



T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans
Programı

ERGENLERDE SOSYAL DESTEK ALGISI İLE PSİKOLOJİK
SAĞLAMLIĞIN DUYGUSAL VE DAVRANIŞSAL SORUNLAR
ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE DUYGUSAL ZEKÂNIN
ARACILIK ROLÜ

Nahide TURHAL CEYLAN
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR

Burdur, 2023

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans
Programı

ERGENLERDE SOSYAL DESTEK ALGISI İLE PSİKOLOJİK
SAĞLAMLIĞIN DUYGUSAL VE DAVRANIŞSAL SORUNLAR
ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE DUYGUSAL ZEKÂNIN
ARACILIK ROLÜ

Nahide TURHAL CEYLAN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR

Burdur, 2023



MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YÜKSEK LİSANS/DOKTORA JÜRİ
ONAY FORMU**

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 28.07.2023 tarih ve 477/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 16.08.2023 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Nahide TURHAL CEYLAN'ın "Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolü" konulu tez çalışması Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI) :

ÜYE :

ÜYE :

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

[] Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

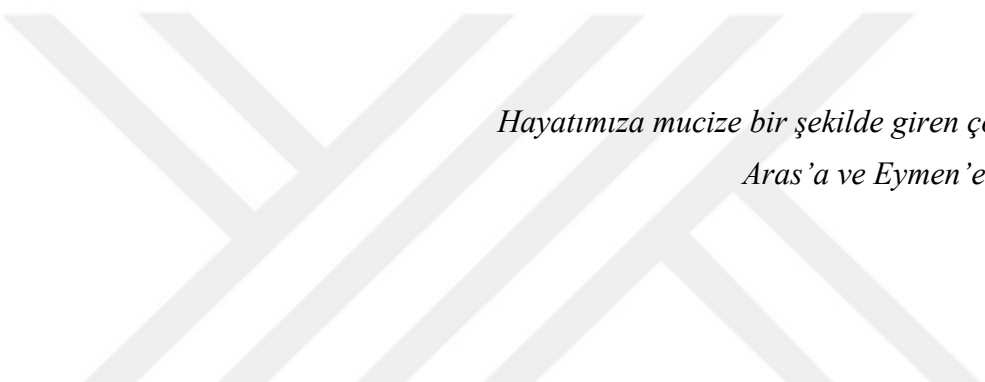
[] Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Nahide TURHAL CEYLAN

Tarih

İmza



*Hayatımıza mucize bir şekilde giren çocuklarım
Aras'a ve Eymen'e ithafen...*

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında akademik ve psikolojik desteğini esirgemeyen, büyük bir sabır ve hoşgörü göstererek beni yönlendiren, her zaman desteğini hissettiren ve yol gösteren, alana sağladığı katkılarla, durmadan çalışma azmiyle rol model olan tez danışmanım Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR'a, daha iyi nasıl olabilir diye yol gösteren değerli tez jüri üyelerim Doç. Dr. Seda DONAT BACIOĞLU ve Dr. Öğretim Üyesi Fatma KOCAAYAN'a katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamda bana her zaman destek olan, güvenen eşime, aileme ve emeği geçen tüm arkadaşlarıma sevgilerimi sunar teşekkür ederim.

Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ile Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolü
(Yüksek Lisans Tezi)

Nahide TURHAL CEYLAN

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolünü incelemektir. Araştırma betimsel bir çalışma olup tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Antalya ili Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı TOBB Fen Lisesi, Karatay Anadolu Lisesi, İsmet İnönü Mesleki Teknik Anadolu Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Özel Envar Lisesi'nde 9. ve 10.sınıflarda öğrenim gören 395'i kız ve 255'i erkek toplam 650 ergenden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği, Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği- Adölesan Kısa Formu, Güçler ve Güçlükler Anketi ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri analizi Independent-Sample T testi, One-way ANOVA testi, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi, Linear Regression ve Hayes (Process) Analizi ile yapılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, kız ergenlerin duygusal sorunlar ve toplam güçlük puanının erkek ergenlerden daha yüksek olduğu; ergenlerin aile gelir düzeyine göre duygusal sorunları, davranış sorunları ve toplam güçlük puanlarında; okul türüne göre ise sadece duygusal sorunlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin duygusal sorunlar, davranış sorunları ve toplam güçlük puanında yaş, sınıf düzeyi ve aile durumuna göre ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin sosyal destek algısı puanlarından arkadaş ve özel insan alt boyutu ile toplam sosyal destek algısı puanında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu belirlenirken; tüm alt boyutlar ve toplam sosyal destek algısı puanında cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okul türü ve aile durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarından iç görü ve yaratıcılığın kız ergenlerde erkek ergenlerden daha yüksek olduğu; iç görü ve yaratıcılık ile mizah alt boyutu ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. İlişkiler ve değerler oryantasyonu alt boyutu ile psikolojik sağlamlık toplam puanında sınıf düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın arttığı belirlenirken; tüm alt boyutlar ve psikolojik sağlamlık toplam puanında okul türü, aile gelir düzeyi ve aile durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin duygusal zekâ puanlarından öz kontrol, duygusallık alt boyutu ve duygusal zekâ toplam puanının erkek ergenlerde kız ergenlerden daha yüksek olduğu; sosyallik alt boyutunda okul türüne göre; duygusallık alt boyutu ve duygusal zekâ toplam puanında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu; ancak, duygusal zekâ tüm alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında yaş, sınıf düzeyi ve aile durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmada sosyal destek ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunları negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı; sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın tam aracılık rolüne sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre sosyal destek, psikolojik sağlamlık ve duygusal zekânın ergenlerde duygusal ve davranışsal sorunları açıklamada katkı sağlayıcı ve önemli değişkenler olduğu görölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Sosyal Destek, Duygusal ve Davranışsal Sorunlar, Duygusal Zekâ, Ergen, Psikolojik Sağlamlık

Sayfa Adedi: 178

Danışman: Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR



The Mediating Role of Emotional Intelligence in the Impact of Perceived Social Support and Psychological Resilience on Emotional and Behavioral Problems in Adolescents

(Master's Thesis)

Nahide TURHAL CEYLAN

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the mediating role of emotional intelligence in the impact of perceived social support and psychological resilience on emotional and behavioral problems in adolescents. The research was designed as a descriptive study and conducted using a survey model. The study group consisted of a total of 650 adolescents, 395 of whom were female and 255 were male, enrolled in 9th and 10th grades in TOBB Science High School, Karatay Anatolian High School, İsmet İnönü Vocational Technical Anatolian High School, Prof. Dr. Raşit Küçük Anatolian Imam Hatip High School, and Özel Envar High School in the 2021-2022 academic year under the Kepez District National Education Directorate in Antalya. In this research, data were collected using the Multidimensional Perceived Social Support Scale, Psychological Resilience Attitude Skill Scale, Emotional Intelligence Trait Scale - Adolescent Short Form, Strengths and Difficulties Questionnaire, and Personal Information Form. Data analysis was performed using Independent-Sample t-test, One-way ANOVA, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis test, Linear Regression, and Hayes (Process) Analysis.

According to the results obtained in the study, it was determined that emotional problems and total difficulty scores of female adolescents were higher than male adolescents; there was a statistically significant difference in emotional problems of adolescents according to school type and family income level; there was a statistically significant difference in behavioral problems and total difficulty scores according to family income level; there was no statistically significant difference in emotional problems, behavioral problems and total difficulty scores according to age, grade level and family status. While it was determined that there was a statistically significant difference in friends and special people sub-dimension and total social support perception score according to family income level; it was determined that there was no statistically significant difference in all sub-dimensions and total social support perception score according to gender, age, grade level, school type and family status. Among the psychological resilience scores of adolescents, it was determined that insight and creativity were higher in female adolescents than in male adolescents; there was a statistically significant difference in insight and creativity, humor sub-dimension and total psychological resilience score according to age; while it was determined that psychological resilience increased as the grade level increased in the relationships and values orientation sub-dimension and total psychological resilience score; there was no statistically significant difference in all sub-dimensions and total psychological resilience score according to school type, family income level and family status. It was determined that self-control, emotionality sub-dimension and total score of emotional intelligence were higher in male adolescents than in female adolescents;

there was a statistically significant difference in sociability sub-dimension according to school type; there was a statistically significant difference in emotionality sub-dimension and total score of emotional intelligence according to family income level; there was no statistically significant difference in all sub-dimensions and total score of emotional intelligence according to age, grade level and family status. In the study, it was determined that social support and psychological resilience significantly predicted emotional and behavioral problems in a negative direction; emotional intelligence had a full mediating role in the effect of social support perception and psychological resilience on emotional and behavioral problems. According to these results, it is seen that social support, psychological resilience and emotional intelligence are contributing and important variables in explaining emotional and behavioral problems in adolescents.

Keywords: Adolescent, Emotional and Behavioral Problems, Emotional Intelligence, Perceived Social Support, Psychological Resilience

Number of Pages: 178

Advisor: Prof. Dr. Firdevs SAVI ÇAKAR

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
İTHAF	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.2.1. Alt Problemler	6
1.4. Araştırmanın Amacı.....	7
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Araştırmanın Sayıltıları	9
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	10
2.1.1. Ergenlik Dönemi.	10
2.1.1.1. Ergenlik Dönemine İlişkin Kuramlar.	11
2.1.1.1.1. Özünü Yineleme Kuramı.	11
2.1.1.1.2. Psikoseksüel Gelişim Kuramı.	11
2.1.1.1.3. Öğrenme Kuramı.....	12
2.1.1.1.4. Kişilerarası Kuram.	13
2.1.1.1.5. Alan Kuramı.	13
2.1.1.1.6. Antropoloji Kuramı.	14
2.1.1.1.7. Bilişsel Kuram.....	14
2.1.1.1.8. Psikososyal Kuram.	15
2.1.1.2. Ergenlikte Gelişim.	16

2.1.2. Duygusal ve Davranışsal Sorunlar.	19
2.1.2.1. Duygusal ve Davranışsal Sorunların Değerlendirilmesi.	20
2.1.2.2. Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Sorunlar.	21
2.1.3. Sosyal Destek.	23
2.1.3.1. Sosyal Destek Modelleri ve Türleri.	24
2.1.3.2. Ergenlik Döneminde Algılanan Sosyal Destek.	25
2.1.4. Psikolojik Sağlamlık	26
2.1.4.1. Psikolojik Sağlamlığı Etkileyen Faktörler.	27
2.1.4.1.1. Risk Faktörleri.	28
2.1.4.1.2. Koruyucu Faktörler.	28
2.1.4.2. Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlamlık.	30
2.1.5. Duygusal Zekâ.....	31
2.1.5.1. Duygusal Zekâ Modelleri.	32
2.1.5.1.1. Mayer-Salovey Duygusal Zekâ Modeli.	32
2.1.5.1.2. Goleman'ın Duygusal Zekâ Modeli	32
2.1.5.1.3. Reuven Bar-On Modeli.	33
2.1.5.1.4. Cooper ve Sawaf Modeli.	34
2.1.5.2. Duygusal Zekâsı Yüksek Bireylerin Özellikleri.....	35
2.1.5.3. Ergenlerde Duygusal Zekâ	35
2.2. İlgili Araştırmalar	37
2.2.1. Duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili yapılan araştırmalar.	37
2.2.1.1. Duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar.	37
2.2.1.2. Duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar.	41
2.2.2. Sosyal destek ile ilgili yapılan araştırmalar.....	42
2.2.2.1. Sosyal destek ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar.	42
2.2.2.2. Sosyal destek ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar.	47
2.2.3. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan araştırmalar.....	48
2.2.3.1. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar	48
2.2.3.2. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar.	51

2.2.4. Duygusal zekâ ile ilgili yapılan araştırmalar.....	52
2.2.4.1. Duygusal zekâ ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar	52
2.2.4.2. Duygusal zekâ ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar.	
.....	56
BÖLÜM III	59
YÖNTEM.....	59
3.1. Araştırmanın Modeli.....	59
3.2. Çalışma Grubu	60
3.3. Veri Toplama Araçları.....	61
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.	61
3.3.2. Güçler ve Güçlükler Anketi.	61
3.3.3. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği.	62
3.3.4. Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği (PSTBÖ).....	62
3.3.5. Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği- Adölesan Kısa Formu.....	63
3.4. Verilerin Analizi	64
BÖLÜM IV	66
BULGULAR VE YORUMLAR.....	66
4.1. Ergenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	66
4.2. Ergenlerde Duygusal Sorunlar, Davranış Sorunları, Sosyal Destek Algısı, Psikolojik Sağlamlık, Duygusal Zekânın Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları	67
4.2.1. Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları	67
4.2.2. Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Pualarının Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları	72
4.2.3. Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları	77
4.2.4. Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları.....	83
4.3. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunları Yordama Düzeyine İlişkin Bulgular	90

4.4. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolüne İlişkin Bulgular.....	91
BÖLÜM V	94
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	94
5.1. Sonuç ve Tartışma	94
5.1.1. Ergenlerde Duygusal Sorunlar Ve Davranış Sorunlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.....	94
5.1.2. Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	98
5.1.3. Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	103
5.1.4. Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Sonuçlar.	108
5.1.5. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunları Yordama Düzeyine İlişkin Sonuçlar.....	112
5.1.6. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolüne İlişkin Sonuçlar.....	113
5.2. Öneriler	117
KAYNAKLAR	118
EKLER.....	149
EK-1.....	150
EK-2.....	152
EK-3.....	156
ÖZGEÇMİŞ	158

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1 Risk Faktörleri	28
Tablo 2 Koruyucu Faktörler	29
Tablo 3 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği, Duygusal Zekâ Ölçeği ve Güçler ve Güçlükler Anketinin Normallik Dağılımları	65
Tablo 4 Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	66
Tablo 5 Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	68
Tablo 6 Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması	68
Tablo 7 Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması	69
Tablo 8 Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması	70
Tablo 9 Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması	71
Tablo 10 Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Aile Durumuna Göre Karşılaştırılması	72
Tablo 11 Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	73
Tablo 12 Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması	73
Tablo 13 Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması	74
Tablo 14 Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması	75
Tablo 15 Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması	76
Tablo 16 Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Aile Durumuna Göre Karşılaştırılması	77

Tablo 17 Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	78
Tablo 18 Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması	79
Tablo 19 Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	80
Tablo 20 Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması.....	81
Tablo 21 Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	82
Tablo 22 Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Aile Durumu Göre Karşılaştırılması.....	83
Tablo 23 Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	84
Tablo 24 Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması	85
Tablo 25 Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	86
Tablo 26 Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması.....	87
Tablo 27 Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	88
Tablo 28 Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Aile Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	89
Tablo 29 Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunları Yordama Durumuna İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	90
Tablo 30 Ergenlerde Sosyal Destek Algısının Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolü	91
Tablo 31 Ergenlerde Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolü	92

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sekiller

Sayfa

Şekil 1. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ile Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolünün İncelenmesine Yönelik Oluşturulan Araştırma Modeli	59
--	----



KISALTMALAR

APA	: Amerikan Psikiyatri Birliği
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
DSM	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
PSTBÖ	: Psikolojik Sağamlık Tutum ve Beceri Ölçeği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sayıtları ve sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Ergenlik dönemi, tüm bireylerin evrensel olarak yaşadıkları değişimlerin meydana geldiği, özellikle cinsellik olarak üreme yeteneğine sahip oldukları bir dönemdir (Giddens, 2012). Bu dönem, erinlik dönemi olarak adlandırılan ön ergenlik döneminin başlamasıyla 9-10 yaşlarında başlayıp 18-19 yaşlarında sona ermektedir (Santrock, 2021). Ergenlik dönemi kendi içerisinde üç bölüme ayrılmaktadır. Bu dönemler ortaokul yıllarına denk gelen erken ergenlik yani erinlik dönemi; lise yıllarına denk gelen orta ergenlik dönemi; üniversite yıllarına denk gelen ileri ergenlik dönemidir. Erinlik dönemindeki bireyde cinsel gelişme ve hızlı büyümeyle birlikte bedensel değişimler hız kazanmaktadır. Orta ergenlik döneminde erinlik dönemindeki bedensel değişimlere uyum sağlamaya çalışan birey, aynı zamanda duygusal ve sosyal gelişimini de sürdürmeye çalışmaktadır. İleri ergenlik döneminde ise yetişkinliğe hazırlık için kariyer planlaması rolü ön plandadır. Bu gelişmelerin yanı sıra bağımsızlaşma çabasında olan ergen, aynı zamanda kendi kimliğini oluşturup kendini tanıma, tanımlama ve kişiliğini oluşturmaya çalışmaktadır. Bu süreçte ailesinden bağımsızlaşarak akran gruplarına ve karşı cinse yönelim artmakta ve onlarla kurduğu ilişkiler ön plana çıkmaktadır (Yöndem ve Eren Artan, 2020).

Ergenlikle ilgili en fazla ortaya çıkan sorun alanı ise problemlili davranışlardır. Jessor (1991), problemlili davranışların, ergenin gelişiminde, sosyal uyumunda ve fiziksel sağlığında tehlikeli durumlar oluşturmakta olduğunu belirtmiştir ve problemlili davranışları şu şekilde gruplandırmıştır: okul başarısızlığı, kanunlara karşı gelme, alkol, madde, sigara kullanımı, erken yaşta cinsel ilişki ve anti-sosyal davranış (Jessor, 1991). Problemlili davranışlar, duygusal ve davranış sorunları

olarak da ele alınmaktadır. Duygusal ve davranış sorunları içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış sorunlar olarak sınıflandırılmaktadır. İçselleştirilmiş sorunlar, gözlenmesi zor olan depresyon, obsesif- kompulsif bozukluk, anksiyete gibi ruhsal sorunlardır. Gözle görülebilen davranışlar olarak nitelendirilen dürtüsel, agresif, yıkıcı davranışlar da dışsallaştırılmış sorunlar olarak sınıflandırılmıştır. İçselleştirilmiş sorunlar, dışardan gözlenmesi zor olan, duygusal sorunlar; dışsallaştırılmış problemler, dışarıya karşı tepki olarak geliştirilen davranış sorunlarıdır (Austin & Sciarra, 2021). Duygusal ve davranış sorunu yaşayan çocuk ve ergenler sosyal etkileşimlerde, kendi kendini kontrol etmede, duygu ve davranışlarını düzenlemede zorluk yaşamaktadırlar (Huberty, 2017). Duygusal ve davranış sorunları; içe kapanma, somatik yakınmalar, kaygılı-depresif, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, suçlu davranışlar ve saldırgan davranışlardır (Muris, Meesters & van den Berg, 2003). Ergenlik dönemindeki problemli davranışların önlemesi için koruyucu faktörlerin ve risk faktörlerinin belirlenmesi önemlidir (Siyez ve Aysan, 2007). Jessor, Donovan ve Costa (1994)'ya göre, koruyucu faktörler, algılanan çevre sistemi, kişilik sistemi, davranış sistemi ve sosyal çevre sistemi olarak ele alınmaktadır. Koruyucu faktörler, problemli davranışlarda aynı zamanda risk faktörleri olarak da ele alınmaktadır (akt. Siyez, 2006). Problemli davranışların azaltılmasında, bireysel ve sosyal kontrol sağlayabilmek ve yeterli sosyal destek algısının olması etkili koruyucu faktörlerdendir (Jessor, 1987).

Sosyal destek, psikolojik, maddi ve kişilerarası ilişkileri içeren kişinin hem ruh hem de beden sağlığı üzerinde olumlu etkileri olan çok boyutlu bir yapıdır (Rodriguez & Cohen, 1998). Kişinin ihtiyacı olan ait olma duygusu, sevgi, kendini gerçekleştirme ve takdir gibi gerekli ihtiyaçlarını diğer bireylerle etkileşim kurarak sağlamasıdır (Ekinci ve Ekici, 2003). Ergenlerde sosyal destek en çok akranlar ve arkadaş gruplarından sağlanmaktadır. Aile ve okulun da ergenlerin sosyalleşmesinde ve sosyal destek almasında en önemli faktörler olduğu belirtilmektedir (Gördeles Beşer ve Çam, 2009). Ergene sağlanan sosyal desteğin birey tarafından yeterli düzeyde algılanması bireyi ruhsal sorunlardan korumada oldukça önemlidir (Aysan, Siyez ve Uz Baş, 2005; Karataş, 2012). Ergen sosyal çevresinden yetersiz ya da hatalı sosyal destek algılsa çeşitli ruhsal sorunlar

ortaya çıkabilmektedir (Savi Çakar, 2013). Ergenlik döneminde diğer kişilerden sağlanan etkili iletişim ve destek; problemler karşısında çözüm üretebilmede, geleceğe yönelik sağlıklı ilişkiler kurmada, doğru zamanda doğru kararlar verebilmede etkilidir (Dülger, 2009).

Ergenlerde algılanan sosyal destekle ilgili araştırmalar incelendiğinde sosyal destek algısı arttıkça ergenlerde benlik saygısının (İkiz ve Savi Çakar, 2010), duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlığın (Di Fabio & Kenny, 2014; Chen, 2019), öznel iyi oluşun (Gündoğan, 2016), atılganlığın (Rodoper, 2019); affetme eğiliminin (Bayın, 2020), yılmazlığın (Güney ve Yalçın, 2020), umut düzeyinin (Mantar, 2021), stresle başa çıkma düzeyinin (Yıldız, 2021) arttığı; sağlık problemlerinin (Geckova, Van Dijk, Stewart, Groothoff & Post, 2003), akran zorbalığına maruz kalmanın (Gürsoy, 2010; Sönmezay, 2010), kendine zarar verme davranışının (Değerli, 2015), siber zorbalığın (Akar Çelik, 2015), saldırganlığın (Gündoğan, 2016), zorbalık eğilimlerinin (Arslan, 2018), şiddet eğiliminin (Davli Temel, 2018), duygusal sorunların ve davranışsal sorunlarının (Derya, 2020), kayıp sonrası yasın (Savi Çakar, 2020), sosyal medya bağımlılığının (Yazan, 2021) azaldığı görülmektedir.

Davranış sorunları açısından önemli diğer bir değişken psikolojik sağlamlık olup, zorlu ve stresli yaşam olaylarına rağmen bu durum için çabalama, bu olaylar karşısında dayanıklı olma, gelişme ve olayların üstesinden gelme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Mandleco & Peery, 2000). Psikolojik sağlamlık, bireylerin yaşamlarında karşılaştığı olumsuz olayları kapsayan risk faktörleri ve bu faktörlerin bireydeki olumsuz etkisinin azalmasını sağlayan koruyucu faktörler ve bireyin zorlandığı bu süreç sonrasında sağlanan olumlu sonuçtur (Aydın, 2010). Ergenlerin psikolojik sağlamlığının ne düzeyde olduğunu belirleyen faktörler arasında, içinde bulunduğu gelişim döneminde karşı karşıya kaldığı olumsuz olayları değerlendirme şekli, bu olaylarla başa çıkabilmek için izlediği yol ve bu süreç boyunca çevresindeki sosyal destek kaynaklarından sosyal destek alıp almadığı önemli rol oynamaktadır. Bireyin bu dönemde içinde bulunduğu karmaşaya uyum sağlaması için hem kişisel özellikleri hem de sosyal çevresinin desteği büyük rol oynamaktadır (Topbay, 2016). Ziaian, de Anstiss, Antoniou, Baghurst ve Sawyer (2012)'in yaptıkları çalışmada ruh sağlığı üzerinde psikolojik sağlamlığın çok

önemli faktör olduğu; psikolojik sağlamlıkları yüksek olan ergenlerin depresif duyguları ve duygusal sorunların ve davranış sorunlarının düşük olduğu; Arslan ve Balkıs (2016)'ın araştırmasında duygusal istismara uğrayan, psikolojik sağlamlık ve öz-yeterlik düzeyi yüksek olan ergenlerin yaşadıkları istismar sonrasında problem davranışlara yönelimin az olduğu; Han (2018)'in çalışmasında, ergenlerin arkadaşlık kalitesi ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arttıkça iyilik hali düzeylerinin de arttığı; Huang, Chen, Cheung, Greene ve Lu (2019)'nun çalışmasında yaşam becerileri ve psikolojik sağlamlık arttıkça duygusal sorunların ve davranış sorunlarının azaldığı; Kurtoğlu (2019)'nun çalışmasında ergenlerin psikolojik sağlamlıklarını sosyal destek algısı, sosyal destek algısının alt ölçekleri ve benlik saygısının yordadığı; Karal ve Biçer (2020)'in çalışmasında ergenlerin sosyal destek algısı arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de arttığını belirtmiş olup psikolojik sağlamlığın önemi vurgulanmaktadır.

Ergenlik döneminde yaşanan duygusal ve davranış sorunları açısından bir diğer önemli değişkenin de duygusal zekâ olduğu belirtilmektedir (Poulou, 2010). Duygusal zekâ, bireyin kendisini eyleme geçirebilmesi, olumsuz olaylarla karşılaştığında pes etmeden devam edebilmesi, arzularını denetleyebilmesi, ruhsal durumlarını düzenleyebilmesi, sorunların düşünme gücünü engellemesine izin vermemesi, karşısındaki bireylerin de duygularını anlayabilmesi ve olanlarla empati kurabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Goleman, 2011). Kendisinin ve karşısındakinin duygularının farkında olup bu duyguları yönetebilen bireyler zor ve stresli olaylar karşısında bile olumlu duygular geliştirip güç ve stresli durumlarla başa çıkabilmektedirler (Özer ve Deniz, 2014). Duygusal zekâsı yüksek kişiler, duygularını doğru kullanarak, duygularını düzenleyerek, ortama göre uyarlayarak zihinsel ve fiziksel sağlıklarına katkıda bulunup uyumsuz duygu durumlarının ve ruhsal bozuklukların gelişmesini önlemektedirler (Koohsar & Bonab, 2011). Ergenlerde duygusal zekâ düzeyiyle ilgili araştırmalar incelendiğinde; Yap, Koh, Yap, Tan ve Gan (2019)'ın çalışmasında içsel duygusal zekânın ergenlerin problem davranışlarını anlamlı düzeyde yordadığı; duygusal zekâ düzeyi arttıkça yaratıcılığın (Şahin, 2018); psikolojik sağlamlık düzeyinin arttığı (Özkan, 2019); duygusal zekâ ve sosyal beceri düzeyi arttıkça anksiyetenin azaldığı (Yılmaz, 2019) ortaya koyulmuştur.

Jimenez Rosarioa, Saez ve Esnaola (2020)'nın çalışmasında duygusal zekânın sosyal destek algısını yordadığı; Nyarko, Peltonen, Kangaslampi ve Punamaki (2020)'nin çalışmasında duygusal zekâ ve bilişsel becerileri yüksek kişilerin depresyon belirtileri ve psikolojik sıkıntılarının daha düşük olduğu; Piqueras, Salvador, Soto-Sanz, Mira ve Perez-Gonzalez (2020)'in çalışmasında duygusal zekâsı düşük olan ergenlerin psikolojik problemlerinin daha yüksek olduğu; Kaya Özçelik (2021)'in araştırmasında Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) tanısı olan bireylerde duygusal zekâ düzeyi arttıkça sürekli kaygı durumunun azaldığı, tanısı olmayan bireylerde bir ilişki bulunmadığı görülmüştür.

Tüm bu araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi, ergenlerde duygusal ve davranış sorunları ile ilgili koruyucu ve risk faktörleri ortaya koyan çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Helsen, Vollebergh & Meeus, 2000; Siyez, 2006; Hafizoğlu, 2007; Ziaian vd., 2012; Poulou, 2013; Arslan, 2016; Yap vd., 2019; Fontaine vd., 2019; Huang vd. 2019; Leon-del-Barco, Mendo-Lazaro, Polo-del-Rio & Lopez-Ramos, 2019; Osman, Halef, Omar & İsmail, 2019; Yıldız, Çolak ve Yavuz, 2019; Derya, 2020; Piqueras vd., 2020; Savi Çakar, 2020). Bu değişkenlerden sosyal destek algısı, psikolojik sağlamlık, duygusal zekâ ile ilgili farklı çalışmaların yapıldığı ve bu değişkenlerin duygusal ve davranış sorunları açısından önemli birer değişken olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışmada ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranış sorunları üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolü incelenmekte olup, bu çalışmanın ergenlerde duygusal ve davranış sorunlarını önleme ve müdahale çalışmaları başta olmak üzere ergenlere yönelik sunulacak psikolojik yardım sürecini planlamada yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolü var mıdır?

1.2.1. Alt problemler. Araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
2. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları yaşa göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
3. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları okul türüne göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
4. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
5. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
6. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları aile durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
7. Ergenlerin sosyal destek algısı puanları cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
8. Ergenlerin sosyal destek algısı puanları yaşa göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
9. Ergenlerin sosyal destek algısı puanları okul türüne göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
10. Ergenlerin sosyal destek algısı puanları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
11. Ergenlerin sosyal destek algısı puanları aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
12. Ergenlerin sosyal destek algısı puanları aile durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
13. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
14. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları yaşa göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
15. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları okul türüne göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?

16. Ergenlerin psikolojik sağamlık puanları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
17. Ergenlerin psikolojik sağamlık puanları aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
18. Ergenlerin psikolojik sağamlık puanları aile durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
19. Ergenlerin duygusal zekâ puanları cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
20. Ergenlerin duygusal zekâ puanları yaşa göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
21. Ergenlerin duygusal zekâ puanları okul türüne göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
22. Ergenlerin duygusal zekâ puanları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
23. Ergenlerin duygusal zekâ puanları aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
24. Ergenlerin duygusal zekâ puanları aile durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermekte midir?
25. Ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağamlığın duygusal ve davranışsal sorunları yordama düzeyi nedir?
26. Ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolü var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolünü incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarıyla ilgili çeşitli çalışmalar incelendiğinde; ergenlikte duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının giderek arttığı

vurgulanmaktadır (Jessor,1991; Arslan ve Balkıs, 2014; Bulut, 2016; Osman, Halef, Omar & İsmail, 2019; Huang vd., 2019). Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları ile ilgili risk faktörleri değerlendirildiğinde, Jessor (1991), ergenlik döneminde ortaya çıkan problemlili davranışların ergenlerin fiziksel sağlığında, sosyal hayatında ve gelişim sürecinde sorunlar ortaya çıkarabileceğini öne sürmektedir. Ergenler problemlili davranışlarından dolayı sosyal ilişki kurmakta, duygu ve davranışlarını kontrol etmekte güçlük yaşamaktadır (Huberty, 2017). Bu dönemdeki ergenlerin sosyal yaşamlarına aktif şekilde devam edebilmeleri, gelişim sürecine uyum sağlayabilmeleri için çevresinden sosyal desteğin olması önemlidir (Kozaklı, 2006). Sosyal destek, ergenin yalnızlık duygusunun azalmasında ve psikolojik iyilik halinde önemli faktördür (Tanrıkulu, 2019). Ergenin zor zamanlarında çevresinden sağlanan sosyal desteği algılaması psikolojik sağlamlığına katkıda bulunurken (Bulut, 2016), davranış sorunları açısından önemli bir koruyucu işlev görebilmektedir.

Psikolojik sağlamlık, ergenin içinde bulunduğu dönemdeki fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimlerle baş edebilmesinde ve riskli yaşam olayları karşısında önemli bir faktördür (Masten, 2001). Bireyin içinde bulunduğu dönemle baş edebilmesi, zayıf yönlerinden ziyade güçlü yönlerine odaklanmasıdır (Kararırmak, 2006). Psikolojik sağlamlığı yüksek kişilerin özelliklerinden olan zor durumlarla baş edebilme, kendini iyi hissedecek yollar bulabilme, zorlu yaşam olaylarıyla karşılaştığında bu durumun hayatın bir parçası olduğunu kabul edebilme, karşılaştığı olaylara farklı açılardan bakabilme, duyguların farkına varabilme (APA, 2020) aynı zamanda duygusal zekâsı yüksek kişilerin özelliklerindendir.

Duygusal zekâ, stresli yaşam olaylarında duyguları yönetebilmede ve duygularını ifade edebilmede etkilidir (Carr, 2016). Duygularını yönetebilen ergenler, duygusal sorunlar ve davranış sorunlarını daha az göstermektedirler (Koohsar & Bonab, 2011). Duygusal zekâsı düşük olan ergenlerde, suç işleme, okuldan kaçma, şiddet uygulama, kaygı, depresyon, utanç gibi duygusal sorunlar ve davranış sorunları görülmektedir (Akboy ve İkiz, 2007; Goleman, 2011).

Literatür incelendiğinde ergenler için sosyal destek, psikolojik sağlamlık ile duygusal zekânın duygusal sorunlar ve davranış sorunlarını önlemede önemli birer koruyucu faktör olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ergenlerle yapılacak koruyucu

ve önleyici çalışmalar, risk altındaki ergenlerin belirlenmesi ve ikincil önleme çalışmalarında da önemli birer değişken olarak rol oynamaktadır. Ayrıca duygusal sorunlar ve davranış sorunları yaşayan ergenlere yönelik etkili müdahale çalışmalarının planlanması, psikolojik danışma ve grupla psikolojik danışma uygulamalarında katkı sağlayıcı olacaktır. Bu çalışmanın bu yönüyle psikolojik danışma alanı başta olmak üzere ergenlerle yapılacak psikososyal destek çalışmalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının araştırmanın amacına ve içeriğine uygun olduğu varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Antalya ili Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı TOBB Fen Lisesi, Karatay Anadolu Lisesi, İsmet İnönü Mesleki Teknik Anadolu Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Özel Envar Lisesi'nde 9. ve 10. sınıflarda öğrenim gören 395'i kız ve 255'i erkek toplam 650 gönüllü ergen ile sınırlıdır.
2. Araştırmada sosyal destek algısı, psikolojik sağlamlık, duygusal zekâ, duygusal ve davranışsal sorunlar kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın konusu ile ilgili alan yazın incelenerek araştırmada yer alan değişkenlere yönelik kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

2.1.1. Ergenlik dönemi. Ergenlik, Türk Dil Kurumu (TDK)’nda “cinsel organların fizyolojik gelişmesiyle başlayan, buluğa ermişlikle yetişkinlik arasındaki dönem, yeni yetmelik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Buluğ, daha ergenlik başlamadan kızlarda 9-15; erkeklerde 10-13 yaşlarında meydana gelen hormonal ve fiziksel değişimler olan kilonun artması, boyun uzaması ve cinsel özelliklerin gelişmesiyle başlayan erinlik dönemidir. Erinlik dönemiyle başlayan değişimler ergenliğin bitimi olan 18-19 yaşlarına kadar devam etmektedir (Santrock, 2021).

Ergenlik dönemi, fiziksel değişimlerin yanı sıra, toplumsal ve bilişsel olgunlaşmanın da olduğu bir dönemdir. Ergen için fırtınalı bir dönem olan bu dönemde sosyal ilişki kurmaya başlayan ergende bağımsızlaşma, aileden uzaklaşma, sorumluluk alma isteği ve mantıksal düşünme oldukça belirgindir (Santrock, 2021). Ergende gelişmekte olan bu özellikler ergenin bireyselleşme sürecini destekler. Bireyselleşme sürecindeki ergen, her ne kadar bağımsızlaşmaya çalışsa da aldığı kararlarda ailesinden daha fazla duygusal destek beklemektedir. Düşüncelerine ailesi tarafından önem verilmesi, düşüncelerinin ailesi tarafından desteklenmesi ergen için oldukça önemlidir ve ergenle aile arasındaki fırtınalı sürecin sağlıklı şekilde çözümlenmesine de katkı sağlamaktadır (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2013). Ergenin içinde bulunduğu fırtınalı süreçte düşünce, duygu ve davranışlarında dengesizlik yaşaması, iniş çıkışların olması en belirgin özelliklerindendir (Aydın, 2010).

2.1.1.1. Ergenlik dönemine ilişkin kuramlar. Farklı gelişim dönemlerinde değişimlerin yaşandığı ergenlik dönemini kuramcılar da farklı yönlerden ele almışlardır.

2.1.1.1.1.Özünü yineleme kuramı. Kuram G. Stanley Hall (1904) tarafından geliştirilmiştir. Psikolojiye ‘ergenlik karmaşası’ kavramını kazandırmış olan Hall, Darwin’in evrim teorisinden etkilenmiştir. Ergenlik, Hall’a göre ilkelikten uygarlığa geçişin olduğu stres ve fırtınalar dönemidir. Çünkü bu dönemde ergen, bazen çok enerjik bazen çok sıkılgan, bazen çok neşeli bazen çok melankolik, bazen kendiyle övünen bazen utangaç, bazen hassas bazen vurdumduymaz, bazen şefkatli bazen acımasız gibi çok çelişkili ruh halleri yaşamaktadır. Bu çelişkili ruh halleri ergende stres ve bunalım yaratmaktadır. Ayrıca Hall’ a göre ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında bir evredir. Ergenin bu dönemde kişilik, kimlik, meslek seçebilmek için ihtiyacı olan akıl yürütme, kişilerarası ilişkiler ve bilinçli hareket edebilme yetenekleri gelişmektedir (Cloutier ve Onur, 1994). Bireyselliğin, birey olmanın geliştiği bu dönemde ergen, içinde bulunduğu stres ve fırtınalı durumu kendini geliştirmek için kullanırsa sağlıklı bir şekilde ergenlik dönemini geçirmiş olacaktır (Gallatin, 1995).

2.1.1.1.2. Psikoseksüel gelişim kuramı. Sigmund Freud tarafından geliştirilen kurama göre bireylerin sorunları hayatlarının ilk yıllarında oluşmaya başlamakta, bireyin davranışları hazza yönelik gerçekleşmekte ve bireyin duyguları ön plandadır. Freud, kuramında gelişim dönemlerini 5 evrede ele almaktadır. Bu 5 evre; oral dönem (0-1,5 yaş); anal dönem (1,5-3 yaş); fallik dönem (3-6 yaş); gizil dönem (6-12 yaş); genital dönem (12-18 yaş) olarak adlandırılmıştır. Erinlik ve sonrası olarak ele alınan genital dönem, cinselliğin yeniden uyandığı zaman olarak tanımlanmaktadır. Bu evrede cinsel haz kaynağı aile dışından biridir (Santrock, 2021). Üreme hormonlarının etkisiyle ergende cinsel dürtüler ve karşı cinsten kişilerle yakın ilişkiler önem kazanmaya başlamaktadır (Arı, 2020). Yakın ilişkilerin yanı sıra çocukluktan çıkıp yetişkinliğe hazırlanan ergen, aynı zamanda toplumun beklediği kadın-erkek rollerini de anlamlandırıp benimsemeye

çalışmaktadır (Geçtan, 2004). Bu dönem sağlıklı bir şekilde atlatılırsa birey cinsel dürtülerini yetişkinlikte evlenip çocuk sahibi olmakla doyurur (Erdoğan, 2010).

Gallatin (1980)'e göre Freud'un kızı Anna Freud, ergenlik döneminde biyolojik yaşamın devamı için üreme işlevinin ön planda olduğunu belirtip çocukluk ve ergenlikteki cinsel dürtülerin farklılığını vurgulamaktadır. Ayrıca ergenlik problemlerinin, ergenin daha önceki dönemlerde çevresinde bulunan sevgi nesneleriyle ilgili olduğunu belirtmektedir (akt. Günel, 2020).

2.1.1.1.3. Öğrenme kuramı. Sosyal öğrenme kuramcılarında olan McCandless tarafından ergenlik gelişimine uyarlanmıştır. İnsan davranışını dürtülerin yönlendirdiğini öne süren McCandless öğrenilen veya öğrenilmeyen tüm dürtü ve isteklerin bireyi eyleme geçirdiğini savunmaktadır. Birey için karmaşık olan içinde bulunduğu bu dönemde ergen davranışlarından dolayı üzerinde baskı kurulduğunu hissedebilir. Ergen, toplumun kendisinden beklentileri ile kendi bildikleri arasında çeliştiğinde bu durumu sorgulamaktadır (Adams, 1995; Kulaksızoğlu, 2020). Yaşadığı çatışma sonucunda ergen, endişe duygusuna kapılmaktadır. Ayrıca önceki dönemlerde aileye bağımlılık söz konusuysa ergenlikle beraber ortaya çıkan bağımsızlaşma beklentisi de duygularında ikilem yaşamasına neden olmaktadır (Gallatin, 1995).

Bir diğer öğrenme kuramcısı olan Bandura (1986)'ya göre ergenlik, McCandless'in savunduğu gibi karmaşık bir dönem olarak değil de ebeveyn ve toplumların beklentilerine göre ergenlerin davranışlarının şekillendiği bir dönemdir. Bandura, ergenlik dönemindeki bireyin davranışlarının ergenlik öncesiyle ilişkili olduğunu ve her yaştan bir uyum problemi olduğunu öne sürmektedir (akt. Yılmaz, 2000). Ayrıca Bandura'ya göre ergen olumlu ve olumsuz davranışları çevresindekileri gözlem yoluyla öğrenmektedir (Senemoğlu, 2012). Ergenin yeni davranışlar öğrenmesi için sosyalleşmesine ve sosyal ortamlara ihtiyacı bulunmaktadır. Sosyalleşen ergen, sevgi dolu, düzenli ve istikrarlı bir ailede büyümüşse geleneklerine karşı gelmeyeceği için bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatacaktır ama sosyalleşemezse bunalım yaşayacaktır (Bandura, 2001).

2.1.1.1.4. Kişilerarası kuram. Sullivan (1953), tarafından ortaya çıkan kuramdır. Sullivan, kişiliğin gelişmesinde kültür ve kişilerarası etkileşimin önemli olduğunu ileri sürmektedir. Sullivan, ergenlik gelişiminde üç dönem bulunduğunu ve bu dönemlerin ergenlik öncesi, ilk ergenlik ve ikinci ergenlik olduğunu söylemektedir. Ergenlik öncesi dönemde birey hemcinsiyle yakın arkadaş olmaya başlamıştır, eğer yakın arkadaş bulamazsa yalnızlaşmaktadır; ilk ergenlik döneminde erenlik döneminin etkisiyle cinsel ilgi ortaya çıkmaktadır ve cinsel gerginlik artmaktadır; ikinci ergenlik döneminde ise benliğin ön plana çıkmasıyla kendini sevmeye değerli görmenin önemi anlaşılmaktadır. Ayrıca kendiyile ve etrafıyla barışık olan ergenin çatışma yaşamayacağı da belirtilmiştir (akt. Ünüvar, 2003).

Ayrıca Sullivan (1953)'ın kuramına göre ergenlik, yetişkin bir birey olma yolunda cinsellik özelliklerin ve diğer cinse yönelik duygusal yaklaşmanın başladığı zamana kadarki evre olarak tanımlanmaktadır. Sullivan, ergenlik dönemini önce cinsel isteklerin egemen olduğu daha sonra da bireyin sorumluluk ve görev bilincinin geliştiği iki süreç olarak ele almaktadır (akt. Geçtan, 2004).

2.1.1.1.5. Alan kuramı. Kurt Lewin tarafından geliştirilmiş olan kurama göre ergenlik, 'stres, fırtınalar ve süreksizlik' olarak adlandırılmaktadır. Lewin (1932)'e göre çocukluk döneminde sade ve basit olan yaşam alanı ergenlikle beraber bozulmaktadır. Çünkü çocukluk döneminde yaşam alanları daha kısıtlıdır, çevre geniş değildir ama ergenlikle beraber yaşam alanı çeşitlenir, bireyin öncelikleri değişebilir (Gallatin, 1995). Bireyin davranışlarında çeşitlenen yaşam alanının yanı sıra çevresiyle yaş, cinsiyet, yetenek, aile, kişilik, arkadaş ve sosyal çevre gibi faktörlerin de etkisi bulunmaktadır. Bu faktörler yaşam alanının bozulmasına yeni fiziksel, duygusal ve toplumsal değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Orhan ve Dağcı, 2015). Ergen bu değişimlere ayak uydurarak yetişkinliğe hazırlanmaktadır. Yetişkinliğe hazırlanan ergenin çocukluğunda öğrendiği davranışla yetişkinliğinde beklenen davranışlar birbirinden farklıdır. Bu yüzden, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan bu dönemde ergen, önceliklerinde düzenleme yaparken bu duruma uyum sağlamakta zorlanırsa stres yaşamaktadır (Gallatin, 1995).

2.1.1.1.6. Antropoloji kuramı. Margared Mead (1901-1978) bu kuramın önde gelenlerindendir. Mead'in araştırmasına göre ergenlik 'fırtına ve stres' in yoğun yaşandığı buhranlı bir dönem olarak adlandırılmıştır (Ömeroğlu ve Ulutaş, 2007). Mead, ergenlikte hızlı değişimlerin olmadığını ergenlikle beraber üç psikososyal alanda kademe kademe ilerleme yaşandığını belirtmiştir. Bu alanlar; sorumlulukların artması, egemen olma isteği ve cinselliktir (Cloutier ve Onur, 1994). Eğer cinsellik toplum tarafından bastırılmaya çalışılırsa ergen, cinsel istekleriyle toplum kuralları arasında çelişki yaşayacağı için bu dönemi stresli bir şekilde geçirmektedir (Gallatin, 1995). Mead, Amerikalı ve Samoalı ergenlerle yaptığı araştırmasında ergenlik dönemini kızların erkeklere göre daha sorunsuz geçirdiklerini, cinsel baskı söz konusu olmadığı için stres yaşamadıklarını; ABD'de cinsel baskının söz konusu olması sebebiyle ergenlerin stres altında olduklarını belirtmiştir (Kulaksızoğlu, 2020). Ergenin davranışlarında ve yaşadıkları sorunlarda içinde bulundukları kültürel koşulların ve toplumun etkili olduğu, ergenin bu dönemde stres yaşayıp yaşamamasının göreceli olduğu belirtilmektedir (Orhan ve Dağcı, 2015).

2.1.1.1.7. Bilişsel kuram. Piaget tarafından öne sürülen bu kuram, bireyin çevresini aktif zihinsel faaliyetlerle anlamlandırmasını bilişsel gelişim olarak adlandırmaktadır (Senemoğlu, 2012). Piaget, zekânın çocukluktan ergenliğe; duyu motor dönemi (0-2 yaş); işlem öncesi dönemi (2-7 yaş); somut işlemler dönemi (7-12 yaş); soyut işlemler dönemi (12 yaş ve sonrası) olmak üzere birbirinden farklı 4 evrede gerçekleştiğini savunmaktadır (Çakmak ve Akıncı Demirbaş, 2020). 12 yaş ve sonrasını kapsayan soyut işlemler evresinde bireyin en üst düzey zihinsel faaliyetler gerçekleştirdiğini savunan Piaget, yaptığı araştırmalarda her bireyin bu evreye çıkamadığını da belirtmiştir. Birey ne kadar çok karmaşık problemle karşılaşarsa soyut işlemleri o kadar rahat yapabilmektedir (Senemoğlu, 2012). Düşüncelerinde soyut olan ergen, bu dönemde mantıksal ve esnektir. Düşüncelerini yavaş yavaş içinde bulunduğu duruma göre mantıklı içerik üreterek genişletmektedir. Organizasyon ve uyum sağlama olarak karşımıza çıkan bu durumda ergenin sosyalleşmesinin etkisiyle deneyimleri arttıkça bilişsel gelişimde de zihinsel faaliyetleri artacaktır (Miller, 2008).

2.1.1.1.8. *Psikososyal kuram.* Erik Erikson, psikososyal dönemler içinde geliştirmizi öne sürerek bu gelişim dönemlerini 8 döneme ayırmıştır. Bu dönemler;

- Güvene Karşı Güvensizlik (0-1 yaş),
- Özerkliğe Karşı Utanç ve Endişe (1-3 yaş),
- Girişimciliğe Karşı Suçluluk (3-5 yaş),
- Çalışma ve Gayrete Karşı Aşağılık Duygusu (5-10 yaş),
- Kimliğe Karşı Kimlik Karmaşası (10-20 yaş),
- Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (20-40 yaş),
- Üretkenliğe Karşı Durgunluk (40-60 yaş),
- Ego Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (60 yaş ve sonrası)'tur.

Bu dönemlerden 'Kimliğe Karşı Kimlik Karmaşası' dönemi ergenlik dönemini kapsamaktadır. Bu dönemdeki ergen, şu an kim olduğunu, ileride ne olacağını ve hayattaki amacını sorgulamaya başlamaktadır (Santrock, 2021). Holmbeck, vd., (2006) ile Steinberg ve Belsky (1991)'e göre ileriki hayatında kullanacağı kimlik duygusunu geliştirmeye çalışan ergen için kimlik, karar verme, sorumluluk alma ve bağımsızlaşmasına olanak sağlamaktadır. Ergenin davranışlarında çevresinin olumlu tepki vermesi, çevresi tarafından desteklenmesi kimlik krizlerini çözmesinde etkili rol oynamaktadır (akt. Kaya, 2015). Ergenlik dönemindeki bireyin içinde bulunduğu olumsuz duygu durumlarını çözebilmesi için de çevresinin rolü önemlidir. İçinde bulunduğu arkadaş grupları, çevresindeki kulüpler, din ve politik olaylar ergenin yeni roller denemesine ve kendini keşfetmesine olanak sağlamaktadır (Miller, 2008).

Ergen, bu dönemde başarılı bir şekilde kimlik kazanırsa, özgüvenli, yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilen, başarılı bir birey olurken; kimliğini başarılı bir şekilde kazanamayıp rol karmaşası yaşarsa, kararsız, iş hayatında bocalayan, davranışlarında çocuk gibi davranan, ruhsal sıkıntılar yaşayan, davranış problemleri, kumar, madde kullanımı vb. olumsuz davranışları olan bir birey olacağı öne sürülmektedir (Karaman, 2020; Senemoğlu, 2012). Ergenin riskli ve olumsuz davranışlarında yani kimlik karmaşası yaşamasında ilgi ve yeteneklerini belirleyememesinden kaynaklı kaygı durumları, çevresel baskılar ve uygun olmayan rol modeller etkilidir (Karaman, 2020).

2.1.1.2. Ergenlikte gelişim. Ergenlik döneminin ilk yılları olan erinlik döneminde büyüme hızı artmakta, kol ve bacaklarda gözle görülebilecek şekilde gelişim görülmektedir. Bedensel büyümenin yanı sıra iç salgı bezlerinin salgıladığı hormonların da etkisiyle duygusal değişimler de beraberinde gelmektedir. Genellikle fizyolojik gelişime bağlı olan bireydeki değişiklikler gelişim görevlerini ortaya çıkarmaktadır. Ergenin gelişim görevleri:

- Hızlı ve oransız bir şekilde gelişen bedenine uyum sağlayabilme,
- Akranları arasında kabul edilme,
- Bir meslek seçimine hazırlanma,
- Aileden bağımsızlaşabilme,
- Yetişkinliğe hazırlanma,
- Bir yaşam felsefesi ve kişilik oluşturabilmedir (Ercan, 2001).

Ergenlik dönemi, birey için bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde bireyde meydana gelen bedensel, zihinsel, toplumsal ve duygusal gelişimler oldukça hızlı bir şekilde meydana gelmekte ve birey için sarsıcı olabilmektedir. Çünkü ergendeki bu gelişimler, düşünme tarzı değişikliğine, amaçlarını sorgulama ve yeniden değerlendirmelerine, sorumluluk alma ve özgürlüğünü kazanmalarına yol açmaktadır (Lindzey, Thompson & Spring, 1988).

Ergenlikte bedensel gelişim, çocukluk döneminde yavaşlayan büyüme ve gelişmenin hızlanmaya başladığı değişimlerdir (Yalçın, 2010). Doğum sonrası dönemden itibaren boy, kilo ve kas yapısında en hızlı büyümenin olduğu dönem ergenlik dönemidir (Şirin, 2019). Bu dönemdeki gelişimlerin başlamasını etkileyen faktörlerden kalıtım, beslenme, bireyin sağlığı ve beden kütlesi erinliğin zamanını belirleyen önemli faktörlerdendir (Aydın, 2020). Kızlarda erinlik dönemiyle beraber kilo artışı, göğüslerin büyümesi ve kalçanın genişlemesi gibi fiziksel değişimler görülürken erkeklerde vücutta kıllanma ve cinsel organlardaki büyüme fiziksel gelişimin göstergelerindendir. Bu değişimlerin yanı sıra kızlar erinlik döneminde ulaşabilecekleri maksimum boy uzunluğuna ulaşırlarken erkekler ergenliğe girdikten sonra 18-20 yaşlarında maksimum boy uzunluğuna ulaşmaktadırlar. Boy artışının yanı sıra ergenlerin fiziksel olarak elleri, ayakları da en hızlı büyüyen organlarıdır. Vücutlarına göre orantısız büyüdüğü için de sakarlığın en fazla olduğu dönemdir (Yalçın, 2010). Ergenlik dönemi ilerledikçe

kızlarda beden hoşnutsuzluğu artarken erkekler bedenlerinden daha hoşnut olmaya başlarlar. Çünkü kızlarda yağlanma; erkeklerde kas gücü artmaktadır (Santrock, 2014).

Ergenlerde cinsel gelişim, erkeklerde testosteron; kızlarda östradiol hormonlarının etkisiyle olmaktadır (Santrock, 2014). Erkeklerde penisin ve testislerin büyümesi, kızlarda yumurtalıklar ve vajinanın büyümesiyle birincil cinsiyet özellikleri; erkeklerde sesin kalınlaşması, yüz kıllarının artması kızlarda göğüslerin gelişmesiyle ikincil cinsiyet özellikleri ortaya çıkmaktadır. Kızlarda göğüslerin gelişimini vücut kıllanması takip eder ve vücut yavaş yavaş ilk adet kanamasına hazırlanmaktadır. Erkeklerde ise üreme organlarının gelişmesi onları yavaş yavaş gece boşalmalarına hazırlamaktadır (Gander & Gardiner, 2007). Ergenlikle beraber cinsel dürtülerinin etkisiyle çatışma yaşayan birey, bu çatışmaları sağlıklı bir şekilde çözerse karşı cinsle ilişkilerinde başarılı olabilir, sevgisini ifade edebilir (Kaya, 2018).

Ergenlerde duygusal gelişimde hızlı büyüme ve cinsel gelişimi etkileyen hormonların salgılanmasıyla belirgin değişiklikler yaşanmaktadır (Çakmak ve Pektaş, 2020). Bu dönemdeki birey bazen yalnız olmayı kendisiyle baş başa kalmayı isterken aynı zamanda arkadaşlarıyla beraber vakit geçirip bir gruba ait olma isteğinin olması gibi zıt duygu durumları yaşamaktadır (Yavuzer, 2018). Bu dönemde yoğun yaşanan duygu durumları çekingenlik, mahcubiyet, hayalcilik, yalnız kalma isteği, huzursuzluk, üzüntü, isteksizlik, hayal kırıklığı, aşk ve heyecanlanma gibi duygulardır (Kulaksızozoğlu, 2020). Ergen bu duygularını, el kol hareketleriyle, mimikleriyle, bazen sessizliğiyle bazen yüksek sesli konuşmalarıyla dışa vurmaktadır (Çakmak ve Pektaş, 2020). Ergenleri dinleyerek, onu anladığımızı hissettirerek yaklaşılmalı ve duygularını sağlıklı bir şekilde ifade etmesine olanak sağlanmalıdır (Aral ve Kadan, 2020).

Ergenlerde zihinsel gelişim, soyut, idealist ve mantıklı akıl yürütme deneyimlerinin kazanılmasıdır. Ergenin içinde bulunduğu zamanı düşünme ve geleceğiyle ilgili plan yapma yeteneğine, soyut düşünebilme, olasılıkları değerlendirebilme yeteneğine sahip olması bu dönemde gerçekleşmektedir (Kulaksızozoğlu, 2020). Ergen, bu dönemde akıl yürütmenin yanı sıra hipotez geliştirme, sonuç çıkarma, muhakeme yapma gibi zihinsel deneyimleri gerçekleştirirken aynı zamanda kendi

iç dünyasına odaklanma, gelecek planları yapma ve ideolojik bakış açıları da geliştirmektedir (Aydın, 2010).

Ergenlerde ahlak gelişimi, bireyin toplumsallaşmasında oldukça önemli olan toplumun değer yargılarını kabullenip sosyal hayata atılırken toplumun iyi – kötü davranışlarını öğrenmeyi kapsamaktadır (Arı, 2020). Ergenin davranışının iyi ya da kötü olduğunu düşünüp yargılaması bilişsel yeteneklerinin gelişmesiyle ilişkilidir. Birey, kendi ve diğerlerinin davranışlarını görüp irdeledikçe ahlak gelişiminde değişimler yaşamaktadır (Gander & Gardiner, 2007).

Ergenlikte kişilik gelişimi, kendisini tanıması, kendi özelliklerini bilmesi, düşünce, davranış ve değerleri arasında denge kurabilmesi için oldukça önemlidir. Aynı zamanda diğer kişilerin onun hakkında düşüncelerine de önem vermektedir (Aydın, 2020). Ergen ile çevresindeki kişilerin duygu düşünceleri tutarlıysa sağlıklı bir kişilik gelişimi oluşurken eğer bireyle çevresindekiler arasında farklılık varsa ergen kişilik karmaşası yaşayabilir (Kulaksızoğlu, 2020). Ergenin kimliğini bu dönemde kazanması, kendisiyle ilgili olumlu bir kimlik geliştirmesi, yetişkinliğinde psikolojik olarak sağlıklı olmasında oldukça önemlidir (Aydın, 2020).

Ergenlikte sosyal gelişimi ve başarıyı, bireyin çocukluğundan ergenliğe kadar kazandığı sosyal beceriler etkilemektedir. Ergenin çocukluğunda, ailesinden gördüğü ilgi, şefkat ve sevgi, özgüveninin gelişmesinde, sağlıklı iletişim kurabilmesinde, sosyal becerilerinde etkili olmasında ve arkadaşlık ilişkilerinde başarılı olmasında oldukça önemlidir (Arı, 2020). Bireyin sosyal alanda benlik, kişilik oluşumu, cinsiyet rolleri kazanmasında ailenin yanı sıra değerler, yargılar, içinde bulunduğu kültür, okul ortamı ve arkadaş ilişkilerinin de payı büyüktür (Aydın, 2020).

Buluğ çağıyla birlikte ortaya çıkan ergenin bağımsızlaşma isteği, mantıklı akıl yürütmeleri, idealist düşünceleri ve cinsel ihtiyaçları ergenin diğer insanlarla olan ilişkilerinde etkili rol oynamaktadır. Ergenler, güven verecek bir sosyal çevrenin desteğine ihtiyaç duyduklarında etrafında böyle bir çevre yoksa diğer kişilerle sosyal ilişkiler kuramadığından kendilerini yalnız kalmış hissedebilirler. Yalnızlık duygusu; duygusal ve sosyal yalıtım olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Duygusal yalıtım, diğer cinsten birisinin olmaması durumunda hissedilen boşlukken sosyal yalıtım ise ait olunan bir arkadaş grubunun olmaması durumudur.

Ergenin sosyal ilişki kurmada zorlanması çevresine uyum sağlamada zorluk yaşamasına, yalnızlaşmasına, duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilir (Kulaksızoğlu, 2020).

2.1.2. Duygusal ve davranışsal sorunlar. Bireyin zihinsel, duygusal veya davranışlarında belirgin problem olması durumudur (APA, 2014). Davranış sorunları açık bir şekilde görülen kavga etme, agresif davranışlar gibi yıkıcı davranışlar; duygusal sorunlar ise dışarıdan gözleminin daha zor olduğu kaygı, depresyon, stres bozukluğu gibi davranışlardır (Austin & Sciarra, 2021). Achenbach (1991), davranış sorunlarını tespit etmek amacıyla içe yönelim ve dışa yönelim şeklinde sınıflandırmaktadır. İçe yönelim, depresyon, kaygı ve somatik şikayetleri; dışa yönelim ise suç işleme ve saldırganlığı içermektedir (akt. Ak, 2019). Steinberg (2007)' e göre içselleştirilmiş davranış sorunları ergenin kendine çevirdiği anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon gibi; dışsallaştırılmış davranış sorunları ise davranım problemi, saldırganlık, karşı gelme bozukluğu, suç davranışları gibi sorunlar olarak gruplanmıştır (akt. Kaya, 2015). Duygusal sorunlar yaşayan bireyler, içe yönelmiş bireyler olduğu için içinde bulunduğu durumda çevresinin dikkatini çok fazla çekmez, çevreye zararı dokunmaz ve bu yüzden bu bireylerin duygu durumları göz ardı edilebilir. Davranış sorunları yaşayan bireyler, dışa yöneldikleri için olumsuz davranışlarından çevresindeki bireyler daha fazla etkilenmektedirler, davranışları çevredekiler tarafından dikkat çekicidir, kolaylıkla fark edilebilirler (Saçan, Artan, Erol ve Şimşek, 2014). Duygusal sorunlar, korku, kaygı bozukluğu, uyku bozukluğu, depresyon, kekemelik, tik bozuklukları yaşayan özgüveni düşük ve utangaç bireylerde karşımıza çıkan sorunlarken; davranış problemleri, dikkat eksikliği, hırçın, saldırgan, geçimsiz, okuldan kaçma davranışı olan, yalan söyleyen, yoğun çatışma yaşayan bireylerde karşımıza çıkmaktadırlar (Akarsu ve Mutlu, 2017; Bakırcıoğlu, 2000; Orhan Topcu, 2019). Ergenlerde uyum ve davranış sorunları ayrıca intihar, okullarda zorbalık ve çete, kendine zarar verme davranışı, riskli cinsel davranışlar, okul terki olarak da sınıflandırılmaktadır (Savi Çakar, 2018). Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerdeki olumsuzluklar ne kadar erken fark edilip değerlendirilip çocuk için uygun müdahale programı hazırlanırsa çocuğun

ileriki yaşlarında daha büyük sorunlar yaşamasının önüne geçilmiş olur (Yumuş, 2013).

2.1.2.1. Duygusal ve davranışsal sorunların değerlendirilmesi. Yavuzer (2019), davranış değerlendirilirken, davranışı gerçekleştiren bireyin yaşına, davranışın sıklığına ve sürekliliğine, cinsiyetine ve içinde bulunduğu kültüre uygunluğuna bakılarak karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir diğer açıklamada ise, duygusal ve davranışsal sorunların değerlendirilmesinde çok boyutluluk esas olmalıdır. Bu süreç çocuk, ebeveynler ve diğer aile bireyleri, çocuğun öğretmeni ve akranlarını, okulu ve diğer sosyal ortamları da kapsayan geniş bir çerçevede çocuğun uyum sürecinin değerlendirilmesini ve davranış sorunlarının tanımlanmasına ilişkin bir değerlendirme sürecinin oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır (Savi Çakar, 2021).

Çocuk ve ergenlerde duygusal sorun ya da davranış sorunlarıyla ilgili tanı koyarken ele alınan ölçütler ‘Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-5)’nda şu şekilde belirtilmiştir (APA, 2014):

Çocuk ya da ergenin gösterdiği davranış;

- Çevresindeki kişiler tarafından dikkat çekici bir şekilde yoğun olarak gözlemleniyor olmalı,
- Kendisine ya da diğer kişilere zarar verici şekilde olmalı,
- Bireysel ve sosyal ilişkilerinde sorun yaratıyor olmalı,
- Günlük yaşamındaki aktivitelerinde ve yaşının gerektirdiği gelişim özelliklerinde aksamalar yaşıyor olmalı,
- Fizyolojik ya da psikiyatrik başka bir sorunun yansıması olmamalı,
- Çocuğun yaşının gelişimsel özelliği olmamalı,
- Farklı ortamlarda uzun süre gözlemleniyor olmalı.

Kauffman ve Landrum (2015), duygusal sorunu ve davranış sorunları olan ergenlerin özelliklerini seilmeyen, olumsuz kelimelerle ifade edilen, bir değil birden fazla problemi olan bireyler olarak ifade etmiştir. Ayrıca ergenlik dönemindeki duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının okul öncesi dönemde başladığını ama o dönemlerde gözden kaçırıldığını da ileri sürmüşlerdir. Kim ve

Im (2013), davranış sorunlarının birçoğunun temelinde istismar ve gelişimsel bozuklukların olduğunu, bireye gerekli yardım erken dönemde sağlanırsa daha sonra ortaya çıkabilecek problemlerin azaltılabileceğinin belirtmişlerdir. Avcı (2006), ergenlerin bu dönemdeki davranışları ailesi ve çevresi tarafından onaylanmazsa ergenin tepki olarak uyumsuz davranışlarda bulunabileceğini, ayrıca ergenin aile yapısının, ebeveynleriyle ilişkisinin, arkadaş çevresinin, ailesinin gelir düzeyinin, sosyo-kültürel çevresinin davranış sorunlarına neden olabileceğini söylemiştir. Savi (2008), davranış sorunları yaşayan çocuklarda bu sorunlar küçük yaştan itibaren görülmektedir ve bu davranışlarda akademik zorluklar, bilişsel ve sosyal beceri eksikliği, cinsiyet, sosyal çevre, sosyo-kültürel etkenler, aile içi iletişim becerileri eksikliği ve zorlayıcı yaşam olayları gibi faktörlerin etkili olduğunu belirtmektedir.

2.1.2.2. Ergenlerde duygusal ve davranışsal sorunlar. Ergenlerde davranış sorunları olarak nitelendirmek için davranışın sürekli ve normal hayatını olumsuz etkileyecek şekilde olması gerekmektedir. Ergenlerde davranış sorununu düşündüren davranışlar; yalan söyleme, diğer canlılara isteyerek ve bilerek zarar verip canlarını acıtmak, zorba davranışlarda bulunmak, evden veya okuldan kaçma davranışı, sık sık kavga etmek, umursamaz davranışları, adli vakalara karışma ve aile içi çatışmalarda bulunmak şeklinde sıralanabilir (Bulut, 2016). Duygusal ve davranış sorunları olan ergenlerde ayrıca suç işleme, madde kullanımı, erken cinsel davranışları intihar eğilimi, kendine zarar verme davranışı yoğun görülmektedir (Demirbaş Çelik, 2020; Kauffman & Landrum, 2015).

Ergenlerin duygusal ve davranış sorunlarını tetikleyen bazı unsurlar vardır. İletişim becerilerinde eksiklik, günlük etkinliklerde rol almamak, sosyal olarak soyutlanma, belirgin bir rutinin olmayışı, olumsuz davranışın pekiştirilmesi, ilgi ve onay eksikliği. Problem davranışın ortaya çıkmasını önlemek için ergenin çevresindekiler tarafından bu unsurlara dikkat edilmelidir. Özellikle de güven ortamı sağlama ve olumlu ilişki kurma oldukça önemlidir (Austin & Sciarra, 2021). Ergenle ilişkinin iyi olmasının yanı sıra ergen için aile içi iletişim özellikle anne baba arasındaki iletişim, kendini ortaya koyup yeteneklerini ortaya çıkarabildiği bir aile ve arkadaş ortamının olması ergenin bu dönemi sağlıklı atlatabilmesine katkı

sağlamaktadır. Ergenin olumsuz davranışlarına aşırı tepki vermeden neyi neden yaptığını anlamaya çalışmak, ergene değer verildiğini, ailesinin her zaman yanında olduğunu, konuşarak veya davranışlarla hissettirmek, yaptığı olumlu davranışları takdir etmek, özgüvenine katkı sağlamak ergenin bu dönemde yaşayacağı sorunları azaltmada katkı sağlayacaktır (Abalı, 2006).

Ergenin içinde bulunduğu bu dönemde çevresindeki risk faktörlerine karşın, olumsuz durumlara verdiği tepkide iyileştirici rol oynayan koruyucu faktörler bulunmaktadır (Rutter, 2007). Sonuvar (1999), koruyucu faktörleri çocukla ilgili nedenler, destekleyici aile ortamının bulunması ve sosyal nedenler olarak 3 başlık altında ele almıştır. Çocukla ilgili nedenler; pozitif bir mizacın olması, cinsiyet, esneklik, özsaygı, dürtü kontrolünü kontrol edebilme, sosyal ilişkilerin yeterli olması, yüksek zekâ ve akademik başarı, sosyallik, iletişim kurma becerisi ve yüksek düzeyde kendine yeterlilik olarak ele alınmaktadır (akt. Savi Çakar, 2018).

Carbonell, Reinherz ve Giaconia (1998), duygusal sorunlar yaşayan risk altındaki ergenler için psikolojik sağlamlık ile aile ve sosyal desteğin varlığının koruyucu rolü olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal destek, risk faktörlerinin ergeni bunaltmadan koruma sağlamakta, olumsuz sonuçlarını engellemektedir. Özellikle aile ortamı iletişime açık ve uyumlu olan ergen için aile, duygusal ve davranış sorunları açısından önemli bir koruyucu faktördür (Carbonell, Reinherz & Giaconia, 1998).

Rew ve Horner (2003) da duygusal ve davranış sorunları karşısında psikolojik sağlamlığın koruyucu bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü, psikolojik sağlamlık, karşılaşılan olumsuz yaşam deneyimleri karşısında bireyin tekrardan iyileşmesinde aktif rol oynamaktadır (akt. Rutter, 2006). Psikolojik sağlamlığın ergenlerde ruh sağlığını korumada, duygusal sorunlara ve davranış sorunlarına uyum konusunda ortaya çıkan problem davranışlarda koruyucu rolü bulunmaktadır (Savi Çakar, 2018).

Davis ve Humphrey (2012), duygusal zekânın da ruh sağlığında koruyucu bir faktör olduğunu belirtmektedir. Koohsar ve Bonab (2011), duygusal zekânın özelliklerinden olan duyguların kullanımı ve düzenlenmesinin bireyin zihinsel ve fiziksel sağlığını etkilediğini öne sürmektedir. Mathews, Zeidner ve Roberts (2002), duygusal zekâ düzeylerinin ruhsal bozukluklar üzerinde etkisinin olduğunu belirtmişlerdir (akt. Koohsar & Bonab, 2011). Kumar ve Singh (2014)'e göre

duygusal zekâ düzeyi düşük ergenlerde kaygı ve depresyon gibi duygusal sorunlar yüksektir.

Literatür incelendiğinde ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları üzerinde koruyucu faktörlerin olduğu, bu faktörlerden sosyal destek algısı, psikolojik sağlamlık ve duygusal zekânın önemli bir koruyucu faktör olduğu görülmektedir.

2.1.3. Sosyal destek. Doğumdan itibaren ailede başlayan ilk sosyalleşme yaşantıları özellikle bebeklik ve çocukluk döneminde annenin psikososyal gelişime verdiği destekle devam etmektedir. Bu dönemleri takip eden ergenlik döneminde birey, fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimsel süreçlerde yoğun değişimler yaşamaktadır (Güney ve Yalçın, 2020; Kırkincioğlu, 2003). Bireyin çocukluk çağından erişkinliğe geçiş dönemi olan ergenlik döneminde yaşadığı bu değişimlere sağlıklı bir şekilde adapte olabilmesi için ailesinin yanı sıra çevresinin desteği önemlidir (Arslan, 2009). Sosyal bir varlık olarak dünyaya gelen insan, hayatı boyunca kendisini değerli hissettiren ailesinin, arkadaşlarının, çevresindeki özel insanların desteğine ihtiyaç duymaktadır (Akar Çelik, 2015). Temel ihtiyaçlarımızdan olan ve hayatımız boyunca ihtiyaç duyduğumuz bu desteğe sosyal destek denilmektedir (Demirdüzen, 2013). Sosyal destek, kişilerin zor zamanlarında, ihtiyacı olduğunda onlara kendilerini değerli hissettirip mutlu olmalarını sağlayacak mekanizmalardır (Taştan, 2019). Bu mekanizmalar bireylerin ruhsal ve fiziki sağlığına olumlu katkıda bulunmaktadır (Cohen & Wills, 1985). Çünkü sosyal destek, bireyin çevresindekilerden psikolojik, ekonomik ve sosyal özellikli, kişinin etrafındaki kişiler tarafından sevilip saygı duyulup ilgi görmesi, kendini değerli hissetmesi gibi gereksinimlerinin karşılanmasıdır (Aksakal, 2019; Dülger, 2009). Aynı zamanda sosyal destek, stresli ve zorlu olaylarda bireyin baş etme gücünü geliştirebilmesi, bireye sağlanan duygusal ve manevi desteğin farkına varabilmesi ve bunları yönetebilmesidir.

Algılanan (perceived) ve sağlanan (received) şeklinde karşımıza çıkan sosyal destek, bireyin hem psikolojik hem de fiziksel sağlığında yararlı olması için algılanan ve sağlanan sosyal destek arasındaki ilişkinin güçlü olması gerekmektedir (Rodriguez & Cohen, 1998). Sağlanan destek, diğer kişilerin davranış ve

eylemleridir. Algılanan destek ise, kişinin çevresindekilerin sağladığı desteği anlamlandırma, yorumlama sonucu öznel değerlendirmesidir (Dülger, 2009). Diğer bir ifade ile sosyal destek algısı, kişinin etrafındaki farklı sosyal destek kaynaklarından sağlanan desteğin algılanma şekli ve düzeyidir (Bolat Güdücü, 2019). Cohen (2004)'e göre sosyal destek algısı, bireyin ihtiyacı olduğu durumlarda çevresindeki kişilerden duygusal, bilgisel, sosyal ve araçsal yardımları elde etmesidir (Cohen, 2004).

2.1.3.1. Sosyal destek modelleri ve türleri. Hem fiziksel hem de ruhsal olarak hayatımızda önemli yeri olan sosyal desteğin sağlıkla ve ruhsal iyilik haliyle ilişkisi tampon etki modeli ve temel etki modeli şeklinde incelenmiştir:

Tampon etki modeli: Tampon etki modelinde sadece olumsuzluklar karşısında etkili olan sosyal destek için olumsuz bir durum olmadığında gerek olmadığı üzerinde durulmaktadır. Olumsuz olaylar kişide stresli bir durum oluşturursa sosyal destek o an devreye girip bireyin hayatındaki stresi dengeleyerek tampon etkisi oluşmaktadır (Cohen & Wills, 1985). Bireyin yaşadığı stresli olaya uyum sağlamasını kolaylaştırıp baş etme becerilerini kullanabilmesidir (Soyyigit, 2022).

Temel etki modeli: Temel etki modelinde sosyal desteğin fiziksel sağlıkta doğrudan etkisi ele almaktadır. Sosyal desteğin yokluğunda kişinin ruh sağlığı bozulmakta ve bu durum sağlığını da olumsuz etkilemekte olup fiziksel rahatsızlıklar meydana gelmektedir. Sosyal desteğin temel etki modeli kişinin yaşadığı olumsuzluklara karşı ayakta kalmasını kendini iyi hissetmesini sağlamaktadır (Cohen & Wills, 1985). Ayrıca hem sosyal destek varlığı hem de hayatımızdaki olayların varlığı fiziksel ve ruhsal iyilik hali üzerinde etkilidir (Değerli, 2015). Bebeklik döneminde annelerimizle başlayan sosyal destek kaynaklarımız, okul döneminde arkadaşların ve öğretmenlerimizin hayatımıza girmesiyle çeşitlenmeye başlamaktadır. Çevremizdeki bu insanlar sosyal destek işlevlerini yerine getirmektedir (Turan, 2014).

Cohen ve Wills (1985)' e göre sosyal desteğin türleri saygı desteği, bilgi desteği, yaygın destek ve işlevsel destektir. Saygı desteği, kişinin kendine değer vermesi ve tecrübelerinden dolayı çevresinden saygı görüp bireysel hataları olsa bile çevresi

tarafından kabullenildiği sosyal destek türüdür. Bireyin hatalarına rağmen çevresindeki kişilerin onu kabul etmesi özsaygısının gelişmesinde oldukça önemlidir. Bu destek türüne aynı zamanda yakın destek de denilmektedir. Bilgi desteği, bir sorun olduğunda bu durumun tanımlanıp anlaşılması ve var olan sorunla baş edebilmek için gereken destek türüdür. Bu destek türünün, var olan sorunu farklı boyutlarda ele alabilme, öğüt verme ve zihinsel rehberlik gibi özellikleri bulunmaktadır. Yaygın destek, boş zamanı değerlendirebilme ve bu zamanlarda diğer kişilerle vakit geçirebilmeyi ifade eden destek türüdür. Sosyal arkadaşlık olarak ifade edilen bu durumun, diğer kişilerle yakın ilişkiler kurma ihtiyacını karşılama, bireyin sorun üzerinde sürekli düşünmesine fırsat vermeme, pozitif duyguların artmasına teşvik etme ve aynı zamanda stres azaltma gibi özellikleri vardır. İşlevsel destek ise maddi yardım, çevresel kaynaklar ve bireyin ihtiyacı olan hizmetlerin sağlandığı destek türüdür. İşlevsel sorunların doğrudan çözülmesiyle bireyin rahatlama ya da eğlenmeye vakit ayırabileceği zaman kazandırdığı için stres azaltmada oldukça önemli bir destektir (Cohen & Wills, 1985). Martinez, Arıcak, Graves, Peters-Myszak ve Nellis (2010)'e göre sosyal destek türleri ise; duygusal destek, güven ve sevgi duygusunu içeren, başka birisinin iyiliğiyle ilgili endişe duymayı; bilgi desteği, tavsiye etme amacıyla rehberlik yapmayı; değerlendirme desteği, dönüt vermeyi; araçsal destek, para gibi somut destek sağlamayı ifade etmektedir.

2.1.3.2. Ergenlik döneminde algılanan sosyal destek. Ergenlik dönemindeki bireyin, fiziksel ve ruhsal gelişiminde sosyal çevresi, içinde bulunduğu dönemin üstesinden gelmesinde oldukça önemlidir (Tanrıverdi, 2012). Bu dönemde bireyin ihtiyacı olan sosyal ortamına devam edebilmesi, yalnız hissetmemesi, bedenindeki değişimleri kabul edip çevresine adapte olması ve aynı zamanda psikolojisinin iyilik hali için sosyal desteğin olması, ergen için önemli ihtiyaçtır (Kozaklı, 2006). Ergenler için arkadaşları ve onlarla geçirdikleri zaman ailesinden daha önemlidir ve onlardan daha çok etkilenirler (Yıldırım, 1997). Arkadaşlar, ergenlik döneminde en önemli algılanan sosyal destek kaynaklarından. Ergen ailesinden görmek istediği ilgiyi yeterince göremezse bu ilgiyi arkadaşlarında aramaktadır (Yörükoğlu, 2019). Ergenin arkadaşlarından

algıladığı sosyal destek, yalnızlık duygusunu azaltmakta, psikolojik iyilik haline ve çevresiyle ilişkilerine olumlu katkı sağlamaktadır (Tanrıkulu, 2019). Sosyal destek, yaşamı tehdit eden durumlarda kişinin ruh sağlığını korumaktadır (Demirtaş, 2007). Birey, bu zor durumlarında sosyal çevresinden ihtiyacı olan desteği alamazsa kendini yalnız hissedebilir ve kendini iyi hissetmek için riskli davranışlarda bulunabilir (Tanrıverdi, 2012). Arkadaşı olmayan ergenlerde ruhsal sorunların görülme ihtimali daha yüksektir (Yörükoğlu, 2019).

Ergenlerde algılanan sosyal destekle ilgili çalışmalara bakıldığında Turan (2014)'ın çalışmasında sosyal destek algısı düzeyi arttıkça, bedensel, cinsel, ve duygusal ihmalin azaldığı; yılmazlığın arttığı; Gündoğan (2016)'ın çalışmasında saldırganlık arttıkça sosyal destek algısı düzeyinin ve öznel iyi oluşun azaldığı; öznel iyi oluşun arttıkça sosyal destek algısının düzeyinin de arttığı; Barut (2019)'un çalışmasında, dijital oyun bağımlılığının arttıkça sosyal destek algısının azaldığı; Taştan (2019)'ın çalışmasında sosyal destek düzeyi algısı yüksek olan ergenlerde sigara kullanım oranının azaldığı; Yazan (2021)'in çalışmasında sosyal destek algısı arttıkça sosyal medya bağımlılığının azaldığı; Yıldız (2019)'ın çalışmasında stresle başa çıkma arttıkça sosyal destek algısının da arttığı görülmektedir.

2.1.4. Psikolojik sağlamlık. Olumsuz hayat olaylarıyla karşı karşıya kalındığında zorluklarla baş etmek, olumsuz olaylara karşı güçlü kalabilmek olarak tanımlanan 'resilience' kavramı, Türkçeye psikolojik sağlamlık olarak çevrilmiştir (Kararımak, 2006). Aynı zamanda, kendini toparlama gücü olan 'resilience' bireylerin olumsuzluklardan kurtulup zorluklarla baş ettikçe daha da güçleneceklerini ifade etmektedir (Terzi, 2008). Bireyin özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde maruz kaldığı bu zorlu ve riskli durumlara bağlı olarak incelenmeye başlanan psikolojik sağlamlık (Gizir, 2007), zorlu ve çalkantılı süreçlerde stres altındayken bile bu duruma uyum sağlayıp bu durumla baş etme becerisidir (Kararımak ve Siviş Çetinkaya, 2011). Bir başka ifadeyle bu zorlu koşullara rağmen ayakta durabilmek ve normal hayata devam edebilmesi, zorlu durumlarla karşılaşıldığında bu durumla baş edebilmesi ve bireyin kendisi için içinde bulunulan zorlu durumu işe yarar hale getirmesidir (Turgut, 2015; Yazıcı, 2017). Bu durumlarla baş edebilen birey zayıf yönlerine değil güçlü yönlerine

odaklanarak psikolojik sağlamlılığını korumaktadır (Kararırmak, 2006). Yani psikolojik sağlamlık, riskli durumlarda ya da ortamlarda bireyin olumlu sonuçlar elde etmesi, zorlu, stresli durumla karşı karşıya kalan bireyin bu duruma uyum sağlayarak sağlıklı kalabilmesi ve yaşadığı çalkantılı süreçten sonra hemen toparlayıp bu süreci atlatabilmesidir (Yazıcı, 2017).

Gürkan (2006), psikolojik sağlamlıkla ilgili tanımları inceleyerek ortak noktaları şu şekilde sıralamıştır:

1. Psikolojik sağlamlık, doğuştan gelen bir özellik olmayıp geliştirilebilir.
2. Psikolojik sağlamlığın dinamik bir gelişim süreci bulunmaktadır.
3. Psikolojik sağlamlık, çalkantılı süreçlerde risk altında olunan durumlarda başarılı bir baş etme, var olan sürece uyum sağlama gibi süreçleri bulunmaktadır.
4. Psikolojik sağlamlığın olması için bir zorluk ya da risk durumu olması bu duruma uyum sağlama ve sürecin sonunda tüm zorluklara rağmen başarılı olması gerekmektedir.
5. Psikolojik sağlamlık kavramının ortaya çıkmasında koruyucu faktörler de oldukça önemlidir.
6. Psikolojik sağlamlık kavramı, ilk olarak hastalık temeli olan bir kavram olarak değerlendirilmiş daha sonra hasta olmayan bireylerde yapılan çalışmalarda geliştirilen bir kavram olduğu görülmüştür.
7. Psikolojik sağlamlık, zor durumların üstesinden gelerek ortaya çıkan durumlara uyum sağlamaktır.
8. Psikolojik sağlamlığı yüksek bireyler, içsel denetimi yüksek, etkili problem çözme becerisi olan, kişilerarası iletişimi iyi, güvenilir, zor süreçlerde pes etmeyen, mücadeleci, içsel telkinlerle motivasyon sağlayan, empatik, benlik saygısı yüksek kişilerdir.

2.1.4.1. Psikolojik sağlamlığı etkileyen faktörler. Gelişimsel bir süreç olan psikolojik sağlamlığı etkileyen stresli ve güçlü hayat olaylarının neden olduğu risk faktörleri ve bu süreci hafifletebilmek için gerekli koruyucu faktörler vardır (Kararırmak, 2006).

2.1.4.1.1. Risk faktörleri. Bireyin hayatı boyunca karşılaştığı güçlükler karşısında psikolojik olarak sağlam olmasını gerektiren durumlara risk faktörleri denilmektedir. Bu risk faktörleri, zorluklar karşısında bireyin savunma mekanizmalarını aktif bir şekilde kullanarak içinde bulunduğu durumla başa çıkması ve bu duruma uyum sağlamasına ket vuran kişilik özellikleridir (Kılıç, 2021).

Yazıcı (2017), risk faktörleriyle ilgili çalışmaları bireysel, ailesel ve çevresel olarak incelemiştir ve bu risk faktörleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Risk Faktörleri

Bireysel Risk Faktörleri	a. Prematüre doğum, b. Kronik hastalıklar/ hastaneye yatırılma c. 13-19 yaşlarında anne olma d. Yaşamda karşılaşılan olumsuz hadiseler e. Okulda başarısızlık f. Okula uyum sağlamakta güçlük g. Okulu terk etme
Ailesel Risk Faktörleri	a. Ebeveynlerin ilgisiz tutumları b. Olumsuz çocuk yetiştirme yöntemleri c. Boşanma, ebeveynlerin ayrı yaşaması ya da sadece annenin, sadece babanın olduğu bir evde yaşama d. Aile ile yakın ilişkiler kuramama e. Anne-babanın hastalıkları/ psikopatolojisi f. Evlat edinme
Çevresel (Dış) Risk Faktörleri	a. Çocuğun ihmal edilmesi b. Bireyin fiziksel ve cinsel yönden suistimali c. Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması d. Yoksulluk e. Beslenmede yetersizlik f. Olumsuz akran desteği ve toplumsal şiddete uğrama g. Evsizlik h. Savaş çıkması ya da doğal afetlerin meydana gelmesi

2.1.4.1.2. Koruyucu faktörler. Zorlu yaşam olayları karşısında olumsuz etkileri azaltıp bireyin yaşadığı zorluklara uyum sağlamasına yardımcı olan koruyucu faktörler Tablo 2’de gösterilmiştir (Yazıcı, 2017):

Tablo 2.

Koruyucu Faktörler

Bireysel Koruyucu Faktörler	a. Akademik başarı b. Zekâ c. Benlik saygısı ve öz-yeterlik d. Özerklik e. Olumlu ve/ya kolay mizaç f. Kişisel farkındalık ve kendini kabul g. İç kontrol odağı h. Geleceğe yönelik hedeflerinin olması ve gelecek için olumlu beklentiler i. Sağlık j. Umut ve iyimserlik k. Sosyal konularda yetkinlik l. Mizahi duyguya sahip olma m. Etkili problem çözme becerileri n. Cinsiyet o. Yaş grubu
Ailesel Koruyucu Faktörler	a. Ebeveynlerin destekleyici tutumu ya da ailedeki bireylerden birisiyle olumlu ilişki b. Başarılı anne- babalık, etkili ev yapısı ve ev kurallarının olması c. Çocuktan beklentilerde gerçekçilik
Çevresel Koruyucu Faktörler	a. Sosyal çevredeki destekleyici tutuma sahip bir yetişkinin olması ve onunla olumlu ilişkiler b. Arkadaş ya da akran desteği c. Sosyal kaynaklardaki etkililik (gençlik merkezi, kaliteli okul, gençlere yönelik organizasyon vb.)

Koruyucu faktörler, güç bir durumla karşılaşmadan önce önleyici, bir güçlkle karşı karşıya kalındığında ise içinde bulunulan olumsuz durumun etkisini azaltıcı bir faktördür. Kişinin zorluklara uyum sağlamasını sağlayan bu faktörün içsel ve dışsal kaynakları bulunmaktadır (Tükenmez Koyun, 2021). İçsel faktörler, kişinin bireysel özellikleri; dışsal faktörler ise sosyal destek kaynaklarıdır (Kararımak, 2006). Kişinin sahip olduğu sosyal destek kaynaklarını kullanabilmesi ve yaşadığı olumsuz durumlarda sağlanan sosyal destek kaynaklarını algılaması psikolojik sağlamlığının artmasını sağlamaktadır (Bulut, 2016).

2.1.4.2. Ergenlik döneminde psikolojik sağlamlık. Ergenin içinde bulunduğu dönem, çalkantılı zor bir dönem olduğu için, bireyin bu dönemde içinde bulunduğu zorluklarla baş edebilmesi, çevresindeki sosyal destek kaynaklarının etkililiği, psikolojik sağlamlığını koruması için oldukça önemlidir. Özellikle okul ortamı, okuldaki öğretmen ve arkadaşlarıyla iletişimi, kendini okula ve arkadaş grubuna ait hissetmesi psikolojik sağlamlığını da olumlu etkilemektedir (Turgut, 2015). Ergenlik dönemindeki bireyin, fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak yaşadığı değişimlerle baş edebilmesi için psikolojik sağlamlık gücüne ihtiyacı vardır (Masten, 2001). Ergenlik döneminde psikolojik sağlamlığın korunması diğer gelişim dönemlerine göre daha zordur (Tükenmez Koyun, 2021). İçinde bulunduğu dönem gereği ergenin kendini kanıtlama çabası, riskli davranışlarının artması, çevresindekilerinin onu anlamadığını düşünmesi, çevresine karşı yaşadığı güven problemleri, dışsal denetimin daha önemli olması gibi faktörler psikolojik sağlamlığını olumsuz etkilemektedir (Gürkan, 2018).

Psikolojik sağlamlığı geliştirmek için yapılabilecek çalışmalara baktığımızda (APA, 2020);

- Bireye iyi gelen, önemsendiğini hissettiği kişilerle iyi ilişkiler içinde olması ve gerektiğinde yardım isteyebilme,
- Zorlu ve stresli süreçlerde de kendini iyi hissedebilecek yollar bulabilme,
- Değişimin ve değiştirilemeyecek koşulların hayatın bir parçası olduğunu kabul etme,
- Hedef belirlemek ve belirlenen hedef için harekete geçebilme,
- Zorlu ve stresli olaylar karşısında bile kararlı adım atabilme,
- Kendinin farkına varabilmek için yeni fırsatlar yaratabilme,
- Kendine karşı güven ve olumlu bakış açısı geliştirebilme,
- Çok acı verici olaylarda bile geniş bir bakış açısıyla bakabilme,
- İyimserliği ve umudunu koruyabilme,
- İhtiyacının ve duygularının ne olduğunu bulabilme,
- Bireyin ruhuna iyi gelecek etkinlikler bulabilme (meditasyon, duygu ve düşüncelerini yazma) gibi çalışmaların psikolojik sağlamlığı geliştirdiği düşünülmektedir.

2.1.5. Duygusal zekâ. Goleman (2011), iki zihnimizin olduğunu öne sürmektedir. Bu iki zihnimizden birisi düşünürken diğer zihnimiz ise hissetmektedir. Birbirinden farklı olan düşünmek ve hissetmek kavramları, aynı zamanda zihinsel hayatımızı da oluşturmak için birbiriyle ilişki içindedirler. Genelde farkında olduğumuz akılcı zihnimiz, bilinç düzeyindedir ama duygusal zihnimiz ara sıra mantıksız, bazen fevri bazen güçlü olan diğer zihnimizdir (Goleman, 2011).

Wechsler (1958) zekâyı, “dünyayı anlayabilme, düşünebilme ve zorluklarla karşılaştığında mücadele edebilme becerisi” olarak; Descartes ise zekânın doğruyu yanlıştan ayırma yeteneği olduğu tanımlamıştır (akt. Salovey & Mayer, 1990). Sternberg (1997) ise zekâyı, bireyin çevresini seçme, çevresine şekil verme ve ona uyum sağlayabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır (akt. Köksal ve İşmen Gazioğlu, 2007). Yörükoğlu (2003)’na göre zekâ, öğrenme, öğrenilen bilgilerden faydalanma, karşılaşılan yeni olaylara uyum sağlayabilme ve olaylar karşısında farklı çözüm yolları bulabilme yeteneğidir (Yörükoğlu, 2003).

Duygusal zekâ kavramının tanımına baktığımızda, duygusal zekâ, zihinsel ve duygu sistemlerinin birlikte verimli ve karşılıklı hareket etmesiyle ortaya çıkmaktadır. Zihinsel sistem, duygularla ilgili akıl yürütürken, duygu sistemi de onu geliştirmektedir. Duygusal zekâ, bireyin algılama yeteneğine sahip olmasını, duygularını anlayıp yönetmesini ve düşüncelerini kolaylaştırma etkisinin olmasını ifade etmektedir (Mayer, Perkins, Caruso, & Salovey, 2001). Goleman (2011) ise duygusal zekâyı, kişinin kendisini harekete geçirebilme, arzu ve isteklerini kontrol edebilme, olumsuz durumlarla karşılaştığında yoluna devam edebilme, ruhsal durumları yoluna koyabilme, karşılaştığı sorunlarının düşünmesini engellemesine izin vermeme, karşısındaki kişilerin duygularını anlayabilme şeklinde tanımlamıştır (Goleman, 2011). Kişi karşısındakinin duygularını anlarken aynı zamanda bu duygulara karşı tepki geliştirmekte, çevreye uyum sağlamakta, baş edebilme becerileri artmakta, motivasyonu artmakta ve olumsuzluklarla karşılaştığında olumsuz duygularını da kontrol edebilmektedir (Karabulut, 2012). Duygusal zekâ, bireyin yaşamında karşılaştığı olumlu olumsuz olaylara göre gelişmeye devam etmektedir. Yaşam deneyimlerinin yanı sıra duygusal zekâ, eğitimle geliştirilebilen, akademik başarıyı da artıran, öğrenmeyle duyguların arasındaki ilişkiyi ortaya

koyan herkes de var olan bir kapasitedir. Bu kapasitenin geliştirilmesiyle öğrenme daha kalıcı hale getirilebilir, ergenlerin davranış sorunları, sosyal ve psikolojik problemleri azaltılabilir (Yeşilyaprak, 2001).

2.1.5.1. Duygusal zekâ modelleri. Duygusal zekâ ile ilgili farklı modeller öne sürülmüş olup bu modellerden Mayer- Salovey modeli, Goleman modeli, Reuven Bar- On modeli ve Cooper ve Sawaf modelleri ele alınmıştır.

2.1.5.1.1. Mayer-Salovey duygusal zekâ modeli. Salovey ve Mayer (1990)' e göre duygusal zekâ, kişinin kendi duygularını ve diğer kişilerin duygusunu anlamlandırması, ifade edebilmesi, duygularının düzenlenmesi, duygularına motive olabilmesi, geleceğe dair planlar yapabilmesi ve başarmak için kullanılması olarak tanımlamışlardır (Salovey & Mayer, 1990).

Salovey ve Mayer (1990)'in duygusal zekâ modeli üç boyut içermektedir (Salovey & Mayer, 1990):

1. Duyguların anlamlandırılması ve ifade edilmesi: Kişinin kendi duygularını algılayıp daha iyi ifade edebilmesi ve başkalarının duygularını anlayıp empatik tepki verebilmesidir. Bu beceriler duyguların işlenmesini gerektiren sosyallik becerileridir.
2. Kendinin ve diğer kişilerin duygularının düzenlenmesi: Kişinin kendinin ve başkalarının duygularını düzenlemesinin olumlu açıdan, ruh halini iyileştirici, motive edici etkisi bulunurken; olumsuz açıdan ise başkalarının duygularını kendi amaçlarına yönelik kullanmaları söz konusu olabilir.
3. Duyguların uyarlanabilmesi: Kendisinin ve başkalarının var olan sorunlarına yönelik alternatifler bulabilen yaratıcı bireylerin saygılı ve düşünceli davranışlar sergilemesidir.

2.1.5.1.2. Goleman'ın duygusal zekâ modeli. Bu model her ne kadar Mayer ve Salovey modeline göre geliştirilen model olsa da temel yeteneklerin yanı sıra zihinsel yetenekleri ve kişinin diğer özelliklerini de ele alan karma bir modeldir (Çakar ve Arbak, 2004).

Goleman duygusal zekânın beş gruptan oluştuğunu öne sürmüştür (Goleman, 2001; akt. Çakar ve Arbak, 2004):

1. Özbilinç: Bireylerin kendi duygusunu fark etmesi, duygularını gözlemleyebilmesi ve hissettiği duyguyu isimlendirip anlamlandırabilme yeteneğidir. Kısaca özbilinç, ortaya çıkan duygunun fark edilmesidir.
2. Duyguların kontrolü: Bireyin isteklerini, dürtülerini kontrol edebilmesi ve gerekli durumlarda erteleyip yönetme yeteneğidir.
3. Motivasyon: Kişinin var olan enerjisini hedefine yöneltebilme, olumsuz koşullardan etkilenmeden duygularını yönetebilme ve başarıya doğru ilerleyebilme yeteneğidir.
4. Empati: Diğer kişilerin duygularını tanıyabilme, duygusal olarak ihtiyaçlarını anlayabilme ve diğer kişilerle ilişkilerinde bu durumları kullanabilme yeteneğidir. Öncelikle kendisine empati gösterebilen bir birey, kendisi gibi olmayan farklı kişiliğe sahip bireyleri de anlayıp onlarla uyum sağlayıp etkili iletişim kurabilmektedir.
5. Sosyal beceri: Diğer bireylerin duygularını anlayıp onları kontrol edebilme, sosyal ilişkileri yürütebilme yeteneğidir.

2.1.5.1.3. *Reuven Bar-On modeli.* Bar-on zekâyı, zihinsel ve duygusal becerilerin tamamını kapsayan; duygusal zekâyı ise çevrenin bireyden beklenti ve isteklerinden kaynaklanan baskıyı kontrol altında tutabilecek kişisel, duygusal ve sosyal yeterlilikler olarak tanımlanmaktadır (Bar-On, 1997; akt. Şahin, 2018).

Reuven Bar-on' a göre duygusal zekâ beş boyut içermektedir (Bar-On, 1997; akt. Şahin, 2018):

1. Bireysel beceriler: Bireyin duyguları konusunda iç görü sahibi olması ve kendinde olumlu duygular hissettiği durumları bilinçli olarak seçebilmesidir. Girişken olma, duygusal öz farkındalık, benlik saygısı, bağımsız olma ve kendini gerçekleştirebilme bireysel becerilerin alt boyutlarındandır.
2. Bireylerarası beceriler: Çevresindeki kişilerin duygularının farkında olup o kişilerle iletişime geçtiğinde bu farkındalığını aktarabilmektir. Sosyal

sorumluluk alabilme, empati kurabilme ve diğer kişilerle ilişki bireylerarası becerilerin alt boyutlarındandır.

3. Uyum sağlama: Bireyin karşılaştığı bir problemle ilgili gerçek durumu, sorunlar karşısında aktif ve problem çözücü becerileridir. Uyum sağlama, esneklik, gerçeklik ve problem çözme becerisi alt boyutlarını içermektedir.
4. Stres yönetimi: Bireyin stresle karşı karşıya kaldığında var olan stresini yönetebilmesi, olumsuz duygularını bastırabilmesi ve aktif çözüm üretebilmesidir. Stres yönetiminin alt boyutları strese karşı yüksek toleransa sahip olma, stresin kontrol edilebilmesi ve dürtülerin kontrol edilebilmesidir.
5. Genel ruh durumu: Bireyin hayat karşısında pozitif ruh haline sahip olması ve bunu koruyabilme becerisidir. Mutluluk ve pozitif bakış açısı, genel ruh durumunun alt boyutlarıdır.

2.1.5.1.4. Cooper ve Sawaf modeli. Modele göre duygusal zekâ, bireyin kendisinin ve diğer kişilerin sahip olduğu duyguların farkında olması, akıl yürütme becerisi, duygularla ilgili bilgilerini kullanabilmesi, pozitif tepkiler verebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Cooper & Sawaf, 1997).

Bu model dört alt boyut içermektedir (Cooper & Sawaf, 1997):

1. Duyguları öğrenmek: Duyguları öğrenmek, duyguların farkında olma ve duygular konusunda dürüst olma, sorumluluk alabilme, duyguları sezinleyebilme, duygularla ilgili dönüt verebilme gibi duyguların işlevleriyle ilgili bilgi sahibi olmaktır.
2. Duygusal zindelik: Duygusal zindelik, güvenilir, içten ve pozitif duyguların oluşmasında, güven ortamının büyümesine ve sorunlarla ilgili çözüm bulma yeteneğinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.
3. Duygusal derinlik: Duygusal derinlik, bireyin potansiyeliyle günlük hayattaki hedefleri arasında denge kurabilmesi, sorumluluk alması ve etkili davranmasıdır.
4. Duygusal simya: Duygusal simya, sorunlar karşısında yaratıcı davranarak sorunları avantaja çevirmektir.

2.1.5.2. Duygusal zekâsı yüksek bireylerin özellikleri. Duygusal zekâsı yüksek olan bireylerin duygularını tanıyarak, duygularıyla başa çıkmada başarılı oldukları belirtilmektedir. Yakın ilişkide ve karşı cinsle romantik ilişki kurmada başarılı olabilirler, duygusal becerilerde daha yeteneklidirler, sosyal ilişkilerde jest ve mimik kullanmada, yaşama pozitif yaklaşımları diğer bireylere göre daha yüksektir. Duygusal zekâ, bireyin kişilik gelişiminde oldukça önemlidir. Duygusal zekâsı yüksek olan kadınlar; rahatlıkla duygusunu ifade eden, pozitif bakış açısına sahip, yaşamayı anlamlı bulan, neşeli, stresli olaylara kolaylıkla uyum sağlayabilen, duygularını olması gerektiği gibi ifade edebilen kişilerdir. Duygusal zekâsı yüksek erkekler; neşeli, cesur, sosyal, derin düşünmeyen, sorumluluk sahibi, etik değerlere bağlı, sevgi dolu, ilgili, kendisiyle ve diğer bireylerle barışık kişilerdir (Goleman, 2011).

Duygusal zekâsı yüksek olan kişiler, toplumda kendini tanımış, kendini yönetebilen, çevresindeki kişileri de anlayabilen ve çevreyle ilişkileri iyi olan kişilerdir. Bu kişilerin duygusal öz farkındalıkları, kişisel muhakemeleri ve özgüvenleri yüksektir (Bursa Kocabaş, 2016). Ayrıca, duygusal sağlıkları gelişmiş, psikoloji refahı yüksek, sosyal kaygıları düşük, mutlu ve depresyon riski düşük bireylerdir (Kumar & Singh, 2014). Duygusal zekâsı yüksek kişilerin, duygularının farkında olup duygularını anlayıp yönetmesi, kaygı bozukluklarının gelişmesinde koruyucu faktör olabilmektedir (Koohsar & Bonab, 2011).

2.1.5.3. Ergenlerde duygusal zekâ. Erinlik dönemiyle beraber duygularda bağımsızlaşma ve stres duygularını yönetebilmeyle duygusal zekânın kullanımı artmaktadır. Ergenler yakın arkadaşlık, samimi duygular ve arkadaşlıkların sürdürülmesini duygusal zekâlarıyla anlamlandırırılar. Arkadaşlıklarını sürdürmede ve yeni arkadaşlıklar kurmada duygusal kendini açmanın önemi oldukça büyüktür (Carr, 2016).

Yapılan çalışmalarda duygusal zekânın geliştirilmesi amacıyla uygulanan programdan sonra ergenlerin duygularını daha iyi tanıdıkları, düşünerek hareket ettikleri, bilişsel ve sosyal becerilerinde gelişmeler olduğu görülmüştür. Erkeklerde saldırganlıkların azaldığı, kızlarda ise kendine zarar verme davranışının azaldığı ayrıca akademik anlamda artışın olduğu saptanmıştır. Duygusal zekâsı düşük

ergenlerde umutsuzluk, suç işleme, şiddet, saldırganlık, yeme bozukluğu, ergen hamileliği, okuldan kaçma gibi davranışlar görülmektedir (Goleman, 2011). Bu davranışların yanı sıra kaygı, utanç, suçluluk, kızgınlık, depresyon gibi duygusal sorunlarda yaşamaktadırlar (Akboy ve İkiz, 2007).

Ergenlerde duygusal zekâ ile ilgili çalışmalara baktığımızda, Köksal ve İşmen Gazioğlu (2007)'nin çalışmasında, duygusal zekâ düzeyinin arttıkça mantıklı karar verme düzeyinin de arttığı; Çelik (2008)'in çalışmasında, duygusal zekânın alt boyutlarıyla öznel iyi oluşları arasında bir ilişki olduğu; Hogan vd. (2010)'nin çalışmasında erkek öğrenciler için akademik başarının duygusal zekâ düzeyi ve akran sosyal desteği tarafından yordandığı; kız öğrenciler için akademik başarı duygusal zekâ düzeyi, akranlardan ve aileden algılanan sosyal destek tarafından yordandığı; Seyis (2011)'in çalışmasında, motivasyon ve duygusal zekâ değişkenlerinin ergenlerin akademik başarılarını anlamlı düzeyde yordadığı; Yap, Koh, Yap, Tan ve Gan (2019)'in çalışmasında hem içsel hem kişilerarası duygusal zekânın problem davranışlarla negatif ilişkili olduğu; içsel duygusal zekânın ergenlerin problem davranışlarını açıklamada yordayıcı olduğu; Sezen ve Murat (2018)'in çalışmasında internet bağımlılık düzeyi arttıkça duygusal zekâ düzeyinin azaldığı; Şahin (2018)'in çalışmasında duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarının yaratıcılık düzeyi ile aralarında pozitif yönlü ilişkinin olduğu; Özkan (2019)'in çalışmasında duygusal zekânın psikolojik sağlamlıkla aralarında yüksek düzeye yakın pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu; Uğurlular (2019)'in çalışmasında ergenlerin duygusal zekâ düzeyi puanının yükseldikçe olumlu mizah tarzıyla kendini geliştiren mizah tarzı puanlarının arttığı; Yılmaz (2019)'in çalışmasında ergenlerin duygusal zekâ ve sosyal becerilerinin arttıkça anksiyetelerinin azaldığı; Jimenez Rosarioa, Saez ve Esnaola (2020)'nin çalışmasında duygusal zekânın sosyal destek algısını yordadığı; Nyarko, Peltonen, Kangaslampi ve Punamaki (2020)'nin çalışmasında zekâ ve bilişsel becerileri yüksek kişilerin daha düşük düzeyde depresyon belirtileri ve psikolojik sıkıntılarının olduğu; Piqueras, Salvador, Soto-Sanz, Mira ve Perez-Gonzalez (2020)'in çalışmasında duygusal zekâsı düşük olanların psikolojik problemlerinin daha yüksek olduğu; Tunç (2020)'un çalışmasında ergenlerde benlik saygısı ve duygusal zekâ düzeyinin artmasıyla internet bağımlılık düzeyinin azaldığı; Aktaş (2021)'in çalışmasında

ergenlerde duygusal zekâ düzeyi arttıkça öz disiplin ve öz kontrol boyutlarının arttığı sonuçları elde edilmiştir.

2.2.İlgili araştırmalar

2.2.1. Duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili yapılan araştırmalar.

Araştırmanın bu bölümünde duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar ele alınmıştır.

2.2.1.1. Duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar. Hafızoğlu (2007), İstanbul'da 9. ve 10. Sınıflarda öğrenim görmekte olan 84 ergende duygusal zekâyla, ruhsal uyumları ve davranış sorunları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, ergenlerin duygusal zekâlarıyla davranış sorunlarında negatif yönlü; duygusal zekâ düzeyi ve ruhsal uyum arasındaki ilişki ile davranış sorunları ve ruhsal uyum arasındaki ilişkinin anlamlı düzeyde olmadığı; fakat duygusal zekâ ve ruhsal uyum alt ölçekleri arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca davranış sorunlarını belirlemede en güçlü değişkenin genel not ortalaması olduğu, ardından sırasıyla kişilerarası ilişkiler, öz saygı ve iyimserlik alt ölçeklerinin geldiği görülmüştür.

Altınoglu-Dikmeer (2009), yaptığı araştırmada 6-18 yaş aralığında 61 evlat edinilmiş çocuk ve ailesi yanında yaşayan 62 çocuk ve aileleri ile evlat edinilen ve biyolojik ailesiyle beraber yaşayan çocukların davranışsal ve duygusal sorunlarını, ebeveynlerinin çocuk yetiştirme stillerini ve çocukların bağlanma ilişkileri karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Çalışmada evlat edinilip edilmeme, herhangi bir çocuk ruh sağlığından destek alıp almama durumları olarak 4 farklı grup ele alınmıştır. Ölçek toplam puanları ele alındığında evlat edinilmiş çocuklar ile aileleriyle yaşayan çocuklar arasında hiçbir farklılık olmadığı, klinik destek alan gruptaki çocukların duygusal ve davranışsal sorunlar yaşadığı, bir görevi devam ettirmede başarılarının daha az olduğu ve hareketli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yaşları 10'dan küçük çocukların, 10 yaşından büyüklere göre ebeveynlerini daha duyarlı ve güvenilir olarak algıladıkları ve daha kabul edici ebeveyn olarak değerlendirilmişlerdir. Çalışmada çocuğun evlat edinilme yaşının sorun davranış

veya ebeveyne bağlanmasıyla ilişkili olmadığı, ayrıca çocuğun evlat edinildiğini öğrendiği yaşyla sorun davranışları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu, çocuğun evlat edinme yaşının ilerledikçe sorun davranışların arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Savi Çakar ve Akboy (2010), İzmir ilinde farklı okullarda 389 ergende davranış sorunları ile aile işlevleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında davranış sorunlarının aile işlevleriyle arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu; ergenlerde aile işlevleri bozuldukça davranış sorunlarının arttığı; aile işlevlerinin alt boyutları olan problem çözme işleviyle ergenlerin davranış sorunlarının arasında pozitif; genel işlevsellik ile roller, iletişim, duygusal katılım, duygusal tepki verme, davranış kontrolleri arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Arslan (2016), Türkiye’de farklı liselerde 937 ergende psikolojik kötü muamele, duygusal ve davranışsal sorunlar: dayanıklılık ve benlik saygısının aracı rolünü araştırma sonucuna göre, psikolojik kötü muamelenin, psikolojik dayanıklılık ve benlik saygısıyla negatif; davranışsal ve duygusal problemlerle pozitif yönlü ilişkinin olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca psikolojik kötü muamelenin benlik saygısının ve psikolojik dayanıklılığın aracılık ettiği duygusal ve davranışsal sorunları yordadığı da görülmüştür.

Bulut (2016), Tokat ilinde lisede öğrenim görmekte olan 491 ergende duygusal ve davranışsal sorun prevalansını ve ilişkili olabilecek faktörlerle ilgili araştırmasında, araştırmaya katılan öğrencilerden %30’unun duygusal ve davranışsal sorunlar yaşadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucuna göre anne baba arasında akrabalığın bulunduğu ergenlerde duygusal sorunlar; son 12 ayda intiharı düşünenlerde ya da intihar planı yapanlarda, davranışsal sorunlar, duygusal sorunlar, dikkat eksikliği/hiperaktivite sorunu ve akran sorunları; son 12 ayda intihar girişiminde bulunan ergenlerde, davranışsal sorunlar, duygusal sorunlar, dikkat eksikliği/hiperaktivite sorunu, akran sorunlarında ve sosyal davranışlarda güçlük; uyuşturucu madde kullananlarda, davranışsal sorunlar, duygusal sorunlar ve akran sorunlarında; uçucu madde koklama öyküsü olanlarda, davranışsal sorunlar, duygusal sorunlar, dikkat eksikliği/hiperaktivite sorunu ve sosyal davranışlarda güçlük; okul başarısı zayıf olanlarda, davranış sorunları ve akran sorunları; akıllı

telefon/bilgisayar karşısında fazla vakit geçirenlerde, davranış sorunları, dikkat eksikliği/hiperaktivite sorunu ve sosyal davranışlarda güçlük; kavgaya karışanlarda, davranış sorunları ve dikkat eksikliği/hiperaktivite sorunu; sigara içenlerde, davranış sorunları ve akran sorunları; anne babası ayrı yaşayanlarda, akran sorunları; kronik hastalık sahibi olanlarda, akran sorunları; babası memur ya da esnaf olanlarda, sosyal davranışlarda güçlük gibi problemlerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çeri ve Özer (2018), yaptıkları çalışmada Türkiye’de bir sığınmacı kampında yaşayan 11-17 yaş aralığındaki 53 çocuk ve ergenlerde gözlenen duygusal ve davranışsal sorunları araştırdıkları çalışmaya göre, çocukların duygusal sorun, akran sorunları, hiperaktivite belirtileri ve davranış sorunu puanları eşik değerlerin üzerinde bulunmuştur. Sığınmacı çocukların ve ergenlerin travmatik olayı birden çok yaşadıkları için duygusal ve davranışsal sorunlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Ak (2019), Mersin ilinde liselerde 991 ergende kişilik özellikleri ve duygusal-davranışsal sorunların reaktif-proaktif saldırganlığı yordamadaki rollerini araştırdığı çalışma sonucuna göre, davranış sorunları, deneyime açıklık, duygusal denge, dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluğun saldırganlık toplam puanını; reaktif saldırganlığın hem duygusal davranışsal sorunlar tarafından hem de deneyime açıklık, duygusal denge, uyumluluk, dışadönüklük ve sorumluluk tarafından; proaktif saldırganlık ise duygusal sorunları, davranışsal sorunları, deneyime açıklık ve sorumluluk tarafından anlamlı düzeyde yordandığı bulunmuştur.

Yıldız, Çolak ve Yavuz (2019), İstanbul ilinde 5 farklı liseden 561 ergende somatik belirtilerin gözlerde zihin okuma becerisiyle ruhsal ve davranışsal sorunlarla ilişkisini inceledikleri araştırma sonucuna bakıldığında, ruhsal davranışsal sorunlar ile somatik belirti arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunurken, gözlerden zihin okuma ile somatik belirti arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır. Ergenlerde var olan duygusal davranışsal sorunların somatik semptom düzeylerini öngördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Derya (2020), İstanbul ilinde T.C. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı çocuk evlerinde kalmakta olan 12-18 yaş aralığındaki 120 ergende sosyal destek algısını, sürekli öfkeyi ve öfke ifade

biçimleriyle duygusal davranışsal sorunlarını araştırdığı çalışma sonucuna göre, kurum çalışanlarından algılanan sosyal destek düzeyiyle sürekli öfkenin davranış sorunlarını anlamlı bir şekilde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca yaş arttıkça öfke sorunlarının, öfkeyi dışa vurma düzeyinin, aileden ve kurumdan algılanan sosyal destek düzeyinin azaldığı; kurumda kalma süresi arttıkça öfkeyi dışa vurma ve aileden algılanan sosyal destek düzeyinin azaldığı; biyolojik aileyle görüşme sıklığı arttıkça, öfkeyi dışa vurma düzeyinin arttığı, sürekli öfkenin azaldığı da görülmüştür.

Çallı (2021), İstanbul ilinde öğrenim görmekte olan 11-17 yaş aralığındaki 470 ergende uyku sorunları, öz bilinçlilik duygulanımları ile duygusal ve davranışlar sorunları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucuna göre, kızların uyku bozukluğu toplam puanının erkeklerden yüksek olduğu; uyku bozukluğu puanı ile utanç puanı ve duygusal davranışsal sorunlar arasında pozitif yönde; suçluluk puanı ile duygusal davranışsal sorunlar arasında negatif; uyku bozukluğu ile duygusal davranışsal sorunlar arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Esen Çoban vd. (2021), “Dergipark”, “Ulakbim” ve “Acarindex” veri tabanlarında 2005-2020 yılları arasında duygusal davranışsal sorunlar ve ebeveyn tutumu ilişkisini içeren çalışmaları inceledikleri araştırmalarında 0-18 yaş aralığında yapılmış olan 41 çalışmaya ulaşmışlardır. Çalışmalarda genellikle davranım bozukluğu, kaygı bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun ele alındığı ayrıca okul öncesi dönem, ilkokul dönemi ve ergenlik dönemindeki çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunların ebeveyn tutumu ile ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Eray, Zengin, Şahin, Turan ve Mutlu (2022), Bursa Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi polikliniğine Haziran 2021-Eylül 2021 ayları arasında başvuran 130 çocuk ve ergende duygusal ve davranışsal sorunlar, beden kitle indeksi ve prososyal davranışlar arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucuna göre, beden kitle indeksinin çocuk ve ergenlerin yaşadıkları akran sorunlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür fakat ergenlerde obez olan ve obez olmayan prososyal davranışlar arasında bir fark bulunmamıştır.

2.2.1.2. Duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar. Helsen, Vollebergh ve Meeus (2000), Holanda'da yaşları 12-24 arasında değişen 2918 ergende arkadaş ve ebeveynlerden algılanan sosyal destekle duygusal sorunlar arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmaya göre, ön ergenlik döneminde aile sosyal destek algısının azaldığı arkadaş sosyal destek algısının arttığı; ebeveynlerden algılanan desteğin kız ve erkeklerde farklılık göstermediği, arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin kızlarda daha fazla olduğu; erkeklerde yaş arttıkça ebeveyn desteğinin azaldığı, arkadaş desteğinin arttığı; kızlarda ise 12-14 yaş aralığında dalgalanmalar olduğu, 14 yaşından sonra farklılıklar oluşmadığı; duygusal sorunlar üzerinde ebeveyn desteğinin etkisinin arkadaş desteğinden daha etkili olduğu elde edilmiştir.

Pastor, Reuben ve Duran (2012), ABD'de 4-17 yaş aralığındaki çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunları araştırdıkları çalışmaya göre, duygusal ve davranışsal sorunların 4-7 yaş aralığındaki çocuklarda 8-17 yaş aralığına göre daha düşük olduğu; erkek çocuklarda kızlara göre daha yüksek olduğu; duygusal ve davranışsal sorunlar ölçeğinde yüksek puan alan çocukların %41'inin özel eğitime kaydolduğu, %47'sinin ebeveyninin çocuğun ruh sağlığı hakkında genel bir doktora danıştığı, %59'unun akıl sağlığı uzmanına danıştığı sonuçları elde edilmiştir.

Poulou (2013), Yunanistan'da 559 ergende duygusal ve davranışsal zorluklarla sürekli duygusal zekâ ve sosyal becerilerin ilişkisini araştırdığı çalışmada, duygusal zekâsı, sosyal becerileri yüksek olan öğrencilerin duygusal ve davranışsal zorlukları daha az gösterdikleri sonucu elde edilmiştir.

Fontaine v.d. (2019), Kanada'da 515 ergende duygusal- davranışsal sorunları olan ergenlerde suçluluk, anksiyete ve depresyonun cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyle ilişkisini araştırdıkları çalışmaya göre, çocuklukta var olan davranış sorunlarının depresyon sorunlarına yol açtığı ve bu durumunda suça yönelik davranışları artırdığı; 15 yaşında kaygı semptomları bulunan ergenlerin aile sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olduğu yani sosyo-ekonomik düzeyle depresyonun ilişkili olduğu fakat cinsiyetin ilişkili olmadığı; suçluluk durumuyla duygusal sorunların birbirini etkilediği sonuçları elde edilmiştir.

Leon-del-Barco, Mendo-Lazaro, Polo-del-Rio ve Lopez-Ramos (2019), İspanya'da 762 ergende ebeveyn psikolojik kontrolüyle duygusal ve davranışsal sorunlar

arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmaya göre, ebeveyn psikolojik kontrolü algılayan ergenlerde duygusal sorunların davranış sorunlarından fazla olduğu; erkeklerin kızlara göre daha çok davranış sorunları gösterdiği sonuçları elde edilmiştir.

Osman, Halef, Omar ve İsmail (2019), Mısır'da 400 ergende duygusal ve davranışsal sorunları araştırdıkları çalışmaya göre, ergenlerin %45'inde duygusal ve davranışsal sorunlar olduğu; duygusal sorunların kızlarda, davranış sorunlarının erkeklerde daha yüksek olduğu; kentte yaşayanların davranış güçlükleri, akran sorunları, olumlu sosyal ve toplam güçlük puanlarının kırsal kesimdeki ergenlere göre daha yüksek olduğu fakat hiperaktivite için tam tersi olduğu; davranış güçlüklerinin ve akran sorunlarının orta sosyoekonomik düzeyde daha yüksek olduğu; annesi çalışan ergenlerin davranış ve akran sorunlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.2. Sosyal destek ile ilgili yapılan araştırmalar. Araştırmanın bu bölümünde sosyal destek ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar ele alınmıştır.

2.2.2.1. Sosyal destek ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar. Sağlam (2007), Erzurum ilinde farklı liselerde öğrenim görmekte olan 304 ergende ana-baba iletişimlerinin sosyal destekle ebeveyn tutumu arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırma sonucuna göre, ebeveyn tutumunu demokratik olarak algılayanların ilgisiz olarak algılayan ergenlere göre daha yüksek düzey sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Gürsoy (2010), İstanbul ilinde yaşayan lise öğrencilerinde 15-17 yaş aralığında 423 ergende sosyodemografik özellikler ve algılanan sosyal destekle akran zorbalığına maruz kalma arasında ilişki olup olmadığını inceledikleri araştırma sonucuna göre, sosyal desteğin artmasıyla akran zorbalığına maruz kalmanın azaldığı sonucuna varılmıştır.

İkiz ve Savi Çakar (2010), Burdur ilinde lisede öğrenim gören 257 ergende sosyal destek algısı ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, cinsiyet

değişkenine göre sosyal destek algısının alt ölçekleri olan öğretmen ve akran desteğinin kızların lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğunu; fakat benlik saygısında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca sosyal destek algısının benlik saygısıyla arasında pozitif yönlü ilişkinin olduğu; cinsiyet değişkenine göre de algıladıkları sosyal destek düzeyi yükseldikçe benlik saygısı düzeyinin de yükseldiği sonuçları elde edilmiştir.

Sönmezay (2010), Kastamonu’da farklı liselerde öğrenim gören 378 ergende, zorbalığın iletişim becerilerinde ve sosyal destek algısıyla ilişkisini incelediği araştırmada, zorbalığa maruz kalma ve zorbalık yapma arttıkça iletişim becerilerinde ve sosyal destek algısında azalma olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Akkaya (2011), Edirne ilinde Kız Teknik Meslek lisesinde 2011-2012 eğitim öğretim yılında 400 ergende sosyal destek algısıyla öz duyarlıklarını araştırdığı çalışma sonucuna göre, sosyal destek algısı açısından anne babanın birlikte olma durumuna göre ve aile desteği bakımından doğum sırasının bir önemi yokken; sosyal destek algısı ile öz-duyarlık arasında, aile desteği bakımından cinsiyete göre, öz-duyarlıkları bakımından akademik başarı arasında anlamlı düzeyde farklılığın olduğu sonucu bulunmuştur.

Akdoğan (2012), Ankara ili Keçiören ilçesinde 8, 9 ve 10. sınıflarda öğrenim görmekte olan 468 ergende ebeveynlerinin boşanmış ve boşanmamış olmasına göre sosyal destek algısı düzeylerini inceledikleri araştırmada, ebeveynlerin boşanma durumuna göre sosyal destek algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tanrıverdi (2012), Batman ilinde farklı liselerde tüm sınıf düzeyinde 999 ergende internet bağımlılığının sosyal destek algısıyla aralarındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucuna göre, internet bağımlılık ölçeğiyle sosyal destek algısı ölçeği ve alt boyutları arasında ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. İnternet bağımlılık ölçeği puanının sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile geliri, sigara kullanma, anne eğitim durumu, anne baba mesleği, aile ilişkileri, arkadaşlık kurma, öğretmenle ilişkileri, okulla ilgili kötü anı bırakan öğretmen olup olmama değişkenleriyle aralarında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Akar Çelik (2015), Nevşehir ilinde farklı liselerde öğrenim gören 363 ergende bazı değişkenler açısından siber zorbalık düzeyleriyle sosyal destek algısı arasında olan ilişkinin incelendiği çalışmada, öğrencilerin sosyal destek algısıyla siber zorbalık eğilimleri arasında ilişkinin olduğu; ergenlerin özel insan ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyinin azaldıkça siber zorbalık eğilimlerinin arttığı sonucu elde edilmiştir.

Değerli (2015), Trabzon ilindeki farklı türdeki liselerde tüm sınıf düzeylerinde öğrenim gören 1161 ergende kendine zarar verme davranışı, sosyal destek algısı ve risk alma davranışını araştırdığı çalışmada, kendine zarar verme davranışında bulunan ergenlerde risk alma davranışının kendine zarar vermeyen ergenlerden yüksek olduğu, sosyal destek algılarının düşük olduğu sonucu elde edilmiştir.

Gazioğlu (2015), yaptığı araştırmada lisede öğrenim görmekte olan 720 ergende bağlanma stilleri, benlik saygısı, sosyal destek algısı ve kişilik özellikleri açısından stresle başa çıkma şekillerini inceledikleri araştırma sonucuna göre, kızların erkeklere göre güvenli bağlanmaları, arkadaş ve ailelerine yönelik sosyal destek algıları yüksek ve kızlar daha dışadönükler; erkeklerin ise kızlara göre korkulu bağlanmaları daha yüksektir. Bunun yanı sıra, aileden sosyal destek algısı, yumuşak başlılık ve sorumluluk düzeyinin yüksek olması, ergenlerin etkili stresle başa çıkmasını sağlamaktayken nevroitiklik ve korkulu bağlanmanın yüksek olması ergenlerin stresle etkili başa çıkmasını engellemektedir. Ayrıca, benlik saygısı yüksek ergenlerin stresle baş etmede daha başarısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Savi Çakar (2015), Karşıyaka'da öğrenim görmekte olan 433 ergende yaptığı çalışmada sosyal desteğin, öznel iyi oluşun ve cinsiyetin psikolojik yardım aramadaki rolünü araştırdığı çalışmasında, veri toplama aracı olarak Psikolojik Yardım Arama Tutum Ölçeği, Çocuk ve Ergenlere Yönelik Sosyal Desteği Değerlendirme Ölçeği, Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu kullanılmış olup yapılan analiz sonucuna göre, mesleki psikolojik yardım alma tutumu ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, algılanan sosyal destek ile negatif yönde anlamlı bir ilişki; çalışmada ele alınan değişkenlerin psikolojik yardım alma tutumunu anlamlı düzeyde yordadığı sonucu elde edilmiştir.

Yıldırım (2015), farklı illerde öğrenim görmekte olan 1106 ergende mesleki kararsızlığı sosyal destek algısı ve alan tercihinine göre inceledikleri araştırmada sosyal destek alt boyutlarından aileden sosyal destek algısıyla mesleki kararsızlık arasında ters yönde bir ilişki olduğu; öğretmen ve arkadaşından algılanan sosyal desteğin alt boyutlarıyla mesleki kararsızlık arasında da ters yönlü bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Mesleki kararsızlıkla sosyal destek alt boyutları arasındaki ilişkide aile alt boyutunun diğer sosyal destek alt boyutlarından daha önemli olduğu bulunmuştur.

Savi Çakar ve Tagay (2017), 676 ergenlerde sosyal destek ve öznel iyi oluşun ergenlerin riskli davranışları üzerindeki etkisinde benlik saygısının aracı rolünü araştırdıkları çalışmada, sosyal destek algısıyla öznel iyi oluşları, benlik saygısının aracılık etkisiyle riskli davranışların %29'unu açıklamaktadır. Ayrıca öznel iyi oluş ve sosyal desteğin riskli davranışlarla negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Turgut ve Eraslan-Çapan (2017), Afyon ilinde liselerde öğrenim gören 1022 ergende sosyal destek algısı ve okula bağlanmanın psikolojik sağlamlığı yordama düzeylerini araştırdıkları çalışmaya göre, sosyal destek algısı ve alt ölçekleri aile, öğretmen ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin; okul bağlılığı ve alt ölçekleri okul içsel bağlılığı, öğretmen bağlılığı ve okul ortamı bağlılığının ergenlerin psikolojik sağlamlığını anlamlı düzeyde yordadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan (2018), İstanbul ilinde yaşamakta olan 14-19 yaş aralığındaki 206 ergende akran zorba davranış eğilimiyle ebeveynlerin tutum algısı, algılanan sosyal destek ve benlik saygısıyla aralarındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucuna göre, aile desteği algısının yüksek olduğu ergenlerde zorbalık eğiliminin düşük olduğu sonucu elde edilmiştir.

Davli Temel (2018), Balıkesir ilinde 368 öğrencinin katıldığı 11.sınıf öğrencilerinde sosyal destek algısıyla şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyle ilgili yaptığı çalışmada sosyal destek algısı ölçeği toplam puan ortalaması 125; aile desteğinin 52, arkadaş desteğinin 34, öğretmen desteğinin puanı 39 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin şiddet eğilimlerine bakıldığında yarısının yüksek eğilimleri olduğu, yüzde 20'sinin ise düşük şiddet eğilimi kategorisinde yer aldığı

bulunmuştur. Sosyal destek puanı yükseldikçe şiddet eğilimin azaldığı sonucuna varılmıştır.

Rodoper (2019), Bursa ilinde bir ilköğretim okulunda ve lise öğrencilerinde 150 ergende sosyal destek ve atılganlık arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında çok yönlü algılanan sosyal destek arttıkça atılganlığında arttığı sonucunu elde etmiştir.

Tanrıkulu (2019), çoğunluğu Ankara ilinde öğrenim görmekte olan 10-18 yaş aralığındaki 355 öğrencide bağlanma, öz denetim ve sosyal destek algısının internet kullanımı ve bağımlılığıyla ilişkilerini inceledikleri çalışmada elde edilen sonuçlara göre, özdenetimin ergenlerde internet kullanımını yordadığı; bağlanmanın, öz-denetimi ve sosyal destek algısını güçlü düzeyde yordadığı sonucuna varılmıştır. Ergenin annesiyle olan ilişkisindeki bağlanmada kaygı ve kaçınma düzeyinin artmasıyla oluşan güvensiz bağlanmayla ergenin sosyal destek algısı ve öz-denetim beceri düzeyinin düştüğü elde edilen sonuçlarla desteklenmektedir. Araştırmada, bağlanma ile sosyal destek algısı aile alt boyutunun arasında ilişkinin olduğu görülmektedir. Ergenlerin öz-denetim becerilerinin internet bağımlılığını yordamada güçlü olduğu, ayrıca ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin internet bağımlılığını yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Savi Çakar (2020), 216 ergende kayıp ve yas düzeyleri ile iyi olma halleri arasındaki ilişkide sosyal desteğin rolünü araştırdıkları çalışma sonucuna göre, sosyal destekle yas arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu; ergenlerde sosyal desteğin kayıp ve yas ile iyi oluşu anlamlı derecede yordadığı ve yas ile iyi oluş arasında tam aracı etkiye sahip ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Mantar (2021), Şanlıurfa ilinde farklı lise türlerinde öğrenim görmekte olan 725 ergende umudun yordayıcılarından sosyal destek algısı ve benlik saygısını inceledikleri araştırma sonucuna göre, sosyal destek algısıyla umut arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu, sosyal destek algısı alt ölçeklerinin umudu aile, özel ve arkadaş sırasında yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal destek algısı ve benlik saygısı birlikte değerlendirildiğinde umut düzeyinde benlik saygısının etkisinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Yazan (2021), Yozgat ilinde 14-19 yaş aralığında öğrenim görmekte olan 465 lise öğrencisinde akademik başarı, sosyal destek algısı ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında, öğrencilerde sosyal medya bağımlılığının orta düzeyde, sosyal destek algısının yüksek olduğu; sosyal medya bağımlılığıyla sosyal destek algısı arasında negatif yönlü anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu sonucu bulunmuştur.

2.2.2.2. Sosyal destek ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar. Geckova, Van Dijk, Stewart, Groothoff ve Post (2003), Slovak 2616 ergende, sosyal desteğin sağlık üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışma sonucuna göre, sosyal destek algısı düştükçe sağlık problemlerinin arttığı; sosyoekonomik düzey azaldıkça sosyal destek algısının azaldığı ve sağlık problemlerinin arttığı; sosyal destek algısının erkeklerde kızlardan düşük olduğu sonucu bulunmuştur.

Jiang, Huebner ve Siddall (2012), Güneydoğu Amerika Birleşik Devletleri'nde 547 ergende, farklı sosyal destek kaynaklarını ve ergenlerin okul memnuniyetlerini araştırdıkları çalışma sonucuna göre, okulla ilgili sosyal desteğin üç kaynağı (akran, aile, öğretmen) arasında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin, öğrencilerin okul memnuniyetine en çok katkı sağlayan sosyal destek kaynağı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bedard, Bouffard ve Pansu (2014), 544 ergende ebeveynlerden ve akranlardan algılanan sosyal desteğin, sosyal yeterliliğin önyargılı öz değerlendirmeleri ile içselleştirme sorunları arasındaki ilişkideki aracılık rollerini araştırdıkları çalışmaya göre, öz değerlendirmede ön yargı ile sosyal kaygı, depresif belirtiler ve sosyal kaçınmanın arasında negatif yönde ilişkili olduğu; kızlarda sosyal kaygı ve sosyal kaçınma, erkeklerde sadece sosyal kaçınmanın olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Di Fabio ve Kenny (2014), İtalya'da lisede öğrenim görmekte olan 254 ergende, duygusal zekâ ile öğretmen ve arkadaşan algılanan sosyal desteğin kariyer gelişimiyle arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmaya göre, duygusal zekâ ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin, psikolojik sağlamlık ve kendi kendine algılanan istihdam edilebilirlikle pozitif yönde ilişkili olduğu; duygusal zekâ ve

öğretmen desteğinin ergenlerde kariyer gelişimine katkıda bulunduğu sonucu elde edilmiştir.

Elkady (2019), Mısır'da lisede öğrenim görmekte olan 120 ergende sosyal destek algısıyla ile siber zorbalık mağduriyeti arasındaki ilişkide duygusal zekânın aracılık rolünü inceledikleri araştırma sonucuna göre, duygusal zekânın siber zorbalık ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkiyi yordadığı bulunmuştur.

2.2.3. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan araştırmalar. Araştırmanın bu bölümünde psikolojik sağlamlık ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar ele alınmıştır.

2.2.3.1. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar.

Karataş ve Savi Çakar (2011), Burdur ilinde farklı liselerde öğrenim gören 257 ergende benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve umutsuzluk arasında nedensel bir ilişki bulunup bulunmadığıyla ilgili geliştirdikleri modele yönelik yaptıkları çalışma çalışmada elde edilen bulgulara göre umutsuzluk ve benlik saygısının ergenlerde psikolojik sağlamlığı yordadığı; benlik saygısı ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif bir ilişki bulunduğu; umutsuzluk ile psikolojik sağlamlık arasında negatif bir ilişki bulunduğu; ergenlerin özsaygı, umutsuzluk ve dayanıklılık düzeyleri arasında bir ilişkinin olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Ergün (2016), İstanbul ilinde liselerde öğrenim görmekte olan 360 ergende psikolojik sağlamlıklarıyla duygusal zekâları arasındaki ilişkiyi araştırdığı araştırmada, duygusal zekâ düzeyinin psikolojik sağlamlıklarında anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğu, duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarından duygusallığın psikolojik sağlamlığı anlamlı düzeyde etkilediği sonucu elde edilmiştir.

Karataş, Tagay, ve Savi Çakar (2016), Ankara ilinde 355 ergende okula bağlanma, akran zorbalığı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını ve okula bağlanma ve akran zorbalığı değişkenlerinin psikolojik sağlamlığı yordayıp yordamadıklarıyla ilgili yaptıkları çalışmada elde edilen sonuçlara göre , psikolojik sağlamlık ile okula bağlanma arasında pozitif yönde; akran zorbalığı ile negatif bir ilişki olduğu; okula bağlanma ve akran zorbalığı değişkenlerinin psikolojik sağlamlığı anlamlı düzeyde

yordadığı; kızların psikolojik sağlamlıklarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Özpiricci (2017), İstanbul ilinde liselerde öğrenim gören 500 ergende sahip olunan değerlerle, psikolojik sağlamlıkları ve yaşam doyumları arasında olan yordayıcı ilişkileri inceledikleri araştırma sonucuna göre, değerler ölçeğinin alt boyutlarından dostluk/arkadaşlık, saygı, sorumluluk, hoşgörü, dürüstlük ve barışçı olmanın psikolojik sağlamlıkla aralarında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca değer düzeylerinin, psikolojik sağlamlıkları ve yaşam doyumları arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin değerlerine bağlılığı arttıkça psikolojik sağlamlığı ve yaşam doyumu; yaşam doyumu arttıkça da psikolojik sağlamlığının arttığı görülmektedir.

Saka (2017), 2015-2016 eğitim öğretim yılında Karabük ilinde 13-16 yaş aralığında ortaokul ve lisede öğrenim görmekte olan 352 ergende aile yapısı farklı olan ergenlerin öz-yeterliliklerini ve psikolojik sağlamlılık düzeylerini inceledikleri araştırma sonucuna göre, aile yapısının ergenlerin öz yeterliliklerinde ve psikolojik sağlamlıklarında anlamlı düzeyde bir farklılık yaratmadığı sonucu elde edilmiştir.

Yazıcı (2017), Sinop ilinde lisede öğrenim görmekte olan 469 ergende, öz yeterlilik ile psikolojik sağlamlık arasında ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucuna göre, ergenlerin öz-yeterlilikleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Fakat bu ilişkinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve anne eğitim düzeyi değişkenlerinde herhangi bir farklılaşma göstermediği; farklılık gösteren tek faktörün baba eğitim düzeyi olduğu görülmüştür.

Han (2018), İstanbul ilinde lisede öğrenim görmekte olan 15-19 yaş arasındaki 317 ergende iyilik hallerinin, arkadaşlık kalitesinin ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin yordayıcı ilişkilerini inceledikleri araştırma sonucuna göre, ergenlerin, psikolojik sağlamlıkları ve arkadaşlık kaliteleri arttıkça iyilik hallerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bağımlı değişken olan iyilik halini etkileyen en önemli bağımsız değişken psikolojik sağlamlıktır.

Şahin (2018), İstanbul'daki liselerde öğrenim gören 277 ergende psikolojik sağlamlık düzeyleri ve hayat amaçları arasında ilişkinin olup olmadığıyla ilgili

yaptığı çalışmada, hayat amaçlarıyla psikolojik sağlamlıkları arasında bir ilişkinin olduğu ve bu ilişkinin pozitif yönlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaygısız (2019), Bilecik ilinde farklı lise türlerinde öğrenim gören 518 ergende, psikolojik sağlamlığı boyun eğici davranışlarla öz anlayış bakımından incelediği araştırma sonucuna göre, ergenlerde psikolojik sağlamlık arttıkça öz anlayışlarının da arttığı; ergenlerin öz anlayışlarının psikolojik sağlamlık düzeyini yordadığı; boyun eğici davranışın psikolojik sağlamlığı yordamadığı sonuçları elde edilmiştir.

Kurtoğlu (2019), Ankara ilinde lisede öğrenim gören 883 ergende psikolojik sağlamlık düzeylerini sosyal destek algısı, benlik saygısı ile farklı değişkenlere göre araştırdıkları çalışmada, ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının sosyal destek algısı ve alt ölçekleri ile benlik saygısı tarafından yordandığı; okumakta oldukları sınıf düzeyi, okul türü ve yakın arkadaş sayısına göre farklılaştığı fakat cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir.

Nas (2019), Gaziantep ilinde 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 605 ergende öz yeterlik, sportmenlik ve psikolojik sağlamlıklarıyla aralarındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmasında, ergenlerin sportmenlik puanları, öz yeterliği ve psikolojik sağlamlıkları arasında bir ilişkinin olduğu ve bu ilişkinin pozitif yönde olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı; ailenin ekonomik düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlık düzeylerinin de anlamlı olarak arttığı; 9. sınıftaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının 10. sınıftakilerden anlamlı derecede düşük olduğu, diğer sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonuçları elde edilmiştir.

Özer (2019), İstanbul’da, 14-17 yaş aralığında farklı lise türlerinde öğrenim gören 388 ergende ebeveyn kabul reddi algısı, duygu dışavurumu ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiyle ilgili yaptığı çalışmada, ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları sıcaklık düzeyinin artmasıyla psikolojik sağlamlık düzeyinin arttığı; ebeveynlerinden algıladıkları ayrışmamış red düzeyinin, düşmanlık düzeyinin, kayıtsızlık/ihmal düzeyinin arttıkça psikolojik sağlamlıklarının azaldığı ayrıca psikolojik sağlamlıkları arttıkça da duygu dışavurumlarının azaldığını bulmuştur.

Tuğral (2020), İstanbul ilinde lisede öğrenim görmekte olan 521 ergende yalnızlığın, psikolojik sağlamlığın, algılanan sosyal desteğin ve sosyal görünüş kaygısının arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmaya göre, yalnızlığın, sosyal destek algısının, psikolojik sağlamlığın ve sosyal görünüş kaygısının arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu; yalnızlığın psikolojik sağlamlığı, sosyal desteği ve sosyal görünüş kaygısını anlamlı düzeyde açıkladığı; psikolojik sağlamlığın sosyal destek algısını anlamlı düzeyde açıkladığı; sosyal desteğin sosyal görünüş kaygısını anlamlı düzeyde açıklamadığı sonuçları elde edilmiştir.

2.2.3.2. Psikolojik sağlamlık ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar.

Zakeri, Jowkar ve Razmjoei (2010), İran'da 350 ergende ebeveynlik tarzları ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmaya göre, kabul edici ebeveynlik tarzının psikolojik sağlamlığı yordadığı; psikolojik sağlamlık düzeyinin bağımsızlık veren ebeveyn tarzı ile koruyucu ebeveyn tarzının yordandığı ayrıca psikolojik sağlamlığın gelişmesinde ebeveyn- çocuk ilişkisinin etkili rol oynadığı sonuçları elde edilmiştir.

Souri ve Hasanirad (2011), İran'da 414 öğrenciyle yaptığı çalışmada iyimserlik, psikolojik sağlamlıkları ve iyi oluşları arasında ilişkiyi araştırdığı çalışmada, psikolojik sağlamlıklarıyla psikolojik iyi oluşları arasında pozitif yönlü ilişkinin olduğu; iyimserliğin psikolojik sağlamlıkla iyi oluşları arasında aracı rolü olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Ziaian, de Anstiss, Antoniou, Baghurst ve Sawyer (2012), Güney Avustralya'da 170 ergende, mülteci ergenlerde duygusal ve davranışsal sorunlar ile ruh sağlığının psikolojik sağlamlılık ve depresyonla ilişkisini araştırdıkları çalışmaya göre, ruh sağlığı üzerinde psikolojik sağlamlığın çok önemli faktör olduğu; psikolojik sağlamlıkları yüksek olan ergenlerin depresif duyguları, duygusal ve davranışsal sorunlarının düşük olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Williams ve Nelson-Gardell (2012), yaşları 11-16 arasında değişen, cinsel istismara uğramış 237 ergende psikolojik sağlamlığı yordayan faktörleri inceledikleri araştırma sonucuna göre, okul bağlılığının, bakıcı sosyal desteğinin, umut ve

beklentinin, bakıcı eğitiminin ve sosyo-ekonomik düzeyin psikolojik sağlamlığı yordadığı bulunmuştur.

Ayyash-Abdo, Sanchez-Ruiz ve Barbari (2016), Lübnanlı 599 ergende psikolojik sağlamlığı ve umudu akademik başarısının yordayıcısı olarak demografik değişkenlere göre, inceledikleri araştırma sonucuna göre, psikolojik sağlamlık ve akademik performansın cinsiyet ve umut açısından yordayıcısı olduğu; kızların erkeklere oranla umut ve psikolojik sağlamlıklarının yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Chen (2019), Çin’de 493 ergende duygusal zekâ, algılanan sosyal destek ve psikolojik sağlamlılıkta okul seçiminin etkisini araştırdıkları çalışmaya göre, arkadaşlardan algılanan sosyal destek arttıkça duygusal zekâ ve sağlamlık düzeyinin arttığı; arkadaşlardan algılanan sosyal destek üzerinde okul türünün etkili olduğu, yatılı okulda kalan öğrencilerin arkadaşlarından algıladığı sosyal desteğin daha yüksek olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Huang vd., (2019), Çin’de 60 ergende psikolojik sağlamlık, duygusal sorunlar ve davranış sorunlarında, farkındalık ve yaşam becerilerinin rollerini araştırdıkları çalışmaya göre, yaşam becerileri, psikolojik sağlamlık arttıkça duygusal ve davranışsal sorunların azaldığı; yaşam becerileri ve farkındalık arttıkça psikolojik sağlamlılığın da arttığı sonuçlarını elde etmişlerdir.

2.2.4. Duygusal zekâ ile ilgili yapılan araştırmalar. Araştırmanın bu bölümünde duygusal zekâ ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar ele alınmıştır.

2.2.4.1. Duygusal zekâ ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar. Köksal ve İşmen Gazioğlu (2007), İstanbul ilinde lisede öğrenim görmekte olan 384 ergenle yaptıkları çalışmada duygusal zekâlarıyla karar verme stratejileri arasında ilişkinin olup olmadığıyla ilgili yaptığı çalışmada, duygusal zekâ düzeyinin kızlarda erkeklerden yüksek olduğu; duygusal zekâlarıyla mantıklı karar vermeleri arasında ilişkinin olduğu; bağımlı karar vermeyle duygusal zekâları arasında bir ilişkinin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Ümit (2010), İstanbul ilinde lisede öğrenim görmekte olan 500 ergende duygusal zekânın saldırganlıkla aralarındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, ergenlerin duygusal zekâ alt boyutu olan stresle başa çıkma ve kişisel beceriler alt boyutuyla saldırganlık ölçeği arasında düşük düzeyli; duygusal zekâ alt boyutu olan genel ruh hali ve kişilerarası uyumluluk alt boyutuyla saldırganlık ölçeği arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucu elde edilmiştir.

Seyis (2011), Trabzon ilinde lisede öğrenim gören 407 ergende motivasyon ve duygusal zekâlarıyla akademik başarı arasında ilişkinin araştırdığı çalışmada, yaş, cinsiyet, motivasyon ve duygusal zekâ değişkenlerinin ergenlerin akademik başarılarını anlamlı şekilde yordadığı; ergenlerin akademik başarıları ve duygusal zekâları ile cinsiyet değişkeni arasında kızlar lehine anlamlı farklılık bulunduğu sonucu elde edilmiştir.

Yalnızca Yıldırım (2015), Adana ilinde lisede öğrenim görmekte olan 855 ergende algılanan ebeveyn tutumları ve duygusal zekânın yaşam doyumunu yordama derecesini araştırdıkları çalışma sonucuna göre; ebeveynden algılanan kabul/ilgi, kontrol/denetim, genel yaşam doyumu, psikolojik özerklikle duygusal zekâ arasında bir ilişkinin olduğu ve bu ilişkinin pozitif yönlü olduğu; ebeveynden algılanan psikolojik özerklik, kontrol/denetim, kabul/ilgi ve duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarından stres yönetimi, uyum, olumlu etki, kişilerarası beceriler ve genel ruh halinin, ergenlerin genel yaşam doyumu üzerinde anlamlı katkısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bursa Kocabaş (2016), Mersin ilinde lisede öğrenim görmekte olan 308 ergende Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinde duygusal zekâ ve empati düzeylerini karşılaştırdıkları araştırma sonucuna göre, Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri arasında empati ölçeği puanı açısından anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmazken; iyimserlik ölçeğine göre iki lise arasında bir farklılığın olduğu, Fen Lisesi öğrencilerinde iyimserliğin Sosyal Bilimler Lisesine göre istatistiksel olarak yüksek olduğu; Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesindeki öğrencilerin duygu kullanımı ve duygu değerlendirme puanlarında farklılığın olmadığı sonuçları elde edilmiştir.

İşeri (2016), Bursa ilinde lisede öğrenim görmekte olan 648 ergende duygusal zekâlarıyla sosyal duygusal öğrenmeleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada,

duygusal zekâyla sosyal duygusal öğrenmenin birbiriyle ilişkili oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırma sonucuna göre sosyal duygusal öğrenmenin alt boyutlarından akran ilişkileri, görev tanımlama ve öz düzenleme duygusal zekâyı olumlu yönde etkilemektedir.

Akyıldız (2017), 14-18 yaş aralığındaki 120 ergende bağlanma düzeyleri ve duygusal zekâyla aralarındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, ebeveyne bağlanma düzeylerinin ve duygusal zekânın arasında ilişki olmadığı; ebeveyne bağlanma düzeyleri ile duygusal zekâ düzeyinin kendi aralarında ve sosyodemografik veri formundaki değişkenler bakımından anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı; anneye bağlılık arttıkça babaya olan bağlılığın da arttığı; anneye olan bağlılık azaldığında babaya olan bağlılığın da azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Demir (2018), Adana ilinde lisede öğrenim gören 805 ergende akıllı telefon bağımlılığıyla duygusal zekâları arasındaki ilişkisini araştırdığı çalışma sonucuna göre, ergenlerin akıllı telefon bağımlılığıyla duygusal zekânın alt boyutlarından olan stres yönetimi, kişisel beceriler, genel ruh hali, uyum ve olumlu etkinin anlamlı düzeyde ilişkili olduğu; cinsiyet değişkenine göre akıllı telefon bağımlılığıyla duygusal zekâlarında anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Şahin (2018), Yalova ilinde 14-17 yaş aralığında lisede öğrenim gören 523 ergende duygusal zekâlarıyla yaratıcılık düzeyleri arasında olan ilişkinin karşılaştırıldığı çalışmada, duygusal zekâ ölçeğinin alt boyutları olan bireylerarası, bireyleriçi, stres yönetimi, uyum, genel ruh hali ve olumlu etki ile yaratıcılık arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu saptamıştır.

Aran (2019), İzmir ilinde meslek liselerinde öğrenim görmekte olan 1250 ergende psiko-sosyal ve demografik özellikleriyle seçmiş oldukları meslekler ve duygusal zekâları bağlantılarını araştırdığı çalışma sonucuna göre, Meslek Liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin duygusal zekâ puan ortalamaları ve meslek tercihleri ortalamasıyla yaş faktörleri arasında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan (2019), Konya ilinde lisede öğrenim gören 352 ergende duygusal zekâyla psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkiyi araştırdığı çalışmada, duygusal zekâlarıyla

psikolojik sağamlıkları arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca psikolojik sağamlığın duygusal zekânın alt boyutlarından uyumluluk, bireylerin kişisel/bireyiçi becerileri, bireyler arası becerileri ve genel ruh hali ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Yılmaz (2019), Kocaeli ilinde lisede öğrenim görmekte olan 15-18 yaş aralığındaki 80 ergende anksiyete düzeyiyle duygusal zekâları ve sosyal becerileri arasında ilişkiyi araştırdığı çalışmada, anksiyeteye duygusal zekâları ve sosyal becerileri arasında negatif yönde ilişkinin olduğu; duygusal zekâlarının ve sosyal becerilerinin arttıkça anksiyetelerinin azaldığı; duygusal zekâlarıyla sosyal becerileri arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tunç (2020), İstanbul ilinde liselerde öğrenim görmekte olan 308 ergende duygusal zekâ özelliklerinin ve benlik saygısının internet bağımlılığıyla ilişkilerini araştırdığı çalışma sonucuna göre, ergenlerde benlik saygısının artmasıyla duygusal zekânın ve alt boyutlarının arttığı fakat internet bağımlılık düzeylerinin azaldığı; internet bağımlılıklarının artmasıyla benlik saygısı, duygusal zekâları ve alt boyutlarından öz kontrol, sosyallik, duygusallık ve iyi oluş alt boyutlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ergenlerde benlik saygısı ve duygusal zekânın internet bağımlılığını anlamlı düzeyde etkilediği yani benlik saygısı ve duygusal zekâlarının artmasıyla internet bağımlılık düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Aksoy (2021), İstanbul ilinde lisede öğrenim görmekte olan 700 ergende problemli internet kullanımı ile duygusal zekâları ve okul iklim algıları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, duygusal zekânın alt boyutlarından iyi oluş ve öz kontrolün; okul iklimi ölçeği alt boyutu olan öğrenciler arasındaki ilişki ve düzen-disiplinin problemli internet kullanımına etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca ergenlerin öğrenciler arası ilişkiler, düzen disiplin, iyi oluş ve öz kontrolleri arttıkça problemli internet kullanımlarının azalmakta olduğu görülmüştür.

Aktaş (2021), Kırşehir ilinde lisede öğrenim görmekte olan 393 ergende akademik başarının ve öz kontrolün duygusal zekâyı yordama gücünü araştırdığı çalışma sonucuna göre, ergenlerde duygusal zekâ arttıkça öz disiplin ve öz kontrol boyutlarının da arttığı ancak dürtüsel düzeyin azaldığı; duygusal zekâ düzeyi yüksek bireylerin öz disipline sahip oldukları; duygusal zekâlarıyla akademik başarıları arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bayıroğlu (2021), İstanbul ilinde lisede öğrenim gören 470 ergende baba ilişkileriyle duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışma sonucuna göre, ergenlerin baba ilişkileri ölçeği ve alt boyutları olan kontrol, paylaşım, sevgi ve özgürlük tanıma ile duygusal zekâ düzeyleri ve alt boyutları olan iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi, duyguların kullanımı ve duyguların değerlendirilmesi arasında düşük-orta seviyede anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca çoklu regresyon analizi sonucuna göre, baba ile ilişki alt boyutlarının toplam duygusal zekâdaki değişimin %18,3'ünü anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya Özçelik (2021), İstanbul'da özel bir hastanenin 'Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği'ne başvuruda bulunan DEHB tanılı olan ve olmayan 47 çocuk ve ergende, DEHB tanılı çocuk ve ergenlerin Covid-19 salgını ile ilgili algılarının duygusal zekâ düzeyleriyle olan ilişkisini araştırdığı çalışma sonucuna göre, DEHB tanılı bireylerde sürekli kaygı durumuyla duygusal zekâları arasında negatif yönlü anlamlı düzeyde bir farkın olduğu tanısı olmayan bireylerde bir ilişki bulunmadığı; Covid-19 Salgını Ölçeğinin alt boyutlarıyla Sürekli Durumluk Kaygı Ölçeği alt boyutlarının arasında DEHB tanılı grupta anlamlı düzeyde ilişkinin bulunmadığı fakat kontrol grubunda pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu; DEHB tanılı grubunun Covid-19 Salgını Algısı Envanteri alt boyutlarından işlevsellik boyutu ile Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği alt boyutlarından bireylerarası, birey içi, genel ruh hali boyutlarının puanları DEHB tanısı olmayan gruba göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

2.2.4.2. Duygusal zekâ ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar. Downey, Johnston, Hansen, Birney ve Stough (2010), Avustralya'da 145 ergende duygusal zekâ ve başa çıkma stratejilerinin problem davranışlar üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmaya göre, duyguları yönetme ve kontrol etme becerisinin uyumsuz başa çıkma stratejilerini kullanmayı ve sorunlu davranışları içselleştirmeyi yordadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, zayıf sosyal ve duygusal becerilere sahip bireylerin, stresli durumla karşılaştıklarında agresif davranışlarının arttığı ve başa çıkma becerilerinin düşük olduğu; başa çıkma stratejilerinin duygusal zekâ ve problem davranışlar arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonuçları elde edilmiştir.

Hogan vd. (2010), Kanada’da 192 ergenle yaptıkları çalışmada akademik başarı: sözel IQ, sosyal destekleri ve duygusal zekâları arasında olan ilişkiyi araştırdığı çalışmada, erkek öğrenciler için akademik başarının akran sosyal desteği ve duygusal zekâ tarafından yordandığı; kızlarda akran sosyal desteğinin, aile desteğinin ve duygusal zekânın akademik başarıyı yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

Armstrong, Galligan ve Critchley (2011), çeşitli ülkeden 414 kişiyle çevrimiçi olarak, duygusal zekânın olumsuz hayat olayları karşısında gösterilen psikolojik sağlamlığı tahmin etmedeki önemini araştırdıkları çalışmaya göre, duygusal zekânın alt boyutlarından duygusal kontrol, duygusal farkındalık, duygu yönetimi ve duygusal ifade etme; çoklu olumsuz yaşam olayları alt boyutlarında, psikolojik sağlamlığın yordandığı; duygusal zekâlarıyla stres ters orantılı anlamlı düzeyde ilişkili olduğu; bireyin duygusal açıklaması, duygusal öz farkındalığı, duygusal denetimi ve duygusal öz kontrolü ile üzücü ve olumsuz hayat olayının negatif yönlü etkisinin olduğu sonuçları bulunmuştur.

Yap, Koh, Yap, Tan ve Gan (2019), Malezya’da, yaşları 13-17 arasında 496 ergende duygusal zekânın problem davranışlar üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmaya göre, hem içsel hem kişilerarası duygusal zekânın problem davranışlarla negatif ilişkili olduğu; içsel duygusal zekânın ergenlerin problem davranışlarını açıklamada yordayıcı olduğu; kızların erkeklerden daha fazla problem davranış gösterdiği fakat anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı sonuçları bulunmuştur.

Jimenez Rosarioa, Saez ve Esnaola (2020), Dominik Cumhuriyeti’nde yaptıkları çalışmada, ortaokulda öğrenim gören 1030 ergende, duygusal zekânın algılanan sosyal destek üzerindeki yordayıcı etkisini araştırdıkları çalışmaya göre, her iki cinsiyette de duygusal zekânın sosyal destek algısını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nyarko, Peltonen, Kangaslampi ve Punamaki (2020), Ganalı 415 ergende stresli yaşam olaylarına ve şiddete maruz kaldıklarında ruh sağlığının koruyucu faktörü olarak duygusal zekâ ve bilişsel becerilerin etkisini araştırdıkları çalışmaya göre, ergenlerin duygusal zekâ ve bilişsel becerilerin ruh sağlığını artan stres veya şiddetin olumsuz etkilerinden koruyamadığı ama duygusal zekâ ve bilişsel becerileri yüksek kişilerin daha düşük düzeyde depresyon belirtileri ve psikolojik sıkıntılarının olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Piqueras, Salvador, Soto-Sanz, Mira ve Perez-Gonzalez (2020), İspanya ve Portekiz’de 1370 ergende yaptıkları çalışmada duygusal zekânın, bilinçli farkındalığın ve akılcı olmayan inançların ruh sağlığı üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmaya göre, duygusal zekâsı düşük olanların psikolojik problemleri daha yüksek; felaketleştirme düzeyleri arttıkça duygusal ve davranışsal sorunların da arttığı; psikososyal uyum ile duygusal zekâ arasında doğrudan ilişki olduğu; farkındalık becerilerinin, yıkıcı düşüncelerin ve duygusal zekânın kültürler arası farklılıklardan etkilendiği ve İspanya’daki ergenlerin duygusal zekâ ve farkındalık becerilerinin daha yüksek olduğu sonuçları elde edilmiştir.



BÖLÜM III

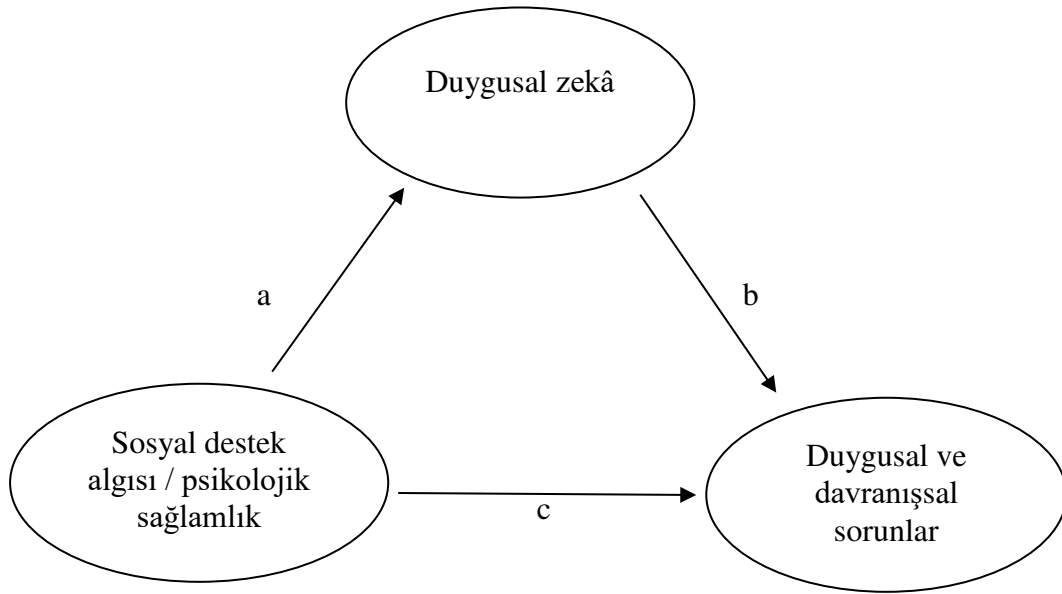
YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modelinde bir çalışma olup değişkenler arasındaki ilişki regresyon analizi ve aracılık testi ile test edilmektedir.

Ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolüne ilişkin oluşturulan araştırma modeli Şekil 1’de verilmiştir.



Şekil 1. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ile Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolünün İncelenmesine Yönelik Oluşturulan Araştırma Modeli

Aracılık modeli, aracı değişken olarak adlandırılan üçüncü değişken aracılığıyla bağımsız değişkenin aracı değişkenle; aracı değişkenin de bağımlı değişkenle arasındaki ilişkiyi inceleyip tam ya da kısmi aracılık olarak tanımlayan modeldir. Tam aracılık; bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin tamamını yansıtmasıyken kısmi aracılık ise bir kısmın yansıtmasıdır (Yılmaz ve İlhan Dalbudak, 2018). Şimşek (2007), aracılık testiyle araştırılmaya çalışılan sorunun görünürdeki değişkenler arası ilişkinin de ötesine geçerek değişkenler arasındaki ilişkide “nasıl” sorusunun cevabını aramak olduğunu vurgulamaktadır (akt. Kaya, 2015). Araştırma modelimizde de görüldüğü gibi duygusal ve davranışsal sorunlar üzerinde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın doğrudan etkisinin yanı sıra duygusal zekânın dolaylı etkisi test edilmektedir.

Duygusal zekânın, bireyin kendi duygularını anlama ve yönetebilme, algılama yeteneği, arzu ve isteklerini kontrol edebilme, diğer kişilerin duygularını anlayabilme, kişinin içinde bulunduğu ortamlara ayak uydurabilme gibi özellikleri kişinin hem kendi ruh sağlığına hem de çevresindeki kişilerin ruh sağlığına katkı sağlamaktadır. Ayrıca duygusal zekâ bireyin yaşamı boyunca gelişen hem olumlu hem de olumsuz olaylarla iç içe olan önemli bir özellik olmasından dolayı çalışmamızda aracı değişken olarak ele alınmaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde Antalya ili Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, TOBB Fen Lisesi, Karatay Anadolu Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam Hatip Lisesi, İsmet İnönü Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ve Özel Envar Lisesinde 9. ve 10. sınıflarda öğrenim görmekte olan ergenlerden oluşmaktadır. Ölçeklerin yüz yüze uygulandığı araştırmaya toplam 690 ergen katılmış olup 40 öğrencinin ölçekleri sağlıklı doldurmadığı düşünüldüğü için değerlendirmeye alınmamıştır. 395'i kız, 255'i erkek toplam 650 ergen tarafından doldurulan ölçekler değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği, Güçler ve Güçlükler Anketi ile Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği- Adölesan Kısa Formu'dur.

3.3.1. Kişisel bilgi formu. Araştırmaya katılan ergenlerin demografik bilgileriyle ilgili veri toplamak için araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi, aile gelir düzeyi ve aile durumu özelliklerini kapsamaktadır.

3.3.2. Güçler ve güçlükler anketi. 1997'de Robert Goodman tarafından geliştirilen anket, ergenlerde olumlu davranışların ve olumsuz davranışların özelliklerini sorgulamaktadır. Anketin dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik, davranış sorunları, duygusal sorunlar, akran sorunları ve sosyal davranışlar şeklinde alt başlıkları olup her biri ayrı ayrı beşer soru içeren 25 maddeden oluşmaktadır. Alt başlıklar kendi içinde değerlendirilmekte olup ayrı ayrı değerlendirilebildiği gibi, ilk dört başlık toplam değerlendirilerek "Toplam Güçlük Puanı" da hesaplanmaktadır. Ölçek üçlü likert tipinde bir ölçektir. Güvenir ve arkadaşları tarafından 2008 yılında ölçeğin uyarlama çalışması yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışması için Çocuklar İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği ve 11-18 yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği ile karşılaştırılmıştır. Ölçekler ebeveyn ve ergenlerden oluşan iki farklı örnekleme uygulanarak karşılaştırma yapılmıştır. Ölçeğin ergen formunun Cronbach alfa güvenirlik katsayıları toplam güçlük puanı için ,73; alt boyutlar için, duygusal sorunlar ,70; davranış sorunları ,70; DEHB ,70; akran sorunları ,22 ve sosyal davranış ,54 olarak hesaplanmıştır (Güvenir vd., 2008).

Mevcut çalışmadaki ölçek güvenirlik analizi çalışması sonucu Cronbach alfa değeri dikkat eksikliği hiperaktivite alt boyutunda ,52; akran sorunları alt boyutunda ,30; sosyal davranışlar alt boyutunda ,27; duygusal sorunlar alt boyutunda ,54; davranış sorunları alt boyutunda ,46 ve toplam güçlük puanında ,64 olarak hesaplanmıştır. Cronbach alfa katsayılarına baktığımızda sosyal davranışlar ve akran sorunları alt

boyutlarında güvenilir olmadığı fakat ölçeğin geçerlik çalışmasında da akran sorunları ve sosyal davranışlar alt boyutunda Cronbach alfa değerinin düşük olduğu; DEHB, duygusal sorunlar ve davranış sorunları alt boyutlarında güvenilirliğinin düşük olduğu fakat ölçek geneline baktığımızda ölçeğin güvenilir olduğu görülmektedir.

3.3.3. Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Multidimensional Scale of Perceived Social Support MSPSS) Zimet ve arkadaşlarının geliştirdiği (1988) algılanan sosyal desteğin yeterlilik düzeyini öznel bir şekilde değerlendiren, kısa ve kullanımı kolay bir ölçektir. Toplam 12 madde bulunan ölçekte, her biri dörder madde içeren sosyal destek kaynağına ait üç grup içermektedir. Bu gruplar; aile, arkadaş ve özel bir insan grubudur. 1, 2, 7 ve 10. maddeler aile alt boyutunu; 3, 4, 8 ve 12. maddeler arkadaş alt boyutunu; 5, 6, 9 ve 11. maddeler ise özel insan alt boyutunu temsil etmektedir. Maddeler yedi aralıklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. 13 yaş üzeri bireylere uygulanabilen bu ölçeğe ait geçerlik, güvenirlik çalışmasını Eker ve Arkar (1995) tarafından yapılmıştır. Üç farklı örnekleme ölçeğin iç tutarlılığını ölçmek için yapılmış olan çalışmada, ölçek ve alt boyutlar Cronbach alfa değeri ,80 ile ,95 arasında güvenilir iç tutarlılık göstermektedir. Ölçeğin geçerliliğini ölçmek için U.C.L.A Yalnızlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Belirti Tarama Listesi ve Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmış olup yapılan çalışma sonucunda ölçeğin geçerliği doğrulanmıştır (Eker, Arkar ve Yıldız, 2001).

Mevcut çalışmadaki ölçek güvenirlik analizi çalışması sonucu Cronbach alfa değeri alt boyutlarda aile ,85; arkadaş ,87; özel insan ,92; ölçek toplamında ise ,84 olarak hesaplanmıştır. Cronbach alfa katsayılarına baktığımızda ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.3.4. Psikolojik sağlamlık tutum beceri ölçeği (PSTBÖ). Ergenlerin psikolojik sağlamlık tutumlarını ve beceri düzeylerini ölçmek amacıyla Hurtes (1999) tarafından geliştirilmiştir. PSTBÖ'nün 40 madde ve yedi alt boyuttan oluşan formu Türkçeye 34 madde ve dört alt boyut olarak uyarlanmıştır. Bu alt boyutlar:

ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik ile mizahtır. Ölçek dördümlük likert tipinde 34 maddeden oluşmaktadır. Tersten kodlanan madde yoktur. Akar (2018) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışması Mersin’de iki farklı örnekleme yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışması için Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği Ebeveyn Formu, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Ergenlerde Öz Denetim Becerileri Ölçeği kullanılmış olup ölçeğin güvenirlik çalışması Cronbach alfa katsayısı ölçek toplam puanında ,91; alt boyutlarda ise mizah ,49; girişimcilik ,53; bağımsızlık ,62; iç görü ,65; yaratıcılık ,68; değerler oryantasyonu ,68 ve ilişkiler ,71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin lise öğrencilerinde geçerli ve güvenilir bir şekilde psikolojik sağlamlık tutumlarını ve beceri düzeylerini ölçmede kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Akar ve Aktan, 2020).

Mevcut çalışmadaki ölçek güvenirlik analizi çalışması sonucu Cronbach alfa değeri ilişkiler ve değerler oryantasyonu alt boyutunda ,80; iç görü ve yaratıcılık alt boyutunda ,81; bağımsızlık alt boyutunda ,78; mizah alt boyutunda ,69 ve ölçek toplamında ,91 olarak hesaplanmıştır. Cronbach alfa katsayılarına baktığımızda ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.3.5. Duygusal zekâ özelliği ölçeği- adölesan kısa formu. Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği, 2009 yılında Petrides’in geliştirmiş olduğu bir ölçektir. Adölesan Kısa Formu (TEIQue-ASF), Adölesan Uzun Formu (TEIQue-AFF)’ndaki ifadelerin basitleştirilmiş şeklidir. 30 maddeden oluşan uzun form 15 madde olarak kısaltılmıştır. Bu ölçeğin öznel iyi oluş, duygusallık, sosyallik ve öz kontrol şeklinde dört alt boyutu vardır. 2, 3, 6, 11, 12 ve 13. maddeleri öznel iyi oluş alt boyutunu; 8, 10 ve 15. maddeleri öz kontrol alt boyutunu; 4, 7 ve 9. maddeleri sosyallik alt boyutunu; 1, 5 ve 14. maddeleri duygusallık alt boyutunu temsil etmektedir. Ölçek maddelerinden 2, 4, 6, 7 ve 9. maddeler ters kodlanmıştır. Ölçek yedili likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin 13-17 yaş arasındaki ergenlerde uygulanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca 11 yaşındaki çocuklarda başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Uyarlama çalışması, Ergin (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması Konya ilindeki 2016-2017 eğitim öğretim yılında ortaokul ve liselerden seçilen örnekleme yapılmıştır. Tesadüfi küme örnekleme

yoluyla yedi okuldan seçilen 72 sınıfta 628'i kız, 596'sı erkek 1224 öğrenciyle yapılan çalışmada Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, Olumlu-Olumsuz Yaşantı Ölçeği ve Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği –Adölesan Kısa Formu kullanılmış olup ölçeğin geçerlik çalışmasında üç uzman görüşü de alınmıştır. Güvenirlik analizi Cronbach alfa katsayısı alt boyutlarda iyi oluş ,77; öz kontrol ,70; sosyallik ,69; duygusallık ,65 olarak; ölçek toplam puanı için ,78 hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda güvenirlik ve geçerlik analizinin kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir (Ergin, 2017).

Mevcut çalışmadaki ölçek güvenirlik analizi çalışması sonucu, Cronbach alfa değeri öznel iyi oluş ,80; duygusallık ,53; öz kontrol ,62; sosyallik ,47 ve ölçek toplamında ,81 olarak hesaplanmıştır. Cronbach alfa katsayılarına baktığımızda sosyallik ve duygusallık alt boyutlarında güvenirliliğinin düşük olduğu fakat ölçek geneline baktığımızda ölçeğin güvenirliliğinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde normal dağılım gösteren veriler için ortalama $\pm$ standart sapma değerleri; normal dağılım göstermeyen veriler için de medyan (minimum-maximum) değerleri verilmiştir. Normal dağılım gösteren iki faktörlü değişkenler bağımsız örnekler için T testi ile üç veya daha fazla faktörlü değişkenler ise One-way ANOVA testiyle karşılaştırılmıştır. Normal dağılım göstermeyen iki faktörlü değişkenler Mann-Whitney U testiyle üç veya daha fazla faktörlü değişkenler ise Kruskal-Wallis testi ile karşılaştırılmıştır. Değişkenlerin diğer değişken üzerindeki etkisini incelemek için Linear Regression testi; aracılık rollerinin tespiti amacıyla Hayes (Process) Analizi (Hayes, 2013) yapılmıştır ve tüm testler için önem düzeyi %95 olarak hesap edilmiştir.

Ölçeklerin ve ölçek alt boyutlarının normallik dağılımlarını incelemek için yapılan çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği, Duygusal Zekâ Ölçeği ve Güçler ve Güçlükler Anketinin Normallik Dağılımları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Çarpıklık	S. Hata	Basıklık	S. Hata
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	-,092	0,096	-,402	0,192
Aile	-,733	0,096	-,330	0,192
Arkadaş	-,728	0,096	-,335	0,192
Özel insan	,339	0,096	-,365	0,192
Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeği	-,386	0,096	,072	0,192
İlişkiler ve değerler oryantasyonu	-,601	0,096	,227	0,192
İç görü ve yaratıcılık	-,424	0,096	,031	0,192
Bağımsızlık ve girişimcilik	-,354	0,096	-,233	0,192
Mizah	-,358	0,096	-,241	0,192
Duygusal Zekâ Ölçeği-Adolesan Kısa Formu	,020	0,096	-,233	0,192
Öznel iyi oluş	-,090	0,096	-,718	0,192
Öz kontrol	-,125	0,096	-,572	0,192
Sosyalilik	-,215	0,096	-,372	0,192
Duygusalilik	-,113	0,096	-,378	0,192
Güçler ve Güçlükler Anketi	,397	0,096	-,171	0,192
Duygusal sorunlar	,122	0,096	-,537	0,192
Davranış sorunları	,792	0,096	,378	0,192
Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu	,193	0,096	-,221	0,192
Akran Sorunları	,469	0,096	,117	0,192
Sosyal davranış	-,028	0,096	-,201	0,192

Tablo 3'te görüldüğü gibi, normal dağılımın tespit edilmesi için ilgili ölçek puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. İnceleme sonucuna göre, çarpıklık ve basıklık değerlerinin tamamı $\pm 1,00$ aralığında bulunmuştur. Büyüköztürk (2011) tarafından bu değerlerin $\pm 1,00$ aralığında olması normal dağılım için kabul edilebilir ölçüler olarak değerlendirilmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan ergenlerin demografik özellikleri ve uygulanan ölçeklerin demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasına ait analiz sonuçları yer almaktadır.

4.1. Ergenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, aile gelir düzeyi, aile durumuna göre dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Özellikler	Gruplar	F	%
Cinsiyet	Kız	395	60,8
	Erkek	255	39,2
Yaş	14	161	24,8
	15	340	52,3
	16	149	22,9
Sınıf	9.sınıf	379	58,3
	10.sınıf	271	41,7
Okul türü	Fen Lisesi	131	20,2
	Anadolu Lisesi	175	26,9
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	18,8
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	21,8
	Özel Lise	80	12,3
Aile gelir düzeyi	0-5000	217	33,4
	5000-10000	252	38,8
	10000 ve üzeri	181	27,8
Aile durumu	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	87,8
	Annem ile yaşıyorum	62	9,5
	Babam ile yaşıyorum	9	1,4
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	1,2

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyete göre dağılımları % 60,8 'i kız, % 39,2'si erkek; yaşlarına göre dağılımları %24,8'si 14 yaşında, %52,3'ü 15 yaşında, %22,9'u 16 yaşında; sınıf düzeyine göre dağılımları %58,3'ü 9.sınıf, %41,7'si 10.sınıfta; okul türüne göre dağılımları %20,2'si Fen Lisesinde, %26,9'u Anadolu Lisesinde, %18,8'i Anadolu İmam Hatip Lisesinde, %21,8'i Mesleki Teknik Anadolu Lisesinde, %12,3'ü Özel Lisede öğrenim görmektedir; ergenlerin aile gelir düzeylerine göre dağılımları %33,4'ünün geliri 0-5000 arasında düşük gelirli, %38,8'i 5000-10000 arasında orta gelirli, %27,8'i 10000 ve üzeri yüksek gelirli; ergenlerin aile durumlarına göre dağılımları %87,8'i anne babasıyla beraber, %9,5'i sadece annesiyle, %1,4'ü sadece babasıyla ve %1,2'si anne ve babasından ayrı yaşıyorum şeklindedir.

4.2. Ergenlerde Duygusal Sorunlar, Davranış Sorunları, Sosyal Destek Algısı, Psikolojik Sağlamlık, Duygusal Zekânın Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguları

Araştırmamızın bu kısmında araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, aile gelir düzeyi, aile durumuna göre, duygusal ve davranış sorunları, sosyal destek algıları, psikolojik sağlamlıkları ve duygusal zekâları karşılaştırılmıştır.

4.2.1. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının demografik değişkenlere ilişkin bulguları. Araştırmaya katılan ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 5'te verilmiştir

Tablo 5.

Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Duygusal sorunlar	Kız	395	2.2 (1-3)	0.001*
	Erkek	255	1.8 (1-3)	
Davranış sorunları	Kız	395	1.6 (1-2.8)	0.993
	Erkek	255	1.6 (1-3)	
Toplam	Kız	395	1.9 (1.4-1.6)	0.001*
	Erkek	255	1.8 (1.4-2.7)	

p<0.05*

Tablo 5'te görüldüğü gibi ergenlerin duygusal sorunlarında ve toplam güçlük puanında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde kızlar lehine bir farklılık olduğu; davranış sorunları alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerde duygusal sorunların ve davranış sorunlarının yaşa göre karşılaştırılması Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	N	Medyan (min-max)	p
Duygusal sorunlar	14 yaş	161	2.0 (1-3)	0.903
	15 yaş	340	2.0 (1-3)	
	16 yaş	149	2.0 (1-3)	
Davranış sorunları	14 yaş	161	1.6 (1-2.6)	0.830
	15 yaş	340	1.6 (1-3)	
	16 yaş	149	1.4 (1-2.6)	
Toplam	14 yaş	161	1.9 (1.4-2.5)	0.879
	15 yaş	340	1.8 (1.4-2.7)	
	16 yaş	149	1.9 (1.4-2.4)	

p<0.05*

Tablo 6’da görüldüğü gibi ergenlerin duygusal sorunlarında, davranış sorunlarında ve toplam güçlük puanında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Duygusal sorunlar	9.sınıf	379	2.0 (1-3)	0.328
	10.sınıf	271	2.0 (1.2-3)	
Davranış sorunları	9.sınıf	379	1.6 (1-3)	0.161
	10.sınıf	271	1.4 (1-2.6)	
Toplam	9.sınıf	379	1.9 (1.4-2.7)	0.356
	10.sınıf	271	1.8 (1.4-2.6)	
p<0.05*				

Tablo 7’de görüldüğü gibi ergenlerin duygusal sorunlarında, davranış sorunlarında ve toplam güçlük puanında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerde duygusal sorunların ve davranış sorunlarının okul türüne göre karşılaştırılması Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Duygusal sorunlar	Fen Lisesi	131	2.0 (1-3)	0.005*
	Anadolu Lisesi	175	2.2 (1-3) ^a	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	2.0 (1-3) ^b	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	2.2 (1.2-3) ^a	
	Özel Lise	80	2.0 (1.2-3)	
Davranış sorunları	Fen Lisesi	131	1.4 (1-2.8)	0.357
	Anadolu Lisesi	175	1.4 (1-2.6)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	1.6 (1-3)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	1.6 (1-2.6)	
	Özel Lise	80	1.6 (1-2.6)	
Toplam	Fen Lisesi	131	1.8 (1.4-2.5)	0.070
	Anadolu Lisesi	175	1.8(1.4-2.7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	1.8 (1.4-2.5)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	1.9 (1.4-2.5)	
	Özel Lise	80	1.8 (1.5-2.4)	
p<0.05*				

Tablo 8’de görüldüğü gibi ergenlerin duygusal sorunlarında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın, Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi arasında Mesleki Teknik Anadolu Lisesinde okuyanlar lehine olduğu; davranış sorunlarında ve toplam güçlük puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerde duygusal sorunlar ve davranışsal sorunlarının aile gelir düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.

Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Duygusal sorunlar	0-5000	217	2.2 (1-3) ^a	0.008*
	5000-10000	252	2.0 (1.2-3) ^b	
	10000 ve üzeri	181	2.0 (1-3) ^b	
Davranış sorunları	0-5000	217	1.6 (1-2.6)	0.043*
	5000-10000	252	1.4 (1-2.6) ^a	
	10000 ve üzeri	181	1.6 (1-3) ^b	
Toplam	0-5000	217	1.9 (1.4-2.7)	0.028*
	5000-10000	252	1.9 (1.4-1.5) ^a	
	10000 ve üzeri	181	1.8 (1.4-2.6) ^b	

p<0.05*

Tablo 9’da görüldüğü gibi ergenlerin duygusal sorunlarında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farkın 0-5000 düşük gelirli ile 5000-10000 orta gelirli ve 10000 ve üzeri yüksek gelirli arasında düşük gelirli lehine olduğu; davranış sorunlarında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farkın 5000-10000 orta gelirli ile 10000 ve üzeri yüksek gelirli arasında yüksek gelirli lehine olduğu; toplam günlük puanında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farkın 5000-10000 orta gelirli ve 10000 ve üzeri yüksek gelirli arasında orta gelirli lehine olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerde duygusal sorunların ve davranış sorunlarının aile durumuna göre karşılaştırılması Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10.

Ergenlerde Duygusal Sorunlar ve Davranış Sorunlarının Aile Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Duygusal sorunlar	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	2.0 (1-3)	0.803
	Annem ile yaşıyorum	62	2.0 (1.2-3)	
	Babam ile yaşıyorum	9	2.2 (1.4-2.2)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	1.8 (1.4-2.4)	
Davranış sorunları	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	1.6 (1-3)	0.133
	Annem ile yaşıyorum	62	1.5 (1-2.4)	
	Babam ile yaşıyorum	9	1.4 (1-2)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	1.2 (1.2-2)	
Toplam	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	1.9 (1.4-2.6)	0.067
	Annem ile yaşıyorum	62	1.9 (1.4-2.7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	1.7 (1.5-2)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	1.7 (1.5-1.9)	
p<0.05*				

Tablo 10’da görüldüğü gibi ergenlerin duygusal sorunlarında, davranış sorunlarında ve toplam güçlük puanında aile durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir

4.2.2. Ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının demografik değişkenlere ilişkin bulguları. Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal destek algılarının cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	N	Medyan (min-max)	p
Aile	Kız	395	5.5 (1-7)	0.078
	Erkek	255	5.5 (1-7)	
Arkadaş	Kız	395	5.5 (1-7)	0.063
	Erkek	255	5.3 (1-7)	
Özel insan	Kız	395	3.0 (1-7)	0.055
	Erkek	255	3.3 (1-7)	
Toplam	Kız	395	4.5 (1-7)	0.178
	Erkek	255	4.6 (1.2-7)	

p<0.05*

Tablo 11’de görüldüğü gibi ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının aile, arkadaş, özel insan alt boyutunda ve toplam sosyal destek algısı puanında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal destek algılarının yaşa göre karşılaştırılması Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Aile	14 yaş	161	5.5 (1-7)	0.200
	15 yaş	340	5.5 (1-7)	
	16 yaş	149	5.3 (1-7)	
Arkadaş	14 yaş	161	5.3 (1-7)	0.152
	15 yaş	340	5.5 (1-7)	
	16 yaş	149	5.5 (1-7)	
Özel insan	14 yaş	161	3.0 (1-7)	0.382
	15 yaş	340	3.3 (1-7)	
	16 yaş	149	3.0 (1-7)	
Toplam	14 yaş	161	4.5 (1-7)	0.692
	15 yaş	340	4.6 (1.2-7)	
	16 yaş	149	4.6 (1.6-7)	

p<0.05*

Tablo 12’de görüldüğü gibi ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının aile, arkadaş, özel insan alt boyutunda ve toplam sosyal destek algısı puanında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal destek algılarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13.

Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	N	Medyan (min-max) ort±ss	p
Aile	9.sınıf	379	5.5 (1-7)	0.090
	10.sınıf	271	5.3 (1-7)	
Arkadaş	9.sınıf	379	5.3 (1-7)	0.138
	10.sınıf	271	5.5 (1-7)	
Özel insan	9.sınıf	379	3.3 (1-7)	0.328
	10.sınıf	271	3.0 (1-7)	
Toplam	9.sınıf	379	4.61±1.30	0.511
	10.sınıf	271	4.55±1.28	
p<0.05*				

Tablo 13’te görüldüğü gibi ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının aile, arkadaş, özel insan alt boyutunda ve toplam sosyal destek algısı puanında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal destek algılarının okul türüne göre karşılaştırılması Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14.

Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	P
Aile	Fen Lisesi	131	5.5 (1-7)	0.436
	Anadolu Lisesi	175	5.5 (1-7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	5.3 (1-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	5.5 (1-7)	
	Özel Lise	80	5.3 (1-7)	
Arkadaş	Fen Lisesi	131	5.5 (1-7)	0.092
	Anadolu Lisesi	175	5.5 (1-7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	4.8 (1-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	5.6 (1-7)	
	Özel Lise	80	5.5 (1-7)	
Özel insan	Fen Lisesi	131	2.8 (1-7)	0.469
	Anadolu Lisesi	175	3.0 (1-7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	2.8 (1-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	3.5 (1-7)	
	Özel Lise	80	3.8 (1-7)	
Toplam	Fen Lisesi	131	4.7 (1.2-7)	0.177
	Anadolu Lisesi	175	4.5 (1.3-7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	4.3 (1-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	4.7 (2-7)	
	Özel Lise	80	4.8 (1.2-7)	

p<0.05*

Tablo 14’te görüldüğü gibi ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının aile, arkadaş, özel insan alt boyutunda ve toplam sosyal destek algısı puanında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal destek algılarının aile gelir düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15.

Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	N	Medyan (min-max) ort±ss	p
Aile	0-5000	217	5.3 (1-7)	0.200
	5000-10000	252	5.6 (1-7)	
	10000ve üzeri	181	5.5 (1-7)	
Arkadaş	0-5000	217	5.3 (1-7) ^a	0.025*
	5000-10000	252	5.5 (1-7) ^b	
	10000ve üzeri	181	5.5 (1-7)	
Özel insan	0-5000	217	2.8 (1-7) ^a	0.010*
	5000-10000	252	3 (1-7) ^b	
	10000ve üzeri	181	3.5 (1-7) ^b	
Toplam	0-5000	217	4.34±1.28 ^a	0.002*
	5000-10000	252	4.41±1.32 ^b	
	10000ve üzeri	181	4.71±1.23 ^b	

p<0.05*

Tablo 15'te görüldüğü gibi ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının aile gelir düzeyine göre aile alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı; arkadaş alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu 0-5000 aile gelir düzeyiyle 5000-10000 arasında geliri olan ergenlerin 5000-10000 orta gelirli lehine farklılık olduğu; özel insan alt boyutunda ve ergenlerin sosyal destek algısı toplam puanında da istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu 0-5000 aile gelir düzeyiyle, diğer gelir durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ve bu farklılığın 5000-10000 orta gelirli ve 10000 üzeri yüksek gelirli ergenler lehine olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal destek algılarının aile durumuna göre karşılaştırılması Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16.

Ergenlerin Sosyal Destek Algısı Puanlarının Aile Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Aile	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	5.5 (1-7)	0.249
	Annem ile yaşıyorum	62	5.3 (1.3-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	6.5 (2-7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	6.0 (3.5-7)	
Arkadaş	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	5.5 (1-7)	0.103
	Annem ile yaşıyorum	62	5.0 (1.3-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	6.0 (2.3-7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	4.5 (1.3-7)	
Özel insan	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	3.3 (1-7)	0.293
	Annem ile yaşıyorum	62	2.3 (1-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	4.8 (1-7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	1.0 (1-6.3)	
Toplam	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	4.9 (1-7)	0.083
	Annem ile yaşıyorum	62	4.2 (1.6-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	5.6 (3.3-7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	4.6 (1.9-5.5)	

p<0.05*

Tablo 16’da görüldüğü gibi ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının aile, arkadaş, özel insan alt boyutunda ve toplam sosyal destek algısı puanında aile durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

4.2.3. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının demografik değişkenlere ilişkin bulguları. Araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17.

Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
İlişkiler ve değerler oryantasyonu	Kız	395	3.3 (1-4)	0.058
	Erkek	255	3.2 (1-4)	
İç görü ve yaratıcılık	Kız	395	3.2 (1-4)	0.005*
	Erkek	255	3.1 (1-4)	
Bağımsızlık ve girişimcilik	Kız	395	3.1 (1-4.2)	0.700
	Erkek	255	3.1 (1-4)	
Mizah	Kız	395	3.0 (1-4.2)	0.752
	Erkek	255	3.0 (1-4)	
Toplam	Kız	395	3.1 (1-4)	0.178
	Erkek	255	3.1 (1-4)	

p<0.05*

Tablo 17’de görüldüğü gibi ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının iç görü ve yaratıcılık alt boyutunda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ve bu farkın kızlar lehine olduğu; ilişkiler ve değerler oryantasyonu, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutlarında ve toplam puanında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının yaşa göre karşılaştırılması Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18.

Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
İlişkiler ve değerler oryantasyonu	14 yaş	161	3.2 (1.4-4)	0.084
	15 yaş	340	3.2 (1-4)	
	16 yaş	149	3.3. (1-4)	
İç görü ve yaratıcılık	14 yaş	161	3.2 (1-4) ^{a,c}	0.031*
	15 yaş	340	3.1 (1-4) ^b	
	16 yaş	149	3.2 (1-4) ^c	
Bağımsızlık ve girişimcilik	14 yaş	161	3.1 (1-4)	0.096
	15 yaş	340	3 (1-4)	
	16 yaş	149	3.1 (1-4)	
Mizah	14 yaş	161	3 (1-4)	0.013*
	15 yaş	340	3 (1-4.2) ^a	
	16 yaş	149	3.2 (1-4) ^b	
Toplam	14 yaş	161	3.2 (1.1-4)	0.022*
	15 yaş	340	3.1 (1-4) ^a	
	16 yaş	149	3.2 (1-4) ^b	

p<0.05*

Tablo 18’de görüldüğü gibi ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının iç görü ve yaratıcılık alt boyutunda yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu, 14 yaş grubunun iç görü ve yaratıcılığının 15 yaş grubundan, 16 yaş grubunun iç görü ve yaratıcılığının da 15 yaş grubundan daha yüksek olduğu; mizah alt boyutunda ve psikolojik sağlamlık toplam puanında 15 yaş ve 16 yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farkın 16 yaş grubu lehine olduğu; ilişkiler ve değerler oryantasyonu ile bağımsızlık ve girişimcilik alt boyutunda ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19.

Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	P
İlişkiler ve değerler oryantasyonu	9.sınıf	379	3.2 (1-4)	0.036*
	10.sınıf	271	3.3 (1-4)	
İç görü ve yaratıcılık	9.sınıf	379	3.1 (1-4)	0.169
	10.sınıf	271	3.2 (1-4)	
Bağımsızlık ve girişimcilik	9.sınıf	379	3.1 (1-4)	0.279
	10.sınıf	271	3.1 (1-4)	
Mizah	9.sınıf	379	3.0 (1-4)	0.069
	10.sınıf	271	3.0 (1-4.20)	
Toplam	9.sınıf	379	3.1 (1-4)	0.048*
	10.sınıf	271	3.2 (1-4)	

p<0.05*

Tablo 19’da görüldüğü gibi ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu alt boyutunda ve psikolojik sağlamlık toplam puanında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın 10.sınıflar lehine olduğu; iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının okul türüne göre karşılaştırılması Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20.

Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
İlişkiler ve değerler oryantasyonu	Fen Lisesi	131	3.2 (1-4)	0.159
	Anadolu Lisesi	175	3.3 (1-4)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	3.1 (1.4-4)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	3.3 (2-4)	
	Özel Lise	80	3.2 (1.4-4)	
İç görü ve yaratıcılık	Fen Lisesi	131	3.1 (1-4)	0.577
	Anadolu Lisesi	175	3.2 (1-4)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	3.1 (1.9-4)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	3.2 (1.9-4)	
	Özel Lise	80	3.3 (1.6-4)	
Bağımsızlık ve girişimcilik	Fen Lisesi	131	3.1 (1-4)	0.528
	Anadolu Lisesi	175	3.0 (1-4)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	3.1 (1.8-4)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	3.1 (1.6-4)	
	Özel Lise	80	3.1 (1.4-4)	
Mizah	Fen Lisesi	131	3.0 (1-4)	0.613
	Anadolu Lisesi	175	3.0 (1-4)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	3.0 (1.4-2)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	2.8 (1-4)	
	Özel Lise	80	3.0 (1.5-4)	
Toplam	Fen Lisesi	131	3.1 (1-4)	0.430
	Anadolu Lisesi	175	3.1 (1-4)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	3.1 (1.9-4)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	3.1 (2.1-4)	
	Özel Lise	80	3.1 (1.7-4)	

p<0.05*

Tablo 20’de görüldüğü gibi ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutları ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının aile gelir düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21.

Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	P
İlişkiler ve değerler oryantasyonu	0-5000	217	3.2 (1-4)	0.198
	5000-10000	252	3.3 (1-4)	
	10000 ve üzeri	181	3.2 (1-4)	
İç görü ve yaratıcılık	0-5000	217	3.1 (1-4)	0.700
	5000-10000	252	3.2 (1-4)	
	10000 ve üzeri	181	3.2 (1-4)	
Bağımsızlık ve girişimcilik	0-5000	217	3.0 (1-4)	0.400
	5000-10000	252	3.1 (1-4)	
	10000 ve üzeri	181	3.1 (1-4)	
Mizah	0-5000	217	3.0 (1-4)	0.392
	5000-10000	252	3.0 (1-4)	
	10000 ve üzeri	181	3.0 (1-4,20)	
Toplam	0-5000	217	3.1 (1-4)	0.368
	5000-10000	252	3.2 (1-4)	
	10000 ve üzeri	181	3.1 (1-4)	
p<0.05*				

Tablo 21’de görüldüğü gibi ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutları ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının aile durumuna göre karşılaştırılması Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22.

Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Puanlarının Aile Durumu Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
İlişkiler ve değerler oryantasyonu	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	3.2 (1-4)	0.538
	Annem ile yaşıyorum	62	3.2 (1-4)	
	Babam ile yaşıyorum	9	3.5 (1.4-3.7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	3.2 (2.4-3.9)	
İç görü ve yaratıcılık	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	3.2 (1-4)	0.693
	Annem ile yaşıyorum	62	3.0 (1-4)	
	Babam ile yaşıyorum	9	3.1 (1.6-3.8)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	3.0 (2.4-3.9)	
Bağımsızlık ve girişimcilik	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	3.1 (1-4)	0.705
	Annem ile yaşıyorum	62	3.2 (1-4)	
	Babam ile yaşıyorum	9	3.0 (1.5-3.8)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	3.1 (1.9-3.6)	
Mizah	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	3.0 (1-4,20)	0.708
	Annem ile yaşıyorum	62	3.0 (1-4)	
	Babam ile yaşıyorum	9	3.4 (2-3.8)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	2.7 (1.6-4)	
Toplam	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	3.1 (1-4)	0.693
	Annem ile yaşıyorum	62	3.1 (1-4)	
	Babam ile yaşıyorum	9	3.2 (1.7-3.7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	3.0 (2.1-3.7)	
p<0.05*				

Tablo 22’de görüldüğü gibi ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutları ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında aile durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

4.2.4. Ergenlerin duygusal zekâ puanlarının demografik değişkenlere ilişkin bulguları. Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal zekâ puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23.

Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max) ort±ss	p
Özel iyi oluş	Kız	395	4.0 (1-7)	0.083
	Erkek	255	4.3 (1-7)	
Öz kontrol	Kız	395	4.0 (1-7)	0,001*
	Erkek	255	4.7 (1-7)	
Sosyallik	Kız	395	4.3 (1-7)	0.292
	Erkek	255	4.3 (1-7)	
Duygusalılık	Kız	395	4.3 (1-7)	0,001*
	Erkek	255	4.7 (1-7)	
Toplam	Kız	395	4.17±1.01	0,001*
	Erkek	255	4.46±1.03	

p<0.05*

Tablo 23'te görüldüğü gibi ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öz kontrol, duygusalılık alt boyutunda ve duygusal zekâ toplam puanında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farklılık erkekler lehinedir. Özel iyi oluş ve sosyallik alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal zekâ puanlarının yaşa göre karşılaştırılması Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24.

Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	N	Medyan (min-max) ort±ss	p
Öznel iyi oluş	14 yaş	161	4.09±1.46	0.755
	15 yaş	340	4.19±1.42	
	16 yaş	149	4.20±1.52	
Öz kontrol	14 yaş	161	4.0 (1-7)	0.306
	15 yaş	340	4.3 (1-7)	
	16 yaş	149	4.0 (1-7)	
Sosyallik	14 yaş	161	4.7 (1-7)	0.255
	15 yaş	340	4.3 (1-7)	
	16 yaş	149	4.3 (1-7)	
Duygusallık	14 yaş	161	4.3 (1-7)	0.272
	15 yaş	340	4.3 (1-7)	
	16 yaş	149	4.7 (1-7)	
Toplam	14 yaş	161	4.1 (1.9-7)	0.778
	15 yaş	340	4.3 (1.1-7)	
	16 yaş	149	4.3 (1.6-6.9)	
p<0.05*				

Tablo 24'te görüldüğü gibi ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öznel iyi oluş, öz kontrol, sosyallik, duygusallık alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal zekâ puanlarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25.

Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	p
Öznel iyi oluş	9.sınıf	379	4.0 (1-7)	0.064
	10.sınıf	271	4.3 (1-7)	
Öz kontrol	9.sınıf	379	4.3 (1-7)	0.802
	10.sınıf	271	4.3 (1-7)	
Sosyallik	9.sınıf	379	4.3 (1-7)	0.488
	10.sınıf	271	4.3 (1-7)	
Duygusallık	9.sınıf	379	4.7 (1-7)	0.877
	10.sınıf	271	4.7 (1-7)	
Toplam	9.sınıf	379	4.1 (1.1-7)	0.146
	10.sınıf	271	4.3 (1.6-6.9)	

p<0.05*

Tablo 25'te görüldüğü gibi ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öznel iyi oluş, öz kontrol, sosyallik, duygusallık alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal zekâ puanlarının okul türüne göre karşılaştırılması Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26.

Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max)	P
Öznel iyi oluş	Fen Lisesi	131	4.3 (1.5-7)	0.111
	Anadolu Lisesi	175	4.2 (1-7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	4.0 (1-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	4.3 (1-7)	
	Özel Lise	80	4.4 (1.3-7)	
Öz kontrol	Fen Lisesi	131	4.3 (1-7)	0.360
	Anadolu Lisesi	175	4.0 (1-7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	4.3 (1-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	4.0 (1-7)	
	Özel Lise	80	4.7 (1-7)	
Sosyallik	Fen Lisesi	131	4.7 (1-7) ^a	0.034*
	Anadolu Lisesi	175	4.3 (1-7) ^b	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	4.3 (1-7) ^b	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	4.3 (1-7)	
	Özel Lise	80	4.3 (1-7) ^b	
Duygusallık	Fen Lisesi	131	4.7 (1-7)	0.074
	Anadolu Lisesi	175	4.7 (1-7)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	4.3 (1.3-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	4.3 (1-7)	
	Özel Lise	80	5.0 (1.7-7)	
Toplam	Fen Lisesi	131	4.4 (2.3-7)	0.091
	Anadolu Lisesi	175	4.2 (1.1-6.8)	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	122	4.0 (2.1-7)	
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	142	4.3 (1.8-7)	
	Özel Lise	80	4.5 (2.1-6.3)	

p<0.05*

Tablo 26’da görüldüğü gibi ergenlerin duygusal zekâ puanlarının sosyallik alt boyutunda okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farkın Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Özel Lisede okuyan ergenler arasında Fen Lisesinde okuyan ergenler lehine olduğu; öznel iyi oluş, duygusallık ve öz kontrol alt boyutlarında ve duygusal zekâ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal zekâ puanlarının aile gelir düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27.

Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max) ort±ss	P
Öznel iyi oluş	0-5000	217	3.9 (1-7)	0.111
	5000-10000	252	4.3 (1-7)	
	10000 ve üzeri	181	4.3 (1-7)	
Öz kontrol	0-5000	217	4.0 (1-7)	0.338
	5000-10000	252	4.3 (1-7)	
	10000 ve üzeri	181	4.3 (1-7)	
Sosyallik	0-5000	217	4.3 (1-7)	0.754
	5000-10000	252	4.3 (1-7)	
	10000 ve üzeri	181	4.7 (1-7)	
Duygusallık	0-5000	217	4.3 (1-7) ^a	0.042*
	5000-10000	252	4.7 (1-7)	
	10000 ve üzeri	181	4.7 (1.7-7) ^b	
Toplam	0-5000	217	4.16±1.03 ^a	0.048*
	5000-10000	252	4.31±1.04	
	10000 ve üzeri	181	4.40±1.00 ^b	

p<0.05*

Tablo 27’de görüldüğü gibi ergenlerin duygusal zekâ puanlarının duygusallık alt boyutunda ve duygusal zekâ toplam puanında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farkın 0-5000 arası düşük gelirlilerle 10000 ve üzeri yüksek gelirliler arasında yüksek gelire sahip ergenler lehine olduğu; öznel iyi oluş, öz kontrol ve sosyallik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal zekâ puanlarının aile durumuna göre karşılaştırılması Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28.

Ergenlerin Duygusal Zekâ Puanlarının Aile Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Varyans kaynağı	n	Medyan (min-max) ort±ss	p
Öznel iyi oluş	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	4.2 (1-7)	0.320
	Annem ile yaşıyorum	62	4.1 (1.5-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	4.8 (2.5-7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	4.0 (1.3-6)	
Öz kontrol	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	4.3 (1-7)	0.542
	Annem ile yaşıyorum	62	4.0 (1-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	4.7 (2.3-7)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	4.7 (3.7-6.3)	
Sosyallik	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	4.3 (1-7)	0.951
	Annem ile yaşıyorum	62	4.3 (1-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	4.3 (2.3-6)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	4.2 (2-6.3)	
Duygusalılık	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	4.7 (1-7)	0.815
	Annem ile yaşıyorum	62	4.3 (1-7)	
	Babam ile yaşıyorum	9	4.3 (3.3-6.3)	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	5.0 (2-6.7)	
Toplam	Annem ve babam ile yaşıyorum	571	4.29±1.04	0.629
	Annem ile yaşıyorum	62	4.17±0.95	
	Babam ile yaşıyorum	9	4.63±0.94	
	Annem ve babamdan ayrı yaşıyorum	8	4.30±1.35	

p<0.05*

Tablo 28’de görüldüğü gibi ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öznel iyi oluş, öz kontrol, sosyallik ve duygusalılık alt boyutları ile duygusal zekâ toplam puanında aile durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

4.3. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunları Yordama Düzeyine İlişkin Bulgular

Ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunları yordama düzeyinin tespit edilmesi için çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Amaç, sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın, duygusal ve davranışsal sorunları birlikte etkileyip etkilemediğini ortaya koymaktır.

Bu kapsamda öncelikle çoklu doğrusal regresyonun ön şartları arasında yer alan çoklu bağlantılılık sorununun olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda iki değişken arasındaki ilişki katsayısı $r=0,352$ olarak bulunmuş, ayrıca VIF değeri 1,141 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla çoklu bağlantılılık olmadığına karar verilerek yapılan regresyon analizi Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29.

Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunları Yordama Durumuna İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Standardize Olmayan katsayılar		Standardize katsayılar	T	P	VIF
	B	Std. Hata	Beta			
(Sabit)	2,322	0,082		28,168	0,000	
Sosyal destek algısı	-0,025	0,009	-0,111	-2,715	0,007	1,141
Psikolojik sağlamlık	-0,131	0,028	-0,191	-4,695	0,000	1,141

Bağımlı Değişken: Duygusal ve Davranışsal Sorunlar; $F(2-643) = 21,898$; $R^2=0,064$; Adj. $R^2=0,061$; Durbin-Watson: 1,957.

Tablo 29’ da görüldüğü gibi, sosyal destek ve psikolojik sağlamlık, duygusal ve davranışsal sorunları negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır ($p<0,05$). Duygusal ve davranışsal sorunlar, sosyal destek algısının ve psikolojik sağlamlığın artmasıyla anlamlı ölçüde azalma göstermektedir. Ancak her iki değişkenin etkisi de psikolojik sağlamlığın etkisi görece daha fazla olsa da zayıf düzeydedir. Duygusal ve davranışsal sorunlara ait puan ortalaması; sosyal destek algısının 1 puan artması ile 0,025 puan; psikolojik sağlamlığın artması ile 0,131 puan azalmaktadır.

4.4. Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ve Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolüne İlişkin Bulgular

Aracılık rollerinin tespiti amacıyla Hayes (Process) Analizi (Hayes, 2013) yapılmıştır. Ergenlerde sosyal destek algısının duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolüne ilişkin bulgular Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30.

Ergenlerde Sosyal Destek Algısının Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolü

Model	Bağımsız değişken(ler)	Bağımlı değişken	B	S. H.	p	%95 Güven aralığı (b)	
						Min.	Max.
(1) Aracı değişken öncesi	Sosyal destek algısı	Duygusal ve davranışsal sorunlar	-0,040	0,009	0,000	-0,057	-0,023
	Model özeti: $R=0,178$; $R^2=0,032$; $F(1-644)=21,066$.						
	Sosyal destek algısı	Duygusal zekâ	0,327	0,029	0,000	0,270	0,384
(2) Aracı değişken sonrası	Model özeti: $R=0,407$; $R^2=0,066$; $F(1-644)=128,216$.						
	Sosyal destek algısı	Duygusal ve davranışsal sorunlar	0,001	0,009	0,887	-0,016	0,018
	Duygusal zekâ	Duygusal ve davranışsal sorunlar	-0,127	0,011	0,000	-0,148	-0,105
	Model özeti: $R=0,448$; $R^2=0,201$; $F(2-643)=80,738$.						

Tablo 30’da görüldüğü gibi, öncelikle model 1’de; duygusal zekâ aracı değişken olarak dahil edilmeden önce sosyal destek algısının, duygusal ve davranışsal sorunlar üzerinde negatif ve anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p<0,00$). Bu etkinin gücünü gösteren değer $b=-0,040$ ’tır.

Tablo 31’de görüldüğü gibi, öncelikle model 1’de, duygusal zekâ aracı değişken olarak dahil edilmeden önce psikolojik sağlamlığın, duygusal ve davranışsal sorunlar üzerinde negatif ve anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p<0,00$). Bu etkinin gücünü gösteren değer $b=-0,157$ ’dir.

Duygusal zekâ, aracı değişken olarak dahil edildikten sonra ise (model 2’nin ilk satırında görüldüğü üzere) psikolojik sağlamlığın, duygusal zekâ üzerindeki etkisi pozitif ($b=1,240$) ve anlamlı bulunmuştur ($p<0,00$). Ayrıca duygusal zekânın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisi de negatif yönde ($b=-0,126$) ve anlamlı bulunmuştur ($p<0,00$). Dolayısıyla duygusal zekânın aracı değişken olabilmesi için gerekli olan, anlamlı etkiyi kendi üzerinden aktarabilme şartı sağlanmıştır ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki doğrudan etkisi anlamsız bulunmuştur ($p>0,00$).

Bu bulgulara dayalı olarak, ergenlerde psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın “tam aracılık rolüne” sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacı olan ergenlerde sosyal destek algısı ile psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolünü belirlemek için oluşturulan alt problemlere ilişkin sonuçlar verilmiş ve literatürle ilişkili olarak tartışılmıştır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, aile gelir düzeyi, aile durumuna göre duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının incelenmesine ilişkin sonuçlar bu bölümde verilmiştir ve literatürle ilişkili olarak tartışılmıştır.

Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları cinsiyete göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlar ve toplam güçlük puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ve bu farklılığın kızlar lehine olduğu; diğer taraftan, davranış sorunlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde ergenlerde duygusal sorunlar alt boyutunda cinsiyete göre kızlar lehine anlamlı düzeyde farklılığın olduğuyla ilgili bulgunun desteklendiği çalışmalar mevcuttur (Aysan, Siyez ve Uz Baş, 2005; Garnefski, Kraaij & Etten, 2005; Eray, 2015; Bulut, 2016; Avcı, Selçuk ve Kaynak, 2018; Gojalı, 2018; Huang vd., 2019; Osman, Khalaf, Omar & İsmail, 2019; Yıldız, 2019; Çallı, 2021; Görmüş, 2021). Ayrıca Gojalı (2018)'nın çalışmasında toplam güçlük puanında cinsiyete göre kızlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu; Eray (2015), Bilgehan (2018), Huang vd. (2019), Ulutürk (2019) ve Derya (2020)'nın çalışmasında ise davranış sorunları alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılığın olmadığı görülmektedir. Ergenlik dönemindeki kızların erkeklerden daha çok duygusal sorunlar yaşadığı sıklıkla vurgulanırken; bu farklılığın kaynağına

ilişkin farklı açıklamalar da bulunmaktadır. Özellikle, biyolojik, fiziksel, ruhsal, sosyal ve kültürel yapıdaki farklılıkların etkisinin değerlendirildiği görüşler öne çıkmaktadır. Buna göre, kızlar genel olarak duygusal, hassas, çekingen bireylerdir. Toplumun kızlarla ilgili düşünceleri de bu yöndedir. Kızların bir olay karşısında ağlaması normal kabul edilirken erkeklerden bu davranış beklenmez. Kız ergenler içinde bulundukları gelişim döneminin de etkisiyle yaşadıkları olumsuz durumları içselleştirirler ve bu sebeple kızlarda duygusal sorunlar daha çok görülmektedir (Görmüş, 2021; Yıldız, 2019) şeklinde açıklamalar bunu desteklemektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Davranış sorunları alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılığın olduğu ve bu farklılığın erkekler lehine olduğu çalışmalar da mevcuttur (Aysan, Siyez ve Uz Baş, 2005; Garnefski, Kraaij & Etten, 2005; Gojalı, 2018; Leon-del-Barco, Mendo-Lazaro, Polo-del-Rio & Lopez-Ramos, 2019; Osman, Halef, Omar & İsmail, 2019; Yıldız, 2019; Görmüş, 2021). Ayrıca, Ulutürk (2019) ve Derya (2020)'nin çalışmasında ergenlerin duygusal sorunlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı; Yıldırım (2012)'in çalışmasında erkeklerde duygusal sorunların kızlara göre daha yüksek olduğu; Eray (2015) ve Bilgehan (2018)'in çalışmasında toplam güçlük puanında cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık olmadığı sonuçları elde edilmiştir. Bu sonuçlar cinsiyete göre farklılığı ortaya koymakla birlikte bir neden sonuç ilişkisi olarak değerlendirilmez. Bu nedenle, ergenlerin duygusal sorunlar ve davranış sorunlarında cinsiyetin etkisini ortaya koymaya yönelik farklı yöntem ve tekniklerin kullanıldığı kapsamlı çalışmalar yapılabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları yaşa göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlar, davranış sorunları ve toplam güçlük puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği bazı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Eray (2015)'in çalışmasında, ergenlerde duygusal sorunlar, davranış sorunları alt boyutlarında ve toplam güçlük puanında yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığı; Bulut (2016)'un çalışmasında da ergenlerin toplam güçlük puanında yaşa göre anlamlı düzeyde farklılığın olmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği bazı çalışmalar incelendiğinde; Çekici (2003) ve Görmüş (2021)'ün çalışmalarında ergenlerde davranış sorunları alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılığın olduğu yaş arttıkça davranış sorunlarının arttığı; Görmüş (2021)'ün çalışmasında ergenlerde duygusal sorunlar alt boyutunda yaşa göre anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu yaş arttıkça duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının arttığı görülmektedir. Ergenlerin duygusal sorunlar ve davranış sorunlarında yaşla ilgili farklı örneklem gruplarında yeni çalışmalar yapılabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları sınıf düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlar, davranış sorunları ve toplam güçlük puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulgu Bulut (2016)'un yaptığı çalışmanın bulguları tarafından desteklenmekte olup; ergenlerin toplam güçlük puanında sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir. Diğer taraftan, Savi (2008)'nin çalışmasında ise farklı bir sonucun elde edildiği, sınıf düzeyi arttıkça davranış sorunlarının da arttığı görülmektedir. Ergenlerin duygusal sorunlarında ve davranış sorunlarında sınıf düzeyine göre farklı bulgular olması, ergenlik döneminin karmaşık doğası ve davranış sorunlarının farklı değişkenlerle etkileşiminden kaynaklanabileceği, bu etkileşimin kapsamlı olarak ele alındığı çalışmalar yapılabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları okul türüne göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ve bu farkın Anadolu lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi arasında Anadolu Lisesinde okuyanlar lehine; Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi arasında Mesleki Teknik Anadolu Lisesinde okuyanlar lehine olduğu; diğer taraftan, davranış sorunlarında ve toplam güçlük puanında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu bulgunun Bulut (2016)'un yaptığı çalışmayla desteklendiği, ergenlerin toplam güçlük puanında okul türüne göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları aile gelir düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlarının düşük gelir düzeyine sahip

ergenler; davranış sorunlarının yüksek gelir düzeyine sahip ergenler; toplam güçlük puanının ise orta gelir düzeyindeki ergenler lehine yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Aysan, Siyez, Uz Baş (2005) ve Avcı, Selçuk, Kaynak (2018)'in çalışmalarında aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerde davranış sorunlarının da yüksek olduğu; Çekici (2003) ve Savi (2008)'nin çalışmasında aile gelir düzeyi düşük olan ergenlerde duygusal sorunların yüksek olduğu görülmektedir. Velez, Johnson ve Cohen (1989), ailenin gelir düzeyinin ergenlerin duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının ortaya çıkmasında da önemli bir çevresel faktör olduğunu belirtilmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Eray (2015)'in çalışmasında duygusal sorunlar, davranış sorunları alt boyutlarında ve toplam güçlük puanında aile gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı; Bulut (2016)'un çalışmasında da toplam güçlük puanında aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarında aile gelir düzeyine göre farklı bulgular olduğu görülürken; bu farklılığın nereden kaynaklandığını ortaya koyan çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunları aile durumuna göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlar, davranış sorunları ve toplam güçlük puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulgunun Görmüş (2021)'ün yaptığı çalışmayla desteklendiği; anne baba birliktelik durumuyla toplam güçlük puanı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Huang vd. (2019)'nin çalışmasında tek ebeveyniyle yaşayan ergenlerde iki ebeveyniyle birlikte yaşayan ergenlere göre duygusal sorunların daha fazla görüldüğü belirlenirken; Avcı, Selçuk ve Kaynak (2018)'in çalışmalarında anne ya da babasından sadece biriyle yaşayan ergenlerin anne-babasıyla birlikte yaşayan ergenlere göre duygusal sorunlar ve davranış

sorunlarının daha fazla olduğu; Pastor, Reuben ve Duran (2012)'ın çalışmalarında ise sadece annesiyle yaşayan ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının iki ebeveyniyle birlikte yaşayan ergenlere göre iki kat daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ergenlerin duygusal sorunlar ve davranış sorunları üzerinde ebeveynlerin birliktelik durumundan ziyade çocuklarıyla ve birbirleriyle kurmuş oldukları iletişim iletişimin niteliğinin de önemli olduğu görülmektedir (Görmüş, 2021). Elde edilen bulgulara göre ergen- ebeveyn iletişiminin ergenlerin duygusal sorunlar ve davranış sorunları açısından önemli olduğu ve ergenlere yönelik yapılacak önleyici çalışmalara katkı sağlayıcı olduğu düşünülmektedir.

5.1.2. Ergenlerin sosyal destek algısı puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, aile gelir düzeyi, aile durumuna göre sosyal destek algılarının incelenmesine ilişkin sonuçlar bu bölümde verilmiştir ve literatürle ilişkili olarak tartışılmıştır.

Ergenlerin sosyal destek algısı puanları cinsiyete göre incelendiğinde; ergenlerin sosyal destek algısı toplam puanında ve aile, arkadaş, özel insan alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Helsen, Vollebergh ve Meeus (2000), Sürücü (2005), Dülger (2009), Eşkisü (2009), İkiz ve Savi Çakar (2010), Karataş (2012), Demirdüzen (2013), Akdeniz (2017), Öztosun (2018), Kapısız (2019)'ın çalışmasında ergenlerin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı; Akkaya (2011), Akdeniz (2017) ve Kapısız (2019)'ın çalışmasında ergenlerin arkadaştan algıladıkları sosyal destek puanlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmadığı; Akkaya (2011), Gündoğan (2016), Tuğral (2020)'ın çalışmasında ergenlerin toplam sosyal destek algısı puanlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Çalışmada cinsiyete göre sosyal destek algısı alt boyutlarında ve sosyal destek algısı toplam puanında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmamasının nedeni örneklem grubundaki ailelerin çocuklarını büyütürken eşit

duyarlılıkta yaklaşımlarından ve ergenlerde hem kızların hem erkeklerin sosyal ilişkilerinin bu dönemde daha fazla olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir (Dülger, 2009; Tuğral, 2020). Ayrıca ebeveynler artık son zamanlarda çocuklarında cinsiyet ayrımı yapmamaktadırlar (Gündoğan, 2016).

Diğer taraftan ergenlerin sosyal destek algılarında cinsiyete göre farklı sonuçların elde edildiği çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde; Geckova vd. (2003), Eşkisü (2009), Kaşık (2009), Akkaya (2011), Davli Temel (2018)'in çalışmasında ergenlerin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarının cinsiyete göre kızların erkeklerden yüksek olduğu; Helsen, Vollebergh ve Meeus (2000), Sürücü (2005), Dülger (2009), Kaşık (2009), İkiz ve Savi Çakar (2010), Karataş (2012), Demirdüzen (2013), Akar Çelik (2015), Gazioğlu (2015), Sever (2015), Taşdemir (2016) ve Öztosun (2018)'un çalışmasında ergenlerin arkadaşan algıladıkları sosyal sosyal destek puanlarının cinsiyete göre kızların erkeklerden yüksek olduğu; Kong, Zhao, You (2012), Akdoğan (2012), Davli Temel (2018) ve Katmer (2018) 'in çalışmasında toplam sosyal destek algısı puanlarının cinsiyete göre kızların erkeklerden yüksek olduğu; Taşar ve Görücü (2021)'nün çalışmasında ergenlerde aileden algılanan sosyal desteğin erkeklerde kızlardan yüksek olduğu bulunmuştur. Ergenlerde sosyal destek algısında cinsiyete göre farklı bulgular elde edilmesinin nedeni sosyal destek kavramının çok boyutlu yapısıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada sosyal destek algısı çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğiyle ölçülmüştür.

Ergenlerin sosyal destek algısı puanları yaşa göre incelendiğinde; ergenlerin sosyal destek algısı toplam puanı ve aile, arkadaş, özel insan alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar bulunmaktadır (Gündoğan, 2016; Eşkisü, 2009; Akdoğan, 2012). Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Demirdüzen (2013)'in yaptığı çalışmada, aileden algılanan sosyal desteğin yaş arttıkça arttığını; Taşdemir (2016)'in yaptığı çalışmada toplam algılanan sosyal destek puanında yaş arttıkça sosyal destek algısının düştüğü sonucu elde edilmiştir. Son zamanlarda ergenler için önemli sosyal destek kaynaklarından olan aile, çocuklarına destek olurken yaş kriterinden çok onların özgüvenlerini desteklemeye ve toplumda kendini ifade

etmesine önem verdiği için yaş grubunun çok önemli olmadığı gözlemlenmektedir (Gündoğan, 2016). Ergenlerde sosyal destek algısında yaşa göre farklı bulgular elde edilmesinin nedeni örneklem grubunun farklılığından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerin sosyal destek algısı puanları sınıf düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin sosyal destek algısı toplam puanı ve aile, arkadaş, özel insan alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde; Orman (2016)'ın yaptığı çalışmada ergenlerin arkadaştan, aileden ve özel insandan algıladıkları sosyal destek puanlarında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmadığı; Karataş (2012)'in çalışmasında ergenlerin arkadaştan algıladıkları sosyal destek puanlarında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmadığı; Gündoğan (2016) ve Katmer (2018)'in yaptıkları çalışmalarda ise toplam algılanan sosyal destek puanında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Karataş (2012), Turgut (2015) ve Orman (2016)'ın yaptığı çalışmada ergenlerin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarında; Orman (2016) ve Taşdemir (2016)'ın yaptığı çalışmada ergenlerin toplam sosyal destek algısında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu, sınıf düzeyinin artmasıyla algılanan sosyal destek puanının azaldığı görülmektedir.

Çalışmada sınıf düzeyine göre alt boyutlar ve sosyal destek algısı toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmamasının nedeni sınıf düzeylerinin gelişimsel olarak yaş olarak birbirine yakın olmasından ve homojen bir yapıyı temsil etmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Algılanan sosyal destek açısından çevrenin etkisinin de önemli olduğu belirtilmektedir (Gündoğan, 2016). Bu konuda farklı bulguların elde edilmesinin nedeninin ise ergenlerin sosyal destek algılarına ilişkin değişim, sosyal desteğin doğası ve ergenliğin karmaşık yapısı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerin sosyal destek algısı puanları okul türüne göre incelendiğinde; ergenlerin sosyal destek algısı toplam puanları ve aile, arkadaş, özel insan alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Orman (2016) yaptığı çalışmada ergenlerin aile, arkadaş ve özel insandan algıladıkları sosyal destek puanında ve toplam sosyal destek algısı puanında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın bulunmadığı; Davli Temel (2018)'in çalışmasında ergenlerin arkadaştan algıladıkları sosyal destek puanlarında ve toplam sosyal destek algısı puanında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalarda mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde, Sever (2015)'in yaptığı çalışmada aileden algılanan sosyal desteğin ve toplam sosyal destek algısı puanının Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerde daha yüksek olduğu; Davli Temel (2018)'in yaptığı çalışmada arkadaş alt boyutunda algılanan sosyal desteğin Anadolu Lisesi'nde öğrenim görmekte olan ergenlerde daha yüksek olduğu sonuçları elde edilmiştir. Ergenlerde sosyal destek algısında okul türüne göre farklı bulgular elde edilmesiyle ilgili ilgili çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin sosyal destek algısı puanları aile gelir düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin arkadaştan algıladıkları sosyal desteğin düşük geliri olan ergenler ve orta geliri olan ergenler arasında orta gelirli lehine; özel insan alt boyutunda ve toplam sosyal destek algısı puanlarında düşük gelirliyle orta ve yüksek gelirli lehine arasında orta ve yüksek gelirli lehine olduğu; istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olan tüm alt boyutlarda ve toplam puanında düşük gelire sahip ergenlerin sosyal destek algısının diğer gelir gruplarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; ergenlerin aileden algıladıkları sosyal destek algısının aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı Sürücü (2005), Dülger (2009), Gündoğan (2016), Taşar ve Görücü (2021)'nin yaptıkları çalışmalarda; arkadaş alt boyutuna göre gelir düzeyi yükseldikçe sosyal destek algısının yükseldiği Sürücü (2005) ve Davli Temel (2018)'in yaptıkları çalışmalarda; orta gelirli ve yüksek gelirli ergenlerin düşük gelirli ergenlere göre

sosyal destek algısının daha yüksek olduğu Demirdüzen (2013)'in yaptığı çalışmada; toplam sosyal destek algısı puanına göre aile gelir düzeyi yükseldikçe ergenlerin sosyal destek algısının da yükseldiği Geckova vd. (2003), Sever (2015) ve Davli Temel (2018) 'in yaptığı çalışmalarda görülmektedir. Aile gelir düzeyi düşük olan ergenlerde aile içi temel ihtiyaçlara öncelik verildiği için yeterli sosyal imkanlar sağlanamamaktadır. Her ne kadar sosyal destek algısı maddi destekten ziyade manevi desteği hissetmek olsa da maddi olarak sıkıntının manevi gücü de etkilediği söylenebilir (Dülger, 2009). Aile gelir düzeyinin yükselmesiyle bireylerin yaşam kalitesinin de arttığı, aile üyelerinin ihtiyaçlarının daha iyi karşılandığı ayrıca ergenlerin yararlanacağı imkanlarında artmasıyla sosyal destek algısının da arttığı düşünülmektedir (Eşkisu, 2009).

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulgularında elde edildiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; ergenlerin aileden algıladıkları sosyal desteğin aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık gösterdiği Sever (2015) ve Davli Temel (2018) 'in yaptığı çalışmalarda; ergenlerin arkadaştan algıladıkları sosyal destek algısında aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı Dülger (2009), Taşar ve Görücü (2021)'nın yaptıkları çalışmalarda; ergenlerin özel insandan algıladıkları sosyal destek algısında aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı Taşar ve Görücü (2021)'nın yaptıkları çalışmada; ergenlerin toplam sosyal destek algısında aile gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı Katmer (2018), Taşar ve Görücü (2021)'nın yaptıkları çalışmalarda görülmektedir. Ergenlerde sosyal destek algısında aile gelir düzeyine göre farklı bulgular elde edilmesinin nedeniyle ilgili kapsamlı çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ergenlerin sosyal destek algısı puanları aile durumuna incelendiğinde; ergenlerin sosyal destek algısı toplam puanları ve aile, arkadaş, özel insan alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Akdoğan (2012) ve Arslan (2018)'in çalışmalarında ergenlerin sosyal destek algısı toplam puanının aile durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, demografik değişken olarak anne baba birliktelik durumlarının ele alındığı çalışmaların daha fazla olduğu görülmüş ve ergenlerin kiminle yaşadığıyla ilgili çalışmalara daha az rastlanmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre sosyal destek algısında ergenin kiminle yaşadığından çok ergenin beraber yaşadığı kişilerden gerekli sosyal desteği görüp görmemesinin; anne ya da babasından ayrı yaşamasından ziyade ebeveynlerin çocuklarına yeterli sosyal destek sağlamasının daha belirleyici olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra ergenin beraber yaşamakta olduğu ebeveyni, akrabaları veya diğer sosyal çevresinin tek ebeveynli olmasından dolayı nitelik ve nicelik olarak daha çok sosyal destek sağladıkları düşünülmektedir (Güney ve Yalçın, 2020).

5.1.3. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, aile gelir düzeyi, aile durumuna göre psikolojik sağlamlık puanlarının incelenmesine ilişkin sonuçlar bu bölümde verilmiştir ve literatürle ilişkili olarak tartışılmıştır.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları cinsiyete göre incelendiğinde; ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının iç görü ve yaratıcılık alt boyutunda kızlar lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu; diğer taraftan, ilişkiler ve değerler oryantasyonu, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutlarında ve toplam puanında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Atik (2013), Ergün (2016), Dawwas ve Thabet (2017), Saka (2017), Turgut ve Eraslan-Çapan (2017), Şahin (2018), Kurtoğlu (2019), Nas (2019), Çelikci (2021), Üzülmmez (2021), Karaaslan (2021) ve Duran (2022)'ın çalışmalarında ergenlerin psikolojik sağlamlık toplam puanının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Ebeveynlerin son zamanlarda psikolojik sağlamlık konusunda farkındalık kazanmasına önem vermeye başlamasıyla, ergenlerin psikolojik sağlamlıkları konusunda aile etkileşiminin daha önemli olduğu düşünülmektedir (Duran, 2022; Giordano, Caravita & Jefferies, 2020).

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Balaban Öztürk (2023)'ün yaptığı çalışmada ergenlerin psikolojik sağlık alt boyutu olan ilişkiler ve değerler oryantasyonu ile mizah alt boyutları puanlarının cinsiyete göre kızlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu, diğer alt boyutlarda anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı; Bulut (2016) ve Tuğral (2020)'in çalışmasında psikolojik sağlık toplam puanının cinsiyete göre erkekler lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu; Ziaian vd. (2012), Ayyash-Abdo, Sanchez-Ruiz ve Barbari (2016), Gürkan (2018) ve Demir ve Çifçi (2020)'nin çalışmasında psikolojik sağlık toplam puanının cinsiyete göre kızlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre ergenlerin psikolojik sağlık puanlarında farklı sonuçlar elde edilmesinin nedenleriyle ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin psikolojik sağlık puanları yaşa göre incelendiğinde; ergenlerin psikolojik sağlık puanlarının iç görü ve yaratıcılık ile mizah alt istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu; diğer taraftan, ilişkiler ve değerler oryantasyonu ile bağımsızlık ve girişimcilik alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Atik (2013)'in çalışmasında psikolojik sağlık ile yaş arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu yaş arttıkça psikolojik sağlamlığın da arttığı; Balaban Öztürk (2023)'ün yaptığı çalışmada da yaşa göre psikolojik sağlık alt boyutlarından ilişkiler ve değerler oryantasyonu ile bağımsızlık ve girişimcilik alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların da elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Balaban Öztürk (2023)'ün çalışmasında ergenlerin yaşa göre psikolojik sağlık alt boyutlarından iç görü ve yaratıcılık ile mizah alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılığın olmadığı; Dawwas ve Thabet (2017), Üzülmmez (2021) ve Duran (2022)'in çalışmasında psikolojik sağlık toplam puanında yaşa göre anlamlı düzeyde farklılığın olmadığı; Turgut (2015), Saka (2017), Saka ve Ceylan (2018)'in çalışmasında ergenlerin yaşları arttıkça toplam psikolojik sağlık puanının azaldığı görülmektedir. Ergenlerin psikolojik

sağlımlıklarının yaşa göre farklılık göstermesinin nedeni gelişim süreciyle birlikte artan problem çözme deneyimleri ve başa çıkma yeterliklerinin kazanılması olabilir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları sınıf düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu alt boyutunda ve psikolojik sağlamlık toplam puanında sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu, sınıf düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın arttığı; diğer taraftan, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulgu Nas (2019)'ın yaptığı çalışmanın bulgusuyla desteklenmekte olup; Nas (2019)'ın çalışmasında da ergenlerin psikolojik sağlamlık toplam puanının sınıf düzeyine göre 10.sınıflar lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir. 10.sınıf ergenlerin 9.sınıflara göre psikolojik sağlamlıklarının yüksek olmasında içinde bulundukları ergenlik dönemine adapte olmalarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Ergün (2016) ve Çelikci (2021)'nin çalışmasında ergenlerin psikolojik sağlamlık toplam puanının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu fakat bu farkın 9.sınıflar lehine olduğu; Bulut (2016), Şahin (2018) ve Duran (2022)'in çalışmasında ergenlerin psikolojik sağlamlık toplam puanının sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Psikolojik sağlamlık düzeylerinde ergenlerin içinde bulunduğu kültürün, okul kültürünün ve sosyal çevrelerinin etkisi bulunmaktadır (Çelikci, 2021). Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarında sınıf düzeyine göre farklı sonuçların elde edilmesinde ergenlerin içsel kaynakları olan bireysel özellikleri ve dışsal kaynakları olan sosyal destek kaynaklarının (Kararımak, 2006) etkili olduğu düşünülmektedir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları okul türüne göre incelendiğinde; ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutları ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar

mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Günel (2020) ve Balaban Öztürk (2023) 'ün çalışmasında ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutları ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Ayrıca Duran (2022)'ın çalışmasında da psikolojik sağlamlık toplam puanlarında Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi arasında ve İmam Hatip Lisesi ile Meslek Lisesi arasında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Okul türüyle ergenlerin psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmamasında okul türünden ziyade öğrenci- okul etkileşiminin önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü ergenlerin okulda geçirdikleri sürenin uzun olmasından dolayı lise döneminde okulla etkileşim fazladır (Balaban Öztürk, 2023). Ergenlerin okulla ilişkilerinin iyi olması psikolojik sağlamlığı koruyucu bir faktördür (Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009).

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Bulut (2016), Kurtoğlu (2019) ve Duran (2022)'ın çalışmasında ergenlerin okul türüne göre psikolojik sağlamlıklarının toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu; Bulut (2016)'un çalışmasında İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim görmekte olan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının Meslek Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi'nde öğrenim görmekte olan ergenlerden daha yüksek olduğu; Kurtoğlu (2019)'nun çalışmasında Özel Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlıkları Resmi Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerden; Özel Fen Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının Resmî Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerden; Resmi Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının Özel Fen Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerden yüksek olduğu; Duran (2022)'ın çalışmasında Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerin psikolojik sağlamlıkları Meslek Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ülkemizde orta öğretim kurumlarındaki okul türü ve çeşitliliğinin fazla olması, ergenlerin bu okullara yerleşme koşulları ve okulların kendi sosyal yapısının yanı sıra bu okullardaki ergenlerin gelişimsel özellikleri birlikte değerlendirildiğinde, bu etkileşimin ergenlerin psikolojik sağlamlıklarına

nasıl yansıdığını açıklayıcı çalışmalar yapılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları aile gelir düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutları ve psikolojik sağlamlık toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur (Atik, 2013; Dawwas & Thabet, 2017; Günel, 2020; Duran, 2022). Elde edilen sonuçlara baktığımızda aile gelir düzeyiyle ergenlerin psikolojik sağlamlıkları arasında ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir. Aile gelir düzeyinin düşük olması psikolojik risk faktörü; yeterli gelir düzeyine sahip olmak psikolojik sağlamlığı koruyucu faktör (Üzülmez, 2021) olsa da psikolojik sağlamlık üzerinde aile gelir düzeyinin çok etkili olmadığı, aile bireylerinin kişisel özelliklerinin daha önemli olduğu düşünülmektedir (Ergün, 2016).

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Ergün (2016)'ün çalışmasında aile gelir düzeyiyle ergenlerin psikolojik sağlamlıkları arasında ters yönlü bir ilişki olduğu yani aile gelir düzeyi yükseldikçe psikolojik sağlamlıklarının düştüğü; Nas (2019)'ın çalışmasında aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin aile gelir düzeyi düşük olan ergenlerden psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu; Çelickci (2021)'nin çalışmasında aile gelir düzeyi orta olan ergenlerin aile gelir düzeyi düşük olan ergenlere göre, aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin aile gelir düzeyi düşük olan ergenlere göre psikolojik sağlamlıklarının yüksek olduğu; Üzülmez (2021)'in çalışmasında ise aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının aile gelir düzeyi orta düzeyde olan ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarında aile gelir düzeyine göre farklı sonuçlar elde edilmesinin nedeninin gelir düzeyinin ailenin sosyo ekonomik yapısı ile doğrudan ilişkili olması açısından psikolojik sağlamlığa katkısının önemli olduğu şeklinde açıklanabilir.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları aile durumuna göre incelendiğinde; ergenlerin psikolojik sağlamlık puanlarının ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutları ve psikolojik

sağlamlık toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulgu Ergün (2016)'ün çalışmasıyla desteklenmekte olup; Ergün (2016)'ün çalışmasında ergenlerin psikolojik sağlamlıklarında aile durumunun etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarında aile durumunun etkili olmamasında psikolojik sağlamlığı koruyucu faktörlerden olan ailesel faktörlerin yani ailenin olumlu beklentilerinin olması, olumlu ebeveyn ilişkisi, anne babanın iyi eğitilmiş olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir (Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009).

Diğer taraftan Şahin (2018)'in yaptığı çalışmada farklı sonucun elde edildiği; ergenlerin psikolojik sağlamlıklarında ebeveynlerinin beraber ya da ayrı yaşama durumları arasında anlamlı farklılık olduğu ve bu farklılığın ebeveynleri beraber yaşayan ergenler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca Şahin (2018), ergenin ebeveynleriyle beraber ya da ayrı yaşamasının psikolojik sağlamlık konusunda ailesel risk faktörü olduğunu da vurgulamaktadır. Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının gelişiminde aile durumunun en temel faktörlerden birisi olmasıyla birlikte sağlıklı ebeveyn ergen ilişkisinin daha belirleyici bir faktör olduğu unutulmamalıdır.

5.1.4. Ergenlerin duygusal zekâ puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesine ilişkin sonuçlar. Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, aile gelir düzeyi, aile durumuna göre duygusal zekâ puanlarının incelenmesine ilişkin sonuçlar bu bölümde verilmiştir ve literatürle ilişkili olarak tartışılmıştır.

Ergenlerin duygusal zekâ puanları cinsiyete göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öz kontrol, duygusallık alt boyutunda ve duygusal zekâ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde erkekler lehine bir farklılığın olduğu; diğer taraftan, öznel iyi oluş ve sosyallik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Ergün (2016)'ün çalışmasında ergenlerin duygusal zekâ alt boyutlarından öznel iyi oluş ve sosyallik alt boyutlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı; Kong, Zhao ve You (2012)'nin çalışmasında duygusal zekâ toplam puanında

cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ve bu farklılığın erkekler lehine olduğu görülmektedir. Erkek ergenlerde duygusal zekânın kız ergenlere göre yüksek çıkmasında örneklem grubunun bulunduğu çevrede toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Köse (2020)'de erkeklerin duygusal zekâlarının gelişmesinde önceki toplumsal rollerin değişmesi, ataerkil baskın kültürün azalması, erkeklerin daha empatik, duygularını ifade edebilen ve daha anlayışlı bireyler olarak değişim gösterdikleri şeklinde açıklamaktadır. Goleman (2011), duygusal zekâsı yüksek erkekleri, sosyal, neşeli, cesur, çok fazla derin düşünmeyen, sorumluluk alan, başkalarına karşı sevgi dolu davranışlarda bulunan, ilgili, kendileriyle ve diğer insanlarla barışık yaşayan duygusal yönden zengin kişiler olarak tanımlamıştır.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur (Bircan ve Bacanlı, 2005; Köksal ve İşmen Gazioğlu, 2007; Spahi, 2010; Seyis, 2011; Ergün, 2016; İşeri, 2016; Akyıldız, 2017; Demir, 2018; Sezen, 2018; Şahin, 2018; Aran, 2019; Uğurlular, 2019; Köse, 2020; Tunç, 2020; Aktaş, 2021; Bayıroğlu, 2021; Eren, 2022; Aydın, 2023).

Ergenlerin duygusal zekâ puanları yaşa göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öznel iyi oluş, öz kontrol, sosyallik, duygusallık alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur (Bircan ve Bacanlı, 2005; Köksal ve İşmen Gazioğlu, 2007; Seyis, 2011; Sezen, 2018; Uğurlular, 2019; Eren, 2022). Ümit (2010), duygusal zekânın gelişmesinde yaş faktörünün önemli bir değişken olmadığını belirtmiştir.

Ergenlerin duygusal zekâ puanları sınıf düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öznel iyi oluş, öz kontrol, sosyallik, duygusallık alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur (Ergün, 2016; İşeri, 2016; Mencik, 2017; Sezen, 2018; Tunç, 2020; Aktaş, 2021; Bayıroğlu, 2021; Eren, 2022; Aydın, 2023).

Diğer taraftan Ergün (2016)'ün yaptığı çalışmada farklı sonuçların elde edildiği görülmekte olup; duygusal zekâ öznel iyi oluş, öz kontrol ve sosyallik alt boyutlarında 10.sınıfta öğrenim görmekte olan ergenlerin 9.sınıftakilere göre

duygusal zekâ puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma sonucuna göre sınıf düzeyine göre ergenlerde duygusal zekâ puanlarında farklılık olmamasında çalışmaya katılan grupların sınıflarının birbirine yakın sınıf düzeyleri olmasının, liseye geçtikleri dönemde uzaktan eğitimle okula başlamalarının ve yüz yüze eğitimin sınırlı olmasının etkisinin olduğu düşünülmektedir (Eren, 2022). Ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinde sınıf düzeyine göre farklı bulgular elde edildiği görülmektedir.

Ergenlerin duygusal zekâ puanları okul türüne göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal zekâ puanlarının sosyallik alt boyutunda okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ve bu farkın Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Özel Lisede okuyan ergenler arasında Fen Lisesinde okuyan ergenler lehine olduğu görülmüştür. Diğer taraftan; öznel iyi oluş, öz kontrol, duygusallık alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Şahin (2018) ve Aktaş (2021)'in yaptığı çalışmalarda da ergenlerin toplam duygusal zekâ puanlarında okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Ümit (2010)'in Genel Lise, Anadolu Lisesi ve Özel Lise'de öğrenim görmekte olan ergenlerle yaptığı çalışmada Özel Lise'de öğrenim görmekte olan ergenlerin duygusal zekâlarının diğer lise türlerinde öğrenim görmekte olan ergenlerden daha yüksek olduğu; Eren (2022)'in yaptığı çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerin duygusal zekâ puanlarının Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Sezen (2018), okullarda yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinde müfredatın yanı sıra yapılan çalışmaların duygusal zekâ üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir. Ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinde okul türüne göre farklı bulgular elde edildiği görülmektedir.

Ergenlerin duygusal zekâ puanları aile gelir düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal zekâ puanlarının duygusallık alt boyutunda ve duygusal zekâ toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ve bu

farkın 0-5000 arası düşük gelirlilerle 10000 ve üzeri yüksek gelirliler arasında yüksek gelire sahip ergenler lehine olduğu görülmüştür. Diğer taraftan; öznel iyi oluş, öz kontrol ve sosyallik alt boyutları gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Ergün (2016) ve Tunç (2020)'un çalışmasında ergenlerin toplam duygusal zekâ puanlarının aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu, aile gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin aile gelir düzeyi düşük olan ergenlere göre duygusal zekâ puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca Ergün (2016)'ün çalışmasında ergenlerin duygusal zekâ alt boyutlarından duygusallık alt boyutunda aile gelir düzeyi düşük ve yüksek gelirli ergenler arasında yüksek gelirliler lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Bircan ve Bacanlı (2005), Mencik (2017), Aran (2019), Uğurlular (2019) ve Bayıroğlu (2021)'nin çalışmalarında ergenlerin toplam duygusal zekâ puanlarında aile gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı, görülmektedir. Ak (2016), gelir düzeyi arttıkça sosyal imkanlar artacağı için duygusal zekânın da artacağını düşünmektedir. Bayıroğlu (2021) da gelir düzeyi iyileştikçe sosyal-kültürel faaliyetlerin artacağını ve bunun yanı sıra ergenlik döneminde önemli bir faktör olan giyimin ve kişisel bakımın da gelir düzeyinin artmasıyla çeşitleneceğini ve bu durumun duygusal zekâ üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir. Ergenlerin duygusal zekâ düzeylerinde aile gelir düzeyine göre farklı bulgular elde edildiği görülmektedir.

Ergenlerin duygusal zekâ puanları aile durumuna göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal zekâ puanlarının öznel iyi oluş, öz kontrol, sosyallik ve duygusallık alt boyutları ile duygusal zekâ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Literatürde bu bulguların desteklendiği çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; Ergün (2016)'ün çalışmasında da sosyallik, öz kontrol ve duygusallık alt boyutları ile toplam duygusal zekâ puanında ergenlerin duygusal zekâları ile aile durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken iyi oluş alt boyutunda anne babası beraber olan ergenlerin duygusal zekâlarının anne babası ayrı olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu; Uğurlular

(2019)'ın çalışmasında da duygusal zekâ ile anne babası beraber ya da ayrı yaşayan ergenlerin duygusal zekâ puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı olarak Bayıroğlu (2021)'nin yaptığı çalışmada farklı bulgular elde edilmiştir. Bayıroğlu (2021)'nin çalışmasında anne babası beraber olan ergenlerin duygusal zekâ puanlarının anne babası ayrı yaşayan ergenlerden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Ergün (2016), duygusal zekâ düzeyiyle aile durumu arasında anlamlı farklılık olmamasını, anne baba haricinde diğer aile büyükleriyle beraber yaşamının duygusal zekânın gelişmesinde önemli bir faktör olmadığı şeklinde yorumlamaktadır.

5.1.5. Ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunları yordama düzeyine ilişkin sonuçlar. Araştırma sonucuna göre ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı; regresyon analizine ilişkin sonuçlara baktığımızda, algılanan sosyal desteğin ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerinde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğu sonuçları elde edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlık arttıkça duygusal ve davranışsal sorunlar azalmaktadır.

Literatürde bu bulguların desteklendiği bazı çalışmalar mevcuttur. Lee ve Cranford (2008), Ziaian vd. (2012), Kim ve Im (2013), Arslan (2016), Huang vd. (2019), Huang vd. (2020), Grazzani vd. (2022) ve Martinsone vd. (2022)'nin ergenlerle yaptıkları çalışmalarda psikolojik sağlamlık düzeyi arttıkça duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının azaldığı görülmektedir. Ergenlerde psikolojik sağlamlığın artmasıyla duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının azalmasının ergenlerin ruh sağlığına olumlu katkı sağlayıcı bir rol oynayabileceği öngörülmektedir (Savi Çakar, 2018). Ergenlerin psikolojik sağlamlığın güçlendirilmesi ve desteklenmesinin sonraki dönemlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunların önlenmesine yardımcı olabileceği ve psikolojik sağlamlığın duygusal sorunlara ve davranış sorunlarına karşı koruyucu faktör olarak işlev görebileceği belirtilmektedir (Rew & Horner, 2003; Wang vd. 2023).

Garnefski ve Diekstra (1996), Rockhill, Stoep, McCauley ve Katon (2008), Derya (2020), Sahar, Saman, Sarwat ve Zaman (2021)'in çalışmasında algılanan sosyal destek arttıkça duygusal sorunların ve davranış sorunlarının azaldığı belirlenmiştir. Savi Çakar (2013)'in ergenlerde yapmış olduğu çalışmada sosyal desteğin davranış sorunlarını yordadığı; aile desteği arttıkça çocuklarda anksiyete-depresyon, bedensel yakınmalar, düşünce sorunları, sosyal sorunlar, dikkat sorunları, saldırganlık, yıkıcı davranışlar, içselleştirilmiş sorunlar ve dışsal sorunlar azaldığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca Garnefski ve Diekstra (1996)'nın çalışmasında duygusal sorunlar ve davranış sorunların önlenmesi için aileden algılanan sosyal desteğin önemi vurgulanmaktadır. Colarossi ve Eccles (2003) de ebeveyn desteğinin duygusal sorunlardan olan depresyon üzerinde önemli olduğunu belirtmiştir. Ergenin içinde bulunduğu dönemde ailenin yanı sıra diğer çevresel faktörlerden akran, okul, sosyal ortamların da oldukça önemli olduğunu vurgulayan Jessor (1991), problem davranışların ortaya çıkmasında birçok faktörün etkileşiminden söz etmektedir.

Diğer taraftan bu sonuçlardan farklı olarak Akdeniz (2017)'in yaptığı çalışmada farklı bulgular elde edilmiştir. Akdeniz (2017)'in ergenlerle yaptığı çalışmada sosyal destek algısının duygusal sorunlar ve davranış sorunları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki bu farklılığın nereden kaynaklandığına ilişkin Akdoğan (2012), ergenin içinde bulunduğu karmaşık dönemin olumsuzluklarından etkilenme düzeyini, çevresinden ve ailesinden algıladığı sosyal desteğin farklılaştırdığını düşünmektedir. Elde edilen sonuçlara göre ergenlerde duygusal sorunlar ve davranış sorunlarını önleme ve müdahale çalışmalarında sosyal destek ve psikolojik sağlamlığın önemli birer değişken olduğu ve önleyici psikolojik danışmanın yanı sıra farklı düzeylerdeki müdahale çalışmaları için de bu bulguların ışık tutacağı düşünülmektedir.

5.1.6. Ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın aracılık rolüne ilişkin sonuçlar. Araştırma modelinin test edilmesine yönelik elde edilen bulgulara göre, ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın tam aracılık rolü olduğu

belirlenmiştir. Buradan, duygusal zekânın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerinde doğrudan etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle duygusal zekâyı geliştirmeye yönelik çalışmaların duygusal ve davranışsal sorunların önlenmesine doğrudan katkı sağlayacağı görülmektedir.

Literatürde duygusal zekânın duygusal sorunların ve davranış sorunlarının üzerindeki etkisini destekleyen bazı çalışmalar mevcuttur. Downey, Johnston, Hansen, Birney ve Stough (2010), Pouluo (2013), Pour, Adibsereskhki, Pourmohamadrez-Tajrishi ve Hosseinzadeh (2014), Yap vd. (2019), Piqueras vd., (2020)'nin çalışmalarında da ergenlerde duygusal zekâ puanları yükseldikçe duygusal ve davranışsal sorunlarının azaldığı görülmektedir. Araştırma bulgusu ile kuramsal açıklamalar ve yapılan araştırma bulgularının örtüştüğü, duygusal zekânın duygusal sorunlar ve davranış sorunları üzerindeki önemli katkısı görülmektedir (Yeşilyaprak, 2001; Akboy ve İkiz, 2007; Poulou, 2010; Goleman, 2011; Koohsar & Bonab, 2011; Kumar & Singh, 2014; Yap vd. (2019).

Duygusal zekâ geliştirilebilir, öğretilir bir potansiyel olarak vurgulanırken (Goleman, 2011); gelişim sürecinde öğrencilerin hem akademik becerilerinde hem de sosyal ve duygusal gelişimin güçlenmesinde de oldukça önemlidir (Yazıcı, 2019). Okullarda duygusal zekânın geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmalar, çocuk ve ergenlerde bireyin duygularını anlamayı, duygularının düşünce ve davranışlarına etkisini fark etmeyi, iletişim becerileri kazanmayı, empati yapmayı, kişisel haklarını savunabilmeye karar vermeyi ve çatışma çözmede etkin olmayı sağlamanın yanı sıra duygusal sorunlar ve davranış sorunlarının azalmasında da etkili olmaktadır (Carr, 2016). Duygusal zekânın geliştirilmesinin erkek ergenlerde saldırganlığın; kız ergenlerde ise kendine zarar verme davranışının azalmasına katkı sağladığı belirtilmektedir. Ayrıca duygusal zekâsı düşük ergenlerde umutsuzluk, suç işleme, şiddet, saldırganlık, yeme bozukluğu, ergen hamileliği, okuldan kaçma gibi duygusal ve davranışsal sorunların görüldüğü de tespit edilmiştir (Goleman, 2011). Bu sonuçlarda vurgulandığı üzere ergenlerde duygusal zekâ duygusal ve davranışsal sorunlar açısından önemli bir koruyucu faktör işlevi görmektedir.

Elde edilen bulgulara baktığımızda, duygusal zekânın ergenlerin duygusal sorunlar ve davranış sorunları üzerinde önemli etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu

bulgulara bağılı olarak ergenlerde duygusal ve davranışsal sorunları önlemek için yapılacak çalışmalar kapsamında duygusal zekânın, yanı sıra sosyal destek ve psikolojik sağlamlığın geliştirilmesine odaklanılmasının etkili olacağı görülmektedir.

Sonuç

Araştırmada elde edilen sonuçlar genel olarak ele alındığında;

Ergenlerin duygusal ve davranış sorunları demografik değişkenlerden cinsiyete göre incelendiğinde; kız ergenlerin duygusal sorunlar ve toplam güçlük puanının erkek ergenlerden daha yüksek olduğu görülürken, davranış sorunlarında ise kızlar ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ergenlerin duygusal ve davranış sorunları okul türüne göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu; diğer taraftan, davranış sorunlarında ve toplam güçlük puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin duygusal ve davranış sorunları aile gelir düzeyine göre incelendiğinde; ergenlerin duygusal sorunlarında, davranış sorunlarında ve toplam güçlük puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan, ergenlerin duygusal ve davranış sorunları yaş, sınıf düzeyi ve aile durumuna göre incelendiğinde; duygusal sorunlar, davranış sorunları ve toplam güçlük puanlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı sonuçları elde edilmiştir.

Ergenlerin algılanan sosyal destek puanları demografik değişkenlerden cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okul türü ve aile durumlarına göre incelendiğinde; toplam sosyal destek algısı puanında ve aile, arkadaş, özel insan alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin algılanan sosyal destek puanları aile gelir düzeyine göre incelendiğinde ise arkadaş ve özel insan alt boyutu ile toplam sosyal destek algısı puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu; diğer taraftan, aile alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı bulunmuştur.

Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları demografik değişkenlerden cinsiyete göre incelendiğinde; iç görü ve yaratıcılığın kız ergenlerde erkek ergenlerden daha yüksek olduğu görülürken; ilişkiler ve değerler oryantasyonu, bağımsızlık ve

girişimcilik, mizah alt boyutu ve toplam puanında istatistiksel olarak kız ve erkek ergenler arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları yaşa göre incelendiğinde; iç görü ve yaratıcılık ile mizah alt boyutu ve psikolojik sağlamlık toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu; ilişkiler ve değerler oryantasyonu ile bağımsızlık ve girişimcilik alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları sınıf düzeyine göre incelendiğinde; ilişkiler ve değerler oryantasyonu alt boyutu ile psikolojik sağlamlık toplam puanında sınıf düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın arttığı; iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Diğer yandan; ergenlerin psikolojik sağlamlık puanları okul türü, aile gelir düzeyi ve aile durumuna göre incelendiğinde; ilişkiler ve değerler oryantasyonu, iç görü ve yaratıcılık, bağımsızlık ve girişimcilik, mizah alt boyutu ve psikolojik sağlamlık toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ergenlerin duygusal zekâ puanları demografik değişkenlerden cinsiyete göre incelendiğinde; öz kontrol, duygusallık alt boyutu ve duygusal zekâ toplam puanının erkek ergenlerde kız ergenlerden daha yüksek olduğu görülürken; öznel iyi oluş ve sosyallik alt boyutlarında kız ve erkek ergenler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin duygusal zekâ puanları okul türüne göre incelendiğinde; sosyallik alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu, öznel iyi oluş, öz kontrol, duygusallık alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin duygusal zekâ puanları aile gelir düzeyine göre incelendiğinde; duygusallık alt boyutu ve duygusal zekâ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu, öznel iyi oluş, öz kontrol ve sosyallik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ergenlerin duygusal zekâ puanları yaş, sınıf düzeyi ve aile durumuna göre incelendiğinde; öznel iyi oluş, öz kontrol, sosyallik, duygusallık alt boyutları ve duygusal zekâ toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı sonuçları elde edilmiştir.

Araştırmanın aracılık modeline ilişkin sonuçlarda ise; ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı; ergenlerde sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlık arttıkça duygusal ve davranışsal sorunların azaldığı; sosyal destek algısı ve psikolojik sağlamlığın duygusal ve davranışsal sorunlar üzerindeki etkisinde duygusal zekânın tam aracılık rolü olduğu belirlenmiştir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde araştırma süreci ve sonuçları temel alınarak bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara ve uygulamacılara yönelik şu öneriler verilmiştir.

- Farklı örneklem gruplarıyla duygusal sorunlar ve davranış sorunları ile ilgili koruyucu ve risk faktörleri incelenebilir. Bu örneklem gruplarına yönelik önleme ve müdahale programları geliştirilebilir.
- Tüm değişkenlerin birlikte yer aldığı ve daha derinlemesine incelenmesi amacıyla karma desen çalışmalar planlanabilir.
- Ergenlerde duygusal ve davranış sorunlarını önlemeye yönelik ergen ruh sağlığını güçlendirme programları geliştirilebilir.
- Ergenlerde okul temelli önleme çalışmaları kapsamında; ergenlerin duygusal zekâ, sosyal destek ve psikolojik sağlamlıklarını geliştirmek için bireysel ve grup çalışmaları, psikoeğitim çalışmaları yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Abalı, O. (2006). *Ergenlik dönemi ve sorunları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Adams, J., F. (1995). *Ergenliği anlamak* (B. Onur. Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Ak, S. (2019). *Ergenlerde reaktif-proaktif saldırganlığı yordamada kişilik özellikleri, duygusal ve davranışsal sorunların rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akar Çelik, A. (2015). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akar, A. ve Aktan, T. (2020). Psikolojik sağlamlık tutum beceri ölçeğinin (PSTBÖ) uyarlaması: geçerlik güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (74), 665-679. <https://doi.org/10.17755/esosder.574101>
- Akarsu, Ö. ve Mutlu, B. (2017). Üstün yetenekli çocukları anlamak: çocukların sosyal ve duygusal sorunları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 112-116. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duzcesbed/issue/31475/340521> sayfasından erişilmiştir.
- Akboy, R. ve İkiz, E. (2007). *Psikolojik danışma ve rehberlikte çağdaş bir anlayış*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akdeniz, S. (2017). *Erken ergenlikte bilişsel duygu düzenleme, algılanan anne baba tutumu ve algılanan sosyal destek ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Akdoğan, S. D. (2012). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akkaya, Ç. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ve öz-duyarlık düzeyleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aksakal, E. (2019). *Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinlikleri ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aksoy, Ö. (2021). *Ergenlerde problemli internet kullanımı, duygusal zekâ ve okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aktaş, S. (2021). *Fen Liseleri ve Fen-Sosyal Bilimler Proje İmam Hatip Liseleri öğrencilerinin akademik başarı ve öz kontrollerinin duygusal zekâ düzeylerini yordama gücünün belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akyıldız, Z. (2017). *Liseli ergenlerde bağlanma düzeyleri ile duygusal zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Altınoğlu-Dikmeer, D. İ. (2009), *Emotional and behavioral problems in relation with the attachment securities of adopted vs. non-adopted children and the child rearing practices of their parents* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- AMERİCAN PSİKİYATRİ BİRLİĞİ (APA). (2014). *Ruhsal bozuklukların tanısı ve sayımsal elkitabı beşinci baskı (DSM-5) tanı ölçütleri başvuru elkitabı* (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- APA, 2020. *Resilience for teens: 10 tips to build skills on bouncing back from rough times*. <https://www.apa.org/topics/resilience/bounce-teens> sayfasından erişilmiştir.

- Aral, N ve Kadan, G. (2020). Sosyal gelişim. N. Aral ve Z. F. Temel (Ed.), *Çocuk gelişimi* (235-262). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Aran, T.N. (2019). *Meslek lisesi öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ve meslek tercihlerinin bazı sosyodemografik özelliklere göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Arı, R. (2020). Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı. Ö. Doğan (Ed.), *Gelişim kuramları* (40-60). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Armstrong, A.R., Galligan, R.F. ve Critchley, C.R. (2011). Emotional intelligence and psychological resilience to negative life events. *Personality and Individual Differences*, 51(3), 331–336. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.03.025>
- Arslan, E. (2018). *Algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ergenlerin akran zorba davranış eğilimi ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Arslan, G. (2016) Psychological maltreatment, emotional and behavioral problems in adolescents: The mediating role of resilience and self-esteem. *Child Abuse and Neglect*, 52, 200-209. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.09.010>
- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2014). The investigation of relationship between problem behaviors and family problems in adolescence. *SDU International Journal of Educational Studies*, 1(1), 11-23. <http://acikerisim.sdu.edu.tr/xmlui/handle/123456789/48269> sayfasından erişilmiştir.
- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suje/issue/20641/220107> sayfasından erişilmiştir.

- Arslan, Y. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destekle sosyal problem çözme arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Atik, E. L. (2013). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve iç görününün rolü* (Yüksek lisans tezi). <http://acikerisim.demiroglu.bilim.edu.tr:8080/xmlui/handle/11446/47> sayfasından erişilmiştir.
- Austin, V. L. ve Sciarra, D. T. (2021). *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar* (M. Özekes, Çev.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Avcı, D., Selçuk, K. T. ve Kaynak, S. (2018). The magnitude and determinants of emotional-behavioral problems in working adolescents in Turkey. *Archives of Psychiatric Nursing*, 32 (1), 44-50. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2017.09.011>
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 39 – 63. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2817/37925> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, B. (2010). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, B. (2020). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, Ş. (2023). *Ergenlerin duygusal zekâ düzeyi, sosyal medya bozukluğu ve sosyal görünüş kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aysan, F., Siyez, D. M. ve Uz Baş, A. (2005). Lise öğrencilerinde görülen duygusal ve davranışsal problemler ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21

(21),43-58. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruaebd/issue/377/2237> sayfasından erişilmiştir.

Ayyash-Abdo, H., Sanchez-Ruiz, M. J. ve Barbari, M.L. (2016). Resiliency predicts academic performance of Lebanese adolescents over demographic variables and hope. *Learning and Individual Differences*, 48, 9-16. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2016.04.005>

Bakırcıoğlu, R. (2000). *Çocuk ve ergende ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayınları.

Balaban Öztürk, G. (2023). *Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin ekolojik sistem kuramı çerçevesinde incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: an agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1–26. doi: 10.1146/annurev.psych.52.1.1

Barut, B. (2019). *Ergenlerde dijital oyun bağımlılık düzeyi ile algılanan sosyal destek ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Bayın, Ü. (2020). *Ergenlerde affetme ve algılanan sosyal destek* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Bayıroğlu, N. (2021). *15-18 yaş arası ergenlerin baba ilişkileri ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Bedard, K., Bouffard, T., ve Pansu, P. (2014). The risks for adolescents of negatively biased self-evaluations of social competence: The mediating role of social support. *Journal of Adolescence*, 37(6), 787–798. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.05.004>

Bilgehan, T. (2018). *Lisede öğrenim gören adölesanların internet kullanımının ve psikososyal uyum düzeylerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Bircan, S.ve Bacanlı, F. (2005). Ergenlerin duygusal zekâlarının çatışma eğilimlerine ve suç davranışlarına etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 61-82. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/360/2007> sayfasından erişilmiştir.
- Bolat Güdücü, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerinin okul yaşam kalitesi, algılanan sosyal destek ve akademik öz yeterlik açısından yordanması* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bulut, B. (2016). *Ergenlerin anksiyete, sosyal destek ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bulut, Y. E. (2016). *Tokat ilinde öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinde duygusal ve davranışsal sorun prevalansı ve ilişkili faktörler* (Uzmanlık Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bursa Kocabaş, Ş. (2016). *Sosyal bilimler lisesi ve fen lisesi öğrencilerinde duygusal zekâ ve empati düzeylerinin karşılaştırılması: kesitsel bir çalışma* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carbonell, D. M., Reinherz, H. Z. ve Giaconia, R. M. (1998). Risk and resilience in late adolescence. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 15(4), 251–272. [doi:10.1023/a:1025107827111](https://doi.org/10.1023/a:1025107827111)
- Carr, A. (2016). *Pozitif psikoloji* (Ü. Şendilek, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Chen, S. (2019). Chinese adolescents' emotional intelligence, perceived social support, and resilience—the impact of school type selection. *Frontiers in Psychology*, 10 (1299). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01299>
- Cloutier, R. ve Onur, B. (1994). Ergenlik psikolojisinde kuramlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2), 875 – 904.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/auabfd/issue/47506/600607> sayfasından erişilmiştir.

- Cohen, S. (2004). Social relationships and health. *American Psychologist*, 59 (8), 676–684. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.676>
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98 (2), 310–357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>
- Colarossi, L. G., & Eccles, J. S. (2003). Differential effects of support providers on adolescents' mental health. *Social Work Research*, 27(1), 19–30. <https://doi.org/10.1093/swr/27.1.19>
- Cooper, R.. K. ve Sawaf, A. (1997). *Liderlikte duygusal zekâ* (Z. B. Ayman ve B. Sencer, Çev.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çakar, F. S. ve Akboy, R. (2010). Ön-ergenlik dönemindeki ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri arasındaki ilişki. *The International Journal of Research in Teacher Education*, 1 (1) , 28-41. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijrte/issue/8554/106198>
- Çakar, U. ve Arbak, Y. (2004). Modern yaklaşımlar ışığında değişen duygu- zekâ ilişkisi ve duygusal zekâ. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (3), 23-48. <http://hdl.handle.net/20.500.12397/5536> sayfasından erişilmiştir.
- Çakmak, A. ve Akıncı Demirbaş, E. (2020). Piaget'in bilişsel gelişim kuramı. Ö.Doğan (Ed.), *Gelişim kuramları* (86-107). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Çakmak, A. ve Pektaş, D. (2020). Duygusal gelişim. N. Aral ve Z. F. Temel (Ed.), *Çocuk gelişimi* (264- 290). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Çallı, S. (2021). *Ergen yaş grubunda uyku sorunları, öz bilinçlilik ile duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Çekici, F. (2003). *İlköğretim 5. 6. ve 7. sınıflarda görülen duygusal ve davranışsal sorunların bazı değişkenler açısından incelenmesi (Adana ili Merkez örneği)* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çelik, Ş. (2008). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zekâ açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çelikci, S. (2021). *Ergenlerde eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çeri, V. ve Özer, Ü. (2018). Türkiye’deki bir sığınmacı kampında yaşayan bir grup çocuk ve ergende gözlenen duygusal ve davranışsal sorunlar. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19 (4), 419 – 426. <https://alpha-psychiatry.com/Content/files/sayilar/98/419-426.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Davis, S. K. ve Humphrey, N. (2012). The influence of emotional intelligence (EI) on coping and mental health in adolescence: Divergent roles for trait and ability EI. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1369–1379. [doi:10.1016/j.adolescence.2012.05.007](https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.05.007)
- Davli Temel, D. (2018). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve şiddet eğilimi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dawwas, M. K. ve Thabet, A. A. M. (2017). The relationship between traumatic experience, posttraumatic stress disorder, resilience and posttraumatic growth among adolescents in Gaza Strip. *JOJ Nursing ve Health Care*, Juniper Publishers Inc., 5(1), 10-17. [DOI: 10.19080/JOJNHC.2017.05.555652](https://doi.org/10.19080/JOJNHC.2017.05.555652)
- Değerli, F. İ. (2015). *Ergenlerde kendine zarar verme davranışının risk alma davranışı ve algılanan sosyal destek açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Demir, A. ve Çifçi, F. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde egzersizin lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerine etkisinin incelenmesi.

- SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18 (3),169-179.
<https://doi.org/10.33689/spormetre.739918>
- Demir, S. (2018). *Lise öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığın duygusal zekâ ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Demirbaş Çelik, N. (2020). Ergenlik dönemi uyum problemleri. Ş. Baştemur (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (185-220). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demirdüzen, H. (2013). *Ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile duygusal özyeterlik düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Demirtaş, A. S. (2007). *İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Derya, S. E. (2020). *Çocuk evlerinde kalmakta olan 12-18 yaş arası ergenlerde algılanan sosyal destek, sürekli öfke ve öfke ifade biçimi ile duygusal davranışsal sorunların incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Di Fabio, A. ve Kenny, M. E. (2014). The contributions of emotional intelligence and social support for adaptive career progress among Italian youth. *Journal of Career Development*, 42(1):48-59.
<https://doi.org/10.1177/0894845314533420>
- Downey, L., Johnston, P., Hansen, K., Birney, J. ve Stough, C. (2010). Investigating the mediating effects of emotional intelligence and coping on problem behaviours in adolescents. *Australian Journal of Psychology*, 62(1),20-29. [doi:10.1080/00049530903312873](https://doi.org/10.1080/00049530903312873)
- Duran, B. (2022). *Ergenlerin mizaç özellikleri ile Covid-19 fobisi ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yaldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1),17-25. <https://toad.halileksi.net/wp-content/uploads/2022/07/cok-boyutlu-algilanan-sosyal-destek-olcegi-toad.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Ekinci, H. ve Ekici, S. (2003). İşletmelerde örgütsel stres yönetim stratejisi olarak sosyal desteğin rolüne ilişkin görgül bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 109-120. <https://acikerisim.cumhuriyet.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12418/1389> sayfasından erişilmiştir.
- Elkady, A. A. M. (2019). The mediating role of emotional intelligence in the relationship between perceived social support and cyberbullying victimization among adolescents in Egypt [Özel Sayı]. *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, 8, 6-13. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1252957> sayfasından erişilmiştir.
- Eray, Ş. (2015). *Ergenlerde algılanan duygu dışavurumunun benlik saygısı ve duygusal davranışsal sorunlarla ilişkisinin değerlendirilmesi* (Uzmanlık tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eray, Ş., Zengin, A., Şahin, V., Turan, S. ve Mutlu, C. (2022). Çocuklarda ve ergenlerde beden kitle indeksi, duygusal-davranışsal sorunlar ve prososyal davranışlar arasındaki ilişki. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 48 (2), 131-136. DOI: <https://doi.org/10.32708/uutfd.1088803>
- Ercan, L. (2001). Ergenlik döneminde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 9 (2), 47-58. <http://genclikbirikimi.org/kunye-27375-ergenlik-doneminde-rehberlik-psikolojik-danisma-hizmetleri-makale> sayfasından erişilmiştir.
- Erdoğan, İ. (2010). Gelişim psikolojisine dair. H. Ergin ve S.A. Yılmaz (Ed.), *Gelişim psikolojisi* (1-7). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Eren, C. (2022). *Ergenlerde duygusal zekâ, ebeveynlere bağlanma ve bazı bireysel faktörlerin duygu düzenleme becerilerini yordayıcı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ergenlik (tarihsiz). *Türk Dil Kurumu* içinde. <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Ergin, E. (2017). *Duygusal zekâ özelliği ölçeği-adölesan kısa formu'nun uyarlama çalışması* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ergün, O. (2016). Ergenlerde duygusal zekâ özellikleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Esen Çoban, A., Bilgen, Z., İdrisoğlu, Ö., Sönmez, İ., Türe Köse, H. B. ve Ünlü Bozkurt, H. (2021). Karşılaşılan duygusal ve davranışsal problemlerin ebeveyn tutumu ile ilişkisinin incelenmesi: İçerik analizi [Özel Sayı]. *OPUS Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18, 4302-4335. <https://doi.org/10.26466/opus.907851>
- Eşkisü, M. (2009). *Liseli öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile aile işlevleri ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Fontaine, N. M., Brendgen, M., Vitaro, F., Boivin, M., Tremblay, R. E. ve Cote, S. M. (2019). Longitudinal associations between delinquency, depression and anxiety symptoms in adolescence: testing the moderating effect of sex and family socioeconomic status. *Journal of Criminal Justice*, 62, 58-65. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.09.007>
- Gallatin, J. (1995). Ergenliği anlamak. *Ergenlik kuramları* (N. Çelen Çev., B. Onur Ed.) içinde (s. 49-80). Ankara: İmge Yayınevi.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi* (A. Dönmez, H. N. Çelen ve B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Garnefski, N. ve Diekstra, R. F. W. (1996). Perceived social support from family, school, and peers: Relationship with emotional and behavioral problems

- among adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(12), 1657–1664. <https://doi.org/10.1097/00004583-199612000-00018>
- Garnefski, N., Kraaij, V. ve Etten, M. V. (2005). Specificity of relations between adolescents' cognitive emotion regulation strategies and internalizing and externalizing Psychopathology. *Journal of Adolescence*, 28, 619-631. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.12.009>
- Gazioğlu, E. (2015). *Bağlanma stilleri algılanan sosyal destek benlik saygısı ve kişilik özellikleri bakımından ergenlerin stresle başa çıkma tarzları* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Geckova, A., Van Dijk, J. P., Stewart, R., Groothoff, J. W., ve Post, D. (2003). Influence of social support on health among gender and socio-economic groups of adolescents. *The European Journal of Public Health*, 13(1), 44-50. <https://doi.org/10.1093/eurpub/13.1.44>
- Geçtan, E. (2004). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (Z. Mercan, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giordano, F., Caravita, S. ve Jefferies, P. (2020). Social-ecological resilience moderates the effectiveness of avoidant coping in children exposed to adversity: an exploratory study in lithuania. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.536353>
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113 – 128. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21448/229850#article_cite sayfasından erişilmiştir.
- Gojalı, J. (2018). *Azerbaycan'da ergenlerde yaygın olarak görünen duygusal ve davranışsal problemler* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Goleman, D. (2011). *Duygusal zekâ neden IQ'den daha önemlidir* (B. Seçkin Yüksel, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.

- Gördeles Beşer, N. ve Çam, O. (2009). Suça yatkın ergenlerde olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirme programının etkinliğinin incelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 10, 226-232. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/93135/> sayfasından erişilmiştir.
- Görmüş, K. (2021). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile benlik saygısı, aile aidiyeti ve yaşadıkları güçlükler arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Grazzani I, Agliati A, Cavioni V, Conte E, Gandellini S, Lupica Spagnolo M, Ornaghi V, Rossi FM, Cefai C, Bartolo P, Camilleri L, Oriordan MR. Adolescents' resilience during covid-19 pandemic and its mediating role in the association between sel skills and mental health. *Front Psychol*. 2022 Feb 7;13:801761. doi: 10.3389/fpsyg.2022.801761.
- Gündoğan, S. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve öznel iyi oluş açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Günel, E. E. (2020). *Ergenlerde yılmazlığın akran ilişkisi ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Güney, E. ve Yalçın, S. B. (2020). Ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 217 – 229. <https://doi.org/10.51119/ereegf.2020.7>
- Gürkan, U. (2006) *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gürkan, S. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkide otomatik düşüncelerin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Gürsoy, E. C. (2010). *Ergenlerde sosyodemografik özelliklere ve algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalmanın incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Güvenir, T., Özbek, A., Baykara, B., Arkar, H., Şentürk, B. ve İncekaş, S. (2008). Güçler ve güçlükler anketi'nin (GGA) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15 (2), 65-74. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/89963/> sayfasından erişilmiştir.
- Hafızoğlu, Ş. (2007). *The relationship among emotional intelligence, psychological adjustment and behavior problems during adolescence* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Han, T.Ş. (2018). *Ergenlerin iyilik halleri, arkadaşlık kalitesi ve psikolojik sağlamlık arasındaki yordayıcı ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: a regression-based approach*. New York: The Guilford Press.
- Helsen, M., Vollebergh, W. ve Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 319–335. <https://doi.org/10.1023/A:1005147708827>
- Hogan, M. J., Parker, J. D. A., Wiener, J., Watters, C., Wood, L. M., ve Oke, A. (2010). Academic success in adolescence: Relationships among verbal IQ, social support and emotional intelligence. *Australian Journal of Psychology*, 62(1), 30–41. <https://doi.org/10.1080/00049530903312881>
- Huang, C. C., Chen, Y., Cheung, S., Greene, L., ve Lu, S. (2019). Resilience, emotional problems, and behavioural problems of adolescents in China: Roles of mindfulness and life skills. *Health and Social Care in The Community*, 27(5), 1158-1166. <https://doi.org/10.1111/hsc.12753>
- Huang, C.-C., Chen, Y., Jin, H., Stringham, M., Liu, C., & Oliver, C. (2020). Mindfulness, life skills, resilience, and emotional and behavioral problems

- for gifted low-income adolescents in china. *Frontiers in Psychology*, 11. doi:10.3389/fpsyg.2020.00594
- Huberty, T. J. (2017). Students with emotional and behavioral problems. *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology*. doi:10.1016/b978-0-12-809324-5.05547-4
- İkiz, F. E. ve Savi Çakar, F. (2010). Perceived social support and self-esteem in adolescence. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 2338–2342. doi:10.1016/j.sbspro.2010.07.460
- İşeri, İ. (2016). *Lise öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Jessor, R. (1987). Problem-behavior theory, psychosocial development, and adolescent problem drinking. *British Journal of Addiction*, 82(4), 331–342. doi:10.1111/j.1360-0443.1987.tb01490.x
- Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*, 12(8), 597–605. doi:10.1016/1054-139x(91)90007-k
- Jiang, X., Huebner, E. S., ve Siddall, J. (2012). A short-term longitudinal study of differential sources of school-related social support and adolescents' school satisfaction. *Social Indicators Research*, 114(3), 1073–1086. doi:10.1007/s11205-012-0190-x
- Jimenez Rosario, M. N., Saez, I. A. ve Esnaola, I. (2020). Capacidad predictiva de la inteligencia emocional sobre el apoyo social percibido de adolescentes. *Suma Psicol*, 27(1), 18-26. <https://doi.org/10.14349/sumapsi.2020.v27.n1.3>.
- Kapısız, Z. (2019). *Genç yetişkin ve yaşlı bireylerde algılanan sosyal destek ve otobiyografik bellek işlevlerinin, otobiyografik bellek özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Karaaslan, B. S. (2021). *Covid-19 salgın sürecinde ergenlerin psikolojik sağlamlıkları ile depresyon ve somatik belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Karabulut, A. (2012). *Duygusal zekâ: Baron ölçeği uyarlaması* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21446/229856> sayfasından erişilmiştir.
- Kararımak, Ö. ve Siviş Çetinkaya, R. (2011). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: Duyguların aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 30-43. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/200021> sayfasından erişilmiştir.
- Karal, E. ve Biçer, B. G. (2020). Salgın hastalık döneminde algılanan sosyal desteğin bireylerin psikolojik sağlamlığı üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 129-156. <https://doi.org/10.20493/birtop.726411>
- Karaman, Ö. (2020). Gelişim kuramları. Ş. Baştemur (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (25-42). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z. (2012). Ergenlerin algılanan sosyal destek ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 257-271. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19551/208384> sayfasından erişilmiştir.
- Karataş, Z. ve Savi Çakar, F. (2011). Self esteem and hopelessness and resiliency an exploratory study of adolescents in Turkey. *International Education Studies*, 4(4), 84-91. DOI: [10.5539/ies.v4n4p84](https://doi.org/10.5539/ies.v4n4p84)

- Kaşıık, D. Z. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Katmer, A.N. (2018). *Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal destek, arkadaşlık kalitesi ve arkadaşla bağlanmanın incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kauffman, J. M. ve Landrum, T. J. (2015). Ergenliğin problem davranışları (Ö. Kaya, Çev.). *Characteristics of emotional and behavioral disorders of children and youth (Duygusal ve davranışsal bozukluğu olan çocukların ve gençlerin özellikleri (olgular ilaveli))* içinde (s. 237-267). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya Özçelik, S. (2021). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanılı çocuk ve ergenlerin Covid-19 salgını ile ilgili algılarının duygusal zekâ düzeyleri ile olan ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kaya, Z. (2018). İnsan gelişimini açıklayan kuramlar. F. Savi Çakar (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (27-68). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaygısız, F. (2019). *Ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının boyun eğici davranışlar ve öz anlayış açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kılıç, O. (2021). *Üniversite öğrencilerinde duygusal zekâ ve psikolojik sağlamlığın affetme üzerine etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kırkıncıoğlu, M. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Yapa Press.

- Kim, D. H. ve Im, Y. J. (2013). Resilience as a protective factor for the behavioral problems in school-aged children with atopic dermatitis. *Journal of Child Health Care*, 18(1), 47–56. [doi:10.1177/1367493512468360](https://doi.org/10.1177/1367493512468360)
- Kong, F., Zhao, J., You, X. (2012). Social support mediates the impact of emotional intelligence on mental distress and life satisfaction in Chinese young adults. *Personality and Individual Differences*, 5, 513–517. <https://doi.org/10.1016/j.pay.2012.04.021>
- Koohsar, A. A. H. ve Bonab, B. G. (2011). Relation between emotional intelligence and behavioral symptoms in delinquent adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 944–948. [doi:10.1016/j.sbspro.2011.10.183](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.183)
- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Köksal, A. ve İşmen Gazioğlu, E. (2007). Ergenlerde duygusal zekâ ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki. *HAYEF Journal of Education*, 4 (1), 133-146. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhayefd/issue/8786/109862> sayfasından erişilmiştir.
- Köse, E. (2020). *Ergenlerde anne baba tutumlarının duygusal zekâ ve karar verme stilleri üzerine etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kulaksızoğlu, A. (2020). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kumar, P. ve Singh, S. (2014). The Role of Emotional Intelligence among adolescents in anxiety and depression. *Journal of Advances and Scholarly Researches in Allied Education*, 7(14), 1-7. <https://ignited.in/I/a/293223> sayfasından erişilmiştir.
- Kurtoğlu, S. S. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyal destek, benlik saygısı ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Lee, H. H. ve Cranford, J. A. (2008). Does resilience moderate the associations between parental problem drinking and adolescents' internalizing and externalizing behaviors? a study of korean adolescents. *Drug and Alcohol Dependence*, 96 (3), 213-221. DOI: [10.1016/j.drugalcdep.2008.03.007](https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2008.03.007)
- Leon-del-Barco, B., Mendo-Lazaro, S., Polo-del-Rio, M.ve Lopez-Ramos, V. (2019). Parental psychological control and emotional and behavioral disorders among Spanish adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(3), 507. doi:10.3390/ijerph16030507
- Lindzey, G., Thompson, F. ve Spring, B.J. (1988). Gelişim psikolojisi: ergenlik ve yetişkinlik (F. Çok, Çev.). *Psychology*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/777357> sayfasından erişilmiştir.
- Mandleco, B.L. ve Peery, J.C. (2000). An organizational framework for conceptualizing resilience in children. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 13(3), 9-112. DOI: [10.1111/j.1744-6171.2000.tb00086.x](https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2000.tb00086.x)
- Mantar, M. (2021). *Lise öğrencilerinde umudun yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve benlik saygısı* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Martinez, R. S., Aricak, O. T., Graves, M. N., Peters-Myszak, J. ve Nellis, L. (2010). Changes in Perceived Social Support and Socioemotional Adjustment Across the Elementary to Junior High School Transition. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(5), 519–530. doi:10.1007/s10964-010-9572-z
- Martinsone B., Stokenberga, I., Damberga, I., Supe, I., Simoes, C., Lebre, P., Canha, L., Santos, M., Santos, A.C., Fonseca, A.M., Santos, D., Gaspar de Matos, M., Conte, E., Agliati, A., Cavioni, V., Gandellini, S., Grazzani, I., Ornaghi, V. ve Camilleri, L. (2022). Adolescent social emotional skills, resilience and behavioral problems during the COVID-19 pandemic: A

- longitudinal study in three European countries. *Front. Psychiatry*, 13, 942692. doi: 10.3389/fpsyt.2022.942692
- Masten, A.S. (2001). Resilience process in development. *American Psychologist*, 56 (3), 227-238. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227>
- Matthews, G., Zeidner, M. ve Roberts, R. D. (2017). Emotional Intelligence, Health, and Stress. *The Handbook of Stress and Health*, 312–326. doi:10.1002/9781118993811.ch18
- Mayer, J.D., Perkins, D.M., Caruso, D.R. ve Salovey, P. (2001). Duygusal zekâ ve yeteneklilik. *Roeper Review: Üstün Yetenekliler Eğitimi Dergisi*, 23 (3), 131–137. <https://doi.org/10.1080/02783190109554084>
- Mencik, Y. (2017). *Lise öğrencilerinin duygusal zekâ ile akademik başarılarının bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları* (Z. Gültekin, Çev.). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Muris, P., Meesters, C., Van den Berg, F. (2003). The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)--further evidence for its reliability and validity in a community sample of Dutch children and adolescents. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 12(1):1-8. doi: 10.1007/s00787-003-0298-2.
- Nas, H. (2019). *Lise öğrencilerinde sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Nyarko, F., Peltonen, K., Kangaslampi, S., ve Punamaki, R.L. (2020). Emotional intelligence and cognitive skills protecting mental health from stress and violence among Ghanaian youth. *Heliyon*, 6(5). doi:10.1016/j.heliyon.2020.e0387
- Orhan Topcu, G. (2019). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların duygusal ve davranışsal sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Orhan, F. ve Dağcı A. (2015). Ergenlikte dini kimliğin inşası: sosyal öğrenme kuramı açısından bir değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (7), 115 – 132. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gifad/issue/16032/167718> sayfasından erişilmiştir.
- Orman, Y. (2016). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi (Başakşehir örneği)*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Osman, S. R., Khalaf, S. A., Omar, M. S., ve Ismail, T. A. (2019). Behavioral and emotional problems among adolescent students. *Journal of High Institute of Public Health*, 49(2), 82-89. DOI:10.21608/jhiph.2019.49259
- Ömeroğlu, E. ve Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. İstanbul: Morpa.
- Öz, F. ve Bahadır Yılmaz, E. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 16 (3), 82-89. https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunhemsire/issue/7841/103278#article_cite sayfasından erişilmiştir.
- Özer, E. ve Deniz, M. E. (2014). An investigation of university students' resilience level on the view of trait emotional EQ. *Elementary Education Online*, 13(4), 1240-1248. <https://doi.org/10.17051/io.2014.74855>
- Özer, R. (2019). *Ergenlik döneminde algılanan ebeveyn kabul reddi, duygu dışavurum ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özkan, L. (2019). *Lise öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özpiricci, M. (2017). *Ergenlerin sahip olduğu değerler, psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumları arasındaki yordayıcı ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Öztosun, A. (2018). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını yordayıcılığı* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Pastor, P. N., Reuben, C. A. ve Duran, C. R. (2012). Identifying emotional and behavioral problems in children aged 4-17 years: United States, 2001-2007. *National Health Statistics Reports*, (48), 1-17. <https://eric.ed.gov/?id=ED530166> sayfasından erişilmiştir.
- Piqueras, Salvador, Soto-Sanz, Mira ve Perez-Gonzalez (2020). Strengths against psychopathology in adolescents: ratifying the robust buffer role of trait emotional intelligence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 804. <https://www.mdpi.com/1660-4601/17/3/804> sayfasından erişilmiştir.
- Poulou, M. S. (2010). The role of trait emotional intelligence and social and emotional skills in students' emotional and behavioural strengths and difficulties: A study of Greek adolescents' perceptions. *The International Journal of Emotional Education*, 2 (2), 30-47. <https://psycnet.apa.org/record/2012-18008-006> sayfasından erişilmiştir.
- Poulou, M. S. (2013). How are trait emotional intelligence and social skills related to emotional and behavioural difficulties in adolescents? *Educational Psychology*, 34(3), 354–366. doi:10.1080/01443410.2013.785062
- Pour, K. M., Adibsereshki, N., Pourmohamadreza-Tajrishi, M., & Hosseinzadeh, S. (2014). The effect of emotional intelligence training on behavior problems of boys with externalized behavior disorder in elementary schools. *Journal of Special Education and Rehabilitation*, 15(3-4). doi:10.2478/jser-2014-0011
- Rew, L., ve Horner, S. D. (2003). Personal strengths of homeless adolescents living in a high-risk environment. *Advances in Nursing Science*, 26(2), 90–101. <https://doi.org/10.1097/00012272-200304000-00002>
- Rockhill CM, Vander Stoep A, McCauley E, Katon WJ. Social competence and social support as mediators between comorbid depressive and conduct

- problems and functional outcomes in middle school children. *J Adolesc.* 2009 Jun;32(3):535-53. doi: [10.1016/j.adolescence.2008.06.011](https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2008.06.011).
- Rodoper, B. (2019), *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve atılğanlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Rodriguez, M. S. ve Cohen, S. (1998). *Social support: encyclopedia of mental health*. <https://mhccnetwork.org/media/4939> sayfasından erişilmiştir.
- Rutter M. (2007). Resilience, competence and coping. *Child Abuse ve Neglect*, 31(3), 205-209. DOI: [10.1016/j.chiabu.2007.02.001](https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.02.001)
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of New York Academy of Sciences*, 1094, 1-12. DOI: [10.1196/annals.1376.002](https://doi.org/10.1196/annals.1376.002)
- Saçan, S., Artan, İ., Erol, N. ve Şimşek, Z. (2014). Kurum bakımından aile yanına döndürülen 6-18 yaş çocukların duygusal ve davranış sorunlar. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 9 (2), 1-18. <http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.2.E0019>
- Sağlam, S. (2007). *Lise öğrencilerinin ana- baba iletişimi sosyal destek ve ana-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sahar, N. E., Saman, M., Sarwat, Y. ve Zaman, K. (2021). Role of self-esteem and social support on emotional behavioral problems among adolescents. *researchsquare.com*. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-348583/v1>
- Saka, A. (2017). *Farklı aile yapısına sahip ergenlerin öz-yeterlilik ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Saka, A. ve Ceylan, Ş. (2018). Ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin aile yapılarına göre incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES*, 5(1), 68-86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/etad/issue/37928/376231> sayfasından erişilmiştir.

- Salovey, P. ve Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence imagination. *Cognition and Personality*, 9(3), 185–211. [doi:10.2190/dugg-p24e-52wk-6cdg](https://doi.org/10.2190/dugg-p24e-52wk-6cdg)
- Santrock, J.W. (2014). Ergenlikte fiziksel ve zihinsel gelişim. *Yaşam boyu gelişim- gelişim psikolojisi (life-span development)* (N. M. Özcan, Çev.) içinde (s. 348-376). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Santrock, J.W. (2021). Benlik ve kimlik. *Çocuk gelişimi (Child development)* (A. Kaya, Çev.) içinde (s. 313-336). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Santrock, J.W. (2021). Çocuk gelişiminin doğası. *Çocuk gelişimi (Child development)* (M. Sayıl, Çev.) içinde (s. 4-46). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Santrock, J.W. (2021). Fiziksel gelişim ve sağlık. *Çocuk gelişimi (Child development)* (N. Pekel Uludağlı, Çev.) içinde (s.102-138). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Savi Çakar, F. (2013). Behaviour problems and social support which children perceived from the different sources. *International Education Research*, 1(2), 50-64. [DOI:10.12735/ier.v1i2p50](https://doi.org/10.12735/ier.v1i2p50)
- Savi Çakar, F. (2015). The role of social support subjective wellbeing and gender on psychological helpseeking among turkish adolescents. *British Journal of Education, Society ve Behavioural Science*, 9(11), 1-10., [Doi: 10.9734/BJESBS/2015/17775](https://doi.org/10.9734/BJESBS/2015/17775)
- Savi Çakar, F. (2018). The relationship between adolescents' emotional-behavioral problems and their levels of resilience and school attachment. *Social Sciences Studies Journal* 4(26):5804-5815. [DOI:10.26449/sss.j.1085](https://doi.org/10.26449/sss.j.1085)
- Savi Çakar, F. (2020). The role of social support in the relationship between adolescents' level of loss and grief and well-being. *International Education Studies*, 13 (12),27-40. [DOI: 10.5539/ies.v13n12p27](https://doi.org/10.5539/ies.v13n12p27)
- Savi Çakar, F. (2021). Uyum ve davranış problemlerinin doğasını anlamak. F. Savi Çakar (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (73-114). Ankara: Pegem Akademi.

- Savi Çakar, F. ve Tagay, Ö. (2017). The mediating role of self-esteem: The effects of social support and subjective well-being on adolescents' risky behaviors. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 17, 859–876. <http://dx.doi.org/10.12738/estp.2017.3.0024>
- Savi Çakar, F., Karataş, Z., Tagay, Ö. (2016). Predicting hopelessness by coping styles depression and meaning in life. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4565-4578.
- Savi, F. (2008). *12–15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, G. (2015). *Lise öğrencilerinin madde kullanma eğilimlerinin algılanan sosyal destek ve riskli davranışlarla ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> tr sayfasından erişilmiştir.
- Seyis, S. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin motivasyonları ve duygusal zekâları ile akademik başarıları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sezen M. F. (2018). *Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Sezen, M. F. ve Murat, M. (2018). Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9 (16), 160 – 182. <https://doi.org/10.26466/opus.476629>
- Siyez, D. M. (2006). *15-17 yaş arası ergenlerde görülen problem davranışların koruyucu ve risk faktörleri açısından incelenmesi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Siyez, D. M. ve Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ*

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(1), 145 – 171.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16685/173388> sayfasından erişilmiştir.

Souri, H. ve Hasanirad, T. (2011). Relationship between resilience, optimism and psychological well-being in students of medicine. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1541-1544.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.299>

Soyyigit, M. K. (2022). *Ergenlerin okula bağlanmalarında algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluşun rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Sönmezay, H. (2010). *Lise öğrencilerinde zorbalığın iletişim becerileri ve algılanan sosyal destek ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Spahi, E. (2010). *Kosova ve Türkiye’de öğrenim gören üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ ve denetim odağı düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Şahin, F. İ. (2018). *Ergenlerde duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Şahin, H. (2018). *Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ve hayat amaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Şirin, S. (2019). *Yetişin çocuklar- bebeklikten ergenliğe çocuk yetiştirme kılavuzu*. İstanbul: Doğan Kitap.

Tanrıkulu, M. (2019). *Ergenlerde internet kullanımı ve bağımlılığıyla ilişkili faktörler: bağlanma, öz-denetim ve algılanan sosyal destek* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Tanrıverdi, S. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Taşar, S. ve Görücü, R. A. (2021). Kovid-19 pandemisinde ergenlerde korona virus-19 fobisinde algılanan sosyal desteğin rolü: kesitsel bir çalışma. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 54 (3), 455 – 464. <https://doi.org/10.20492/aeahtd.979120>
- Taşdemir, N. Ö. (2016). *Gençlerde algılanan sosyal destek ve yalnızlık duygusunun internet kullanımına etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Taştan, G. (2019). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile ebeveyn ergen ilişkisi niteliğinin sigara kullanımı üzerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1 – 11. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21449/229847> sayfasından erişilmiştir.
- Topbay, Y. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve aile işlevleri açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tuğral, R. (2020). *Ergenlerde yalnızlık, psikolojik sağlık, algılanan sosyal destek ve sosyal görünüş kaygısı* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tunç, A. (2020). *Ergenlik döneminde duygusal zekâ özelliklerinin ve benlik saygısının internet bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turan, A. (2014). *Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yalnızlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağamlık düzeylerinin önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turgut, Ö. ve Eraslan-Çapan, B. (2017). Ergen psikolojik sağamlık düzeyinin yordayıcıları: algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (44), 162 – 183. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.309934>
- Tükenmez Koyun, B. (2021). *Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları aile yapılarının halihazırdaki duygusal zekâ ve psikolojik sağamlık düzeylerine olan etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Uğurlular, Ş. (2019). *Lise öğrencilerinin yaşadıkları aile sorunlarının duygusal zekâ ve mizah tarzına etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ulutürk, S. (2019). *11 – 18 yaş arası boşanmış aile çocuklarının ve boşanmamış aile çocuklarının ebeveyn yabancılaştırma sendromu ve davranış sorunlarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ümit, N. (2010). *Ergenlerin duygusal zekâları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Üzülmez, E. (2021). *İlk ve orta ergenlik dönemlerindeki bireylerin psikolojik sağamlık ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkide algılanan aile bütünlük duygusunun aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Velez, C. N., Johnson, J. ve Cohen, P. (1989). A longitudinal analysis of selected risk factors for childhood psychopathology. *Journal of the American*

Academy of Child ve Adolescent Psychiatry, 28(6), 861–864. [doi:10.1097/00004583-198911000-00009](https://doi.org/10.1097/00004583-198911000-00009)

Wang, S., Cao, L., Li, Y., Li, Y., Yuan, M., Chang, J., Zhang, X., Wang, G., Su, P. (2023). Longitudinal changes in resilience mediate the relationship between child maltreatment and emotional-behavioral problems in an early adolescent cohort. Research Square; 2023. DOI: [10.21203/rs.3.rs-2562885/v1](https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2562885/v1).

Williams, J. ve Nelson-Gardell, D. (2012). Predicting resilience in sexually abused adolescents. *Child Abuse and Neglect*, 36 (1), 53-63. DOI: [10.1016/j.chiabu.2011.07.004](https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.07.004)

Yalçın, H. (2010). *Çocuk gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yalnızca Yıldırım, S. (2015). *Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının yordayıcıları olarak anne-baba tutumları ve duygusal zekâ* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Yap, M. H., Koh, D. H., Yap, C. C., Tan, S. A. ve Gan, S. W. (2019). The impact of emotional intelligence on problem behaviour among adolescents In Malaysia. *The European Proceedings of Social ve Behavioural Sciences*, 67, 55-63. DOI:[10.15405/epsbs.2019.09.6](https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.09.6)

Yavuzer, H. (2018). *Gençleri anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Yavuzer, H. (2019). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazan, K. D. (2021). *Lise öğrencilerinde akademik başarı, sosyal destek ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. ve Kılıç Atıcı, M. (2013). *Gelişim Psikolojisi- Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Yazıcı, A. (2020). Duygusal zekâ ve duygusal zekâ modelleri, İ. Ulutaş ve E. Ömeroğlu (Ed.) *Erken çocukluk eğitiminde duygusal zekâ* (s.2-19). Ankara: Pegem Akademi. https://www.researchgate.net/publication/338290338_Duygusal_Zekâ_ve_Duygusal_Zekâ_Modelleri sayfasından erişilmiştir.

- Yazıcı, Y. (2017). *Ergenlerin öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yeşilyaprak, B. (2001). Duygusal zekâ ve eğitim açısından doğurguları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25 (25), 139-146. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10371/126935> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. (2015). *Lise öğrencilerindeki mesleki kararsızlığın algılanan sosyal destek ve tercih edilen alana göre incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, F. (2012). *Üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler* (Uzmanlık Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13). <http://efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1180-published.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldız, H. A. (2019). *Ergenlerde somatik belirtilerin, gözlerden zihin okuma becerisi ve ruhsal ve davranışsal sorunlar ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldız, H. A., Çolak, A. ve Yavuz, M. (2019). Ergenlerde somatik belirtilerin gözlerden zihin okuma becerisi ve ruhsal ve davranışsal sorunlar ile ilişkisinin incelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 5 (2), 157 – 186. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aitdergi/issue/52700/695064> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldız, M. (2021). *Lise öğrencilerinin sosyal destekleri ile stresle başa çıkmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Yılmaz, M. (2019). *Ergenlerin (15-18 yaş) anksiyete düzeyleriyle duygusal zekâ ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde risk alma davranışlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, V. ve İlhan Dalbudak, Z. (2018). Aracı değişken etkisinin incelenmesi: yüksek hızlı tren işletmeciliği üzerine bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 517-534. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijmeb/issue/54599/744395> sayfasından erişilmiştir.
- Yöndem, Z. D. ve Eren Artan, A. (2020). Ergenlik. N. Aral ve Z. F. Temel (Ed.), *Çocuk gelişimi* (160-203). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2019). *Gençlik çağı; ruh sağlığı ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.
- Yumuş, M. (2013). *Okul öncesi eğitimcilerin 36-72 ay aralığındaki çocukların davranış problemleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve başa çıkma stratejilerinin belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Zakeri, H., Jowkar, B. ve Razmjooe, M. (2010). Parenting styles and resilience. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5, 1067-1070. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.236>
- Ziaian, T., de Anstiss, H., Antoniou, G., Baghurst, P., ve Sawyer, M. (2012). Resilience and its association with depression, emotional and behavioural problems, and mental health service utilisation among refugee adolescents living in South Australia. *International Journal of Population Research*, 1(9). <https://doi.org/10.1155/2012/485956>



EKLER

EK-1

Anket İzni



T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98057890-20-44944759
Konu : Anket Uygulaması

03.03.2022

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ANTALYA

İlgi : 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi.

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nahide TURHAL CEYLAN'ın "Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ile Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekanın Aracılık Rolü" isimli araştırmasını, İlimiz Kepez İlçesi TOBB Fen Lisesi, Karatay Anadolu Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam Hatip Lisesi, İsmet İnönü Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Özel Envar Anadolu Lisesi 9 ve 10. sınıflarda uygulama isteği ile ilgili Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinin 23/02/2022 tarih ve 117595 sayılı yazısı Müdürlüğümüz Ar-Ge Birimi Değerlendirme ve İnceleme Komisyonunca incelenmiş olup;

Adı geçenin ilgi Genelge kapsamında 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde olmak üzere, İlimiz Kepez İlçesi TOBB Fen Lisesi, Karatay Anadolu Lisesi, Prof. Dr. Raşit Küçük Anadolu İmam Hatip Lisesi, İsmet İnönü Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Envar Anadolu Lisesi 9 ve 10. sınıflarında öğrenim gören öğrencilere yönelik araştırmasını, Okul Müdürlüklerinin sorumluluğunda Eğitim Öğretim faaliyetlerini aksatmaksızın yapması,

Söz konusu araştırmanın bitimine müteakip; sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi kaydıyla uygulanması, Komisyonca uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 25/08/2020 tarih ve 24911 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Recai OCAK
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR

Emre ÇALIŞKAN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. No:59 Muratpaşa/Antalya

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (242) 238 60 00

E-Posta: projeler07@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: <http://antalya.meb.gov.tr/>

Bilgi için: Erdal ER

Unvan : Teknisyen

Faks:2422386111

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 4167-9a0d-3226-a2c9-9b4a kodu ile teyit edilebilir.



ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU**Toplantı Tarihi: 02.02.2022 Çarşamba****Toplantı No:2022/02****Karar No: GO 2022/478**

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek lisans öğrencisi Nahide TURHAL CEYLAN' ın Prof. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR danışmanlığında yürüteceği *“Ergenlerde Sosyal Destek Algısı ile Psikolojik Sağlamlığın Duygusal ve Davranışsal Sorunlar Üzerindeki Etkisinde Duygusal Zekanın Aracılık Rolü”* başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, çalışmanın fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu araştırma ekibine ait olması koşulu ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

EK-2

Ölçek Kullanım İzinleri



haluk arkar
6.01.2022 Per 14:19

Kime: Siz



Sayın Nahide Turhal Ceylan,
Çokboyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ölçeği ve puanlamasını aşağıdaki kaynaktan bulabilirsiniz. Başarılar dilerim.
Prof. Dr. Haluk Arkar
Eker, D., H. Arkar ve H. Yıldız, "Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği", Türk Psikiyatri Dergisi, 12, 17-25 (2001).

Kimden: "Nahide TURHAL CEYLAN" *

Kime: "haluk arkar"

Gönderilenler: 6 Ocak Perşembe 2022 7:32:51

Konu: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

DİKKAT: Bu e-posta kurum dışından gönderilmiştir. Zararlı dosya veya bağlantılar (link) içeriyor olabilir. Kaynağından emin olmadığınız dosyaları açmayınız, bağlantılara (link) tıklamayınız. Şüpheli durumlarda lütfen Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'na nyg.yardim@mail.ege.edu.tr adresine bilgi veriniz.

Merhaba hocam

Ben Nahide Turhal Ceylan

Antalya ilinde Psikolojik Danışman olarak görev yapmaktayım. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yüksek lisans öğrencisiyim. Türk Psikiyatri Dergisinde yayımlanan "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği" isimli çalışmanızı inceledim ve tezimde ilgili araştırmamda kullanmak için izniniz olursa ölçek maddelerine ihtiyacım var. İlginize teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim.

Nahide TURHAL CEYLAN

Gönderen: Nahide TURHAL CEYLAN <
 Gönderildi: Thursday, December 30, 2021 10:33:46 AM
 Kime: <
 Konu: Güçler ve Güçlükler Anketinin Türkçe Versiyonun Psikometrik Özellikleri

[Android için Outlook'u edinin](#)

Kimden: Nahide TURHAL CEYLAN <
Gönderildi: 28 Aralık 2021 Salı 14:00
Kime: <
Konu: Güçler ve Güçlükler Anketinin Türkçe Versiyonun Psikometrik Özellikleri

Doktor bey merhaba ben Nahide Turhal Ceylan;
 Antalya ilinde Psikolojik Danışman olarak görev yapmaktayım. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yüksek lisans öğrencisiyim. Çocuk ve Ruh Sağlığı dergisinde yayımlanan Güçler ve Güçlükler Anketinin Türkçe Versiyonun Psikometrik Özellikleri isimli makalenizi inceledim. İzniniz olursa tezimle ilgili araştırmamda kullanmak için ölçek maddelerine ihtiyacım var. İzin için diğer arkadaşlarınızın iletişim bilgilerine ulaşamadım o konuda da yardımcı olabilir misiniz?
 İlginize teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim



Taner Güvenir <
 30.12.2021 Per 10:39
 Kime: Siz

Sayın Ceylan

Güçler ve Güçlükler Anketini (GGA/SDQ) bilimsel çalışmalarınızda kullanmanızdan mutluluk duyarım.

Ölçekle ilgili detaylı bilgiye ve ücretsiz formlara www.sdqinfo.org adresinden ulaşabilirsiniz..

Dr. Taner Guvenir (Doçent)

Çocuk - Genç - Yetişkin
 Psikiyatrist/Psikoterapist
 Muayenehane Tel.
 İzmir - Türkiye

Consultant Child and Adolescent Psychiatrist
 Sussex Partnership NHS Trust
 Lewes CAMHS Team
 East Sussex UK

GMC Reg No: 7117861

Ölçek



Dr Atanur Akar <

9.01.2022 Paz 09:22

Kime: Siz



PSTBÖ Ölçek ve Psikome...
855 KB



Ölçek ektedir. Kolaylıklar

iPhone'umdan gönderildi

Yanıtla

İlet



Nahide TURHAL CEYLAN

9.01.2022 Paz 08:14

Kime:



Merhaba hocam,

Ben Nahide Turhal Ceylan;

Antalya ilinde Psikolojik Danışman olarak görev yapmaktayım. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. Elektronik Sosyal bilimler dergisindeki(2020) 'Psikolojik Sağlamlık Tutum Beceri Ölçeğinin (PSTBÖ) Uyarlaması: Gecerlik ve Güvenirlilik Çalışması' isimli makalenizi inceledim ve tezimle ilgili araştırmamda kullanmak için izniniz olursa ölçek maddelerine ihtiyacım var. İlginize teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim

Nahide TURHAL CEYLAN

[Android için Outlook'u edinin](#)

Yanıtla

Tümünü yanıtla

İlet



Esra Ergin
Nahide TURHAL CEYLAN

12:38



TEIQue-ASF.pdf
PDF – 378 KB



Merhaba hocam,
Ölçeği kullanabilirsiniz, çalışmanızda kolaylıklar dilerim, iyi çalışmalar.

Nahide TURHAL CEYLAN , 6
Oca 2022 Per, 07:40 tarihinde şunu yazdı:

Merhaba hocam
Ben Nahide Turhal Ceylan
Antalya ilinde Psikolojik Danışman olarak görev yapmaktayım. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yüksek lisans öğrencisiyim. Duygusal zeka özelliği ölçeği-Adölesan Kisa formunun uyarlama çalışması isimli yüksek lisans tezinizi inceledim ve tezimle ilgili araştırmamda kullanmak için izniniz olursa ölçek maddelerine ihtiyacım var. İlginize teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim.
Nahide TURHAL CEYLAN
[Android için Outlook](#)'u edinin

← ∨ Yanıtla

EK-3

Ölçekler

1.Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

2.Psikolojik Sağlamlık Tutum ve Beceri Ölçeği

14. Yalan söylemek kabul edilebilecek bir şey değildir.	1	2	3	4
15. Başımı derde sokacak insanlardan uzak dururum.	1	2	3	4
16. Kendi kararlarımı verirken rahatım.	1	2	3	4
17. Biri bana doğruyu söylemediğinde bunu hissedirim	1	2	3	4
18. Zor durumlarla karşılaştığımda problemlerimi çözmek için yeni yollar bulurum.	1	2	3	4
19. Duygularımı ifade etmek için farklı yollar bulabilirim.	1	2	3	4
20. Arkadaşlarımı dikkatli bir şekilde seçerim.	1	2	3	4
21. Zor durumlarda pozitif/olumlu bir taraf ararım.	1	2	3	4
22. Kendi hayatımı kendim kontrol edebilirim.	1	2	3	4

3.Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği Adölesan Kısa Formu

1. Başkalarıyla duygularımı paylaşmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
2. Hayatım eğlenceli değildir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Dış görünüşümden memnunum.	1	2	3	4	5	6	7
4. Haklarımı savunmak benim için genellikle zordur.	1	2	3	4	5	6	7
5. İsteddiğimde başkalarının daha iyi hissetmesini sağlayabilirim.	1	2	3	4	5	6	7

4.Güçler ve Güçlükler Anketi

Çok kavga ederim. Diğer insanlara istediğimi yaptırabilirim.	☐	☐	☐
Sıkça mutsuz, kederli yada ağlamaklıyım.	☐	☐	☐
Yaşıtlarım genelde beni sever.	☐	☐	☐
Dikkatim kolayca dağılır, dikkatimi toplamakta güçlük çekerim.	☐	☐	☐
Yeni ortamlarda gerginim. Kendime güvenimi kolayca kaybederim.	☐	☐	☐
Kendimden küçüklere iyi davranırım.	☐	☐	☐
Sıkça hile yapmak ya da yalan söylemekle suçlanırım.	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

1. Kişisel Bilgiler

ADI, SOYADI (Ünvanı):	NAHİDE TURHAL CEYLAN (PSİKOLOJİK DANIŞMAN)
-----------------------	---

2. Eğitim Durumu

YILI	DERECESİ	ÜNİVERSİTE	ÖĞRENİM ALANI
2010-2014	LİSANS	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
2021-...	YÜKSEK LİSANS	MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ	REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

3. Çalıştığı Kurumlar

2014- 2016- Uşak Ulubey Hüseyin Remzi Devecioğlu Ortaokulu

2016- 2019- Antalya Kepez Şehit Jandarma Üsteğmen Gökhan Korkut Ortaokulu

2019- 2021- Antalya Kepez Hüseyin Ak Ortaokulu

2021- 2023- Antalya Kepez Nevin Ahmet Selçuk Anaokulu

2023- - Antalya Döşemealtı Ayşe Sak Ortaokulu

4. Yayınlar

Çocuk ve Ergenlerde Travma, Kayıp ve Yas Danışmanlığı Kuram ve Uygulamaları, Bölüm adı:(Baba Kaybı Yaşayan Çocuk ve Ergenlerde Yas Süreci) (2021)., Savi Çakar Firdevs, Turhal Ceylan Nahide, Pegem Akademi, Editör:F.SAVİ ÇAKAR, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 465, ISBN:978-625-7582-47-6, Türkçe (Bilimsel Kitap), (Yayın No: 7281161).

Turhal Ceylan, N. ve Savi Çakar, F. (2021). Baba kaybı yaşayan çocuk ve ergenlerde yas süreci. VII. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi'nde online sunulmuş bildiri, KKTC.

